

YIL 6 SAYI 11

OCAK - HAZİRAN / 2024

BATI ADALET

ANKARA BATI ADLİYESİ DERGİSİ

İNSANLIĞIN VİCDAN SINAVI: FİLİSTİN

Prof. Dr. Mahmut Koca

08

İsrail Gazze'de Savaş Suçları İşliyor **12**

Doç. Dr. Oğuzhan Yanarışık

Sezai Karakoç'u Duyma Çağrısı **24**

Şaban Abak

Gazze'de Savaş ve

Uluslararası Hukuk **36**

Doç. Dr. Dikran M. Zenginkuzucu

Prizren Bayramları **42**

Dr. Mehmet Silay

Anayasa Mahkemesi ve

Belirsiz Alacak Davası **48**

Yusuf Demirci

Hukukta Yapay Zekâ Teknolojileri Kullanımı **68**

Orçun Oltulu

www.emar-evac.com

Türkiye'de
Üretilen ilk

EN54-24

Sertifikalı
Acil Anons Sistemleri

EN 54

 www.teratr.com

 info@teratr.com

 +90 312 495 21 85

 +90 312 495 21 11

 Alcı Osb Mah. 2033 Cad. No:5/1, Sincan-ANKARA

Bu derginin basımında,
yayınlanmasında, tasarımında ve
posta hizmetlerinde hiçbir kamu
harcaması yapılmamıştır. Tüm
giderler reklam veren kurumlarca
karşılanmaktadır.

İMTİYAZ SAHİBİ

Gökhan KARAKÖSE

Ankara Batı Adliyesi Adına
Cumhuriyet Başsavcısı

GENEL YAYIN YÖNETMENİ

Dr. Süleyman ÖZAR Cumhuriyet Başsavcı Vekili

YAYIN KURULU

Dr. Süleyman ÖZAR Cumhuriyet Başsavcı Vekili
İlhami DEMİRKOPARAN Ağır Ceza Mahkemesi Başkanı
Mustafa Kemal DELİMEHMET Cumhuriyet Savcısı
Fatma Şimşek AKDAŞ Cumhuriyet Savcısı
Sümeyye Gözde TEKİN Ağır Ceza Mahkemesi Üyesi

SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ

Fatma TORUN Yazı İşleri Müdürü

EDİTÖRLER

Musa AYGÖR Bilgisayar İşletmeni
Yalçın BORA Bilgisayar İşletmeni

YAYIN TÜRÜ VE SÜRESİ

Yerel Süreli Yayın,
6 ayda bir ücretsizdir.

BASIM TARİHİ

Ocak 2024

TASARIM ve BASIM YERİ

Jargon Reklam Ajansı LTD.ŞTİ.
İşçi Blokları Mah. Muhsin Yazıcıoğlu Cad.
No: 45 Kat: 7 D: 10, Lavida City Plaza,
06530, Çankaya/ANKARA
Tel: 0312 284 57 46
info@jargon.com.tr

YÖNETİM YERİ

Oğuzlar Mahallesi Prof. Dr.
Necmettin Erbakan Caddesi No:52
Etimesgut/ANKARA
Tel: 0312 246 40 00
e-mail: ankarabaticbs@adalet.gov.tr

Eserlerinizin BATIADALET dergisinde yayınlanması için
ankarabaticbs@adalet.gov.tr e-posta adresine gönderebilirsiniz.

Dergimizde yayınlanan eserlerin sorumluluğu eser sahiplerine
aittir ve telif ücreti ödenmez.

BATIADALET
ANKARA BATI ADLİYESİ DERGİSİ

Çok kıymetli BATIADALET okurları, değerli meslektaşlarım,

Hukuk dünyasında adından söz ettiren dergimizin on birinci sayısında sizlerle buluşmanın heyecanı içerisindeyiz. Hukukun dinamik yapısının eğitime, öğrenmeye ve gelişmeye yönelik ihtiyacı giderek daha da belirgin hale getirdiği günümüzde, hukuk dergilerinin önemli bir misyon taşıdığına inanıyoruz. Bu inançla dergimiz, bir yandan mevzuat ve uygulamanın güncel izini sürerken, bir yandan da hukuk mesleklerinde nitelik artırma amacına hizmet etmektedir.

Dergimiz bu sayısında da toplumun gündemine kulak veren bir içerikle sizlerin beğenisine sunulmaktadır. Bir hukukçu, ondan da önce bir insan olarak Gazze'deki insanlık dramı, başlıca gündemimizi oluşturuyor ve dolayısıyla bu sayımızın merkezinde yer alıyor. Rahmetli Aliya'nın ifade ettiği gibi: "Unutulan soykırım tekerrür eder!" Biz soykırımı unutmayacağız, unutturmayacağız. Bu nedenle dergimizde bu vahşetin uluslararası hukuk boyutunu, yargılama usulünü ve insanlığa karşı suç kavramını tüm yönleriyle ele alıyoruz.

Bulduğumuz coğrafyada yaşanan gelişmeler bizlere bir vatan sahibi olmanın kıymetini ve anlamını bir kez daha bildirmektedir. Bu anlamda 2023, Cumhuriyetimizin yüzüncü yılını şanla şerefle kutladığımız, milletçe bu haklı gururu paylaştığımız bir sene oldu.

Bu vesileyle Türk yargısının "hakim, fehim, müstakim, emin, mekin ve metin" bir şekilde bu kutlu Cumhuriyetin adalet meşalesini kararlılıkla taşıdığını belirtmek isterim. Kimi zaman sosyal medyada veya basın organlarında yargıya ilişkin olumsuz haber veya söylentilerin bütün yargı camiasını temsil ettiğini söylemek itidalli ve gerçekçi bir yaklaşım asla değildir. Yargı mensupları ağır iş yükü altında özveriyle, doğruluk ve dürüstlikle çalışmakta, hukukun ve vicdanlarının rehberliğinde adalet dağıtmaktadır. Hatası olan, hukuk önünde bunun bedelini öder ancak bu bedeli hatası olmayan çoğunluğa da yansıtmaya yönelik söylemler sadece yargıya değil, toplumun huzur ve esenlik duygusuna da zarar verir. Yılda milyonlarca uyuşmazlığı karara bağlayan yargı sistemini birkaç hatalı karar üzerinden eleştirmenin doğru bir yaklaşım olmadığını özellikle belirtmek isterim.

Bu duygularla Ankara Batı Adliyemizde görev yaptığım süre boyunca hep birlikte Türk adaletine hizmet ettiğimiz çok değerli mesai arkadaşlarıma, hâkim ve Cumhuriyet savcılarımıza, adliyemizin kıymetli personeline en kalbî teşekkürlerimi sunuyorum. Önümüzdeki dönemde Ankara Batı Başsavcılığı görevini ifa edecek olan Başsavcımız Sayın Mustafa GÖKÇE'ye yeni görevinde başarılar diliyorum.

Saygılarımla...

Gökhan KARAKÖSE

Kıymetli BATIADALET dergisi okurları;

Sizlere her daim en güncel ve kapsamlı bilgileri, makaleleri ulaştırmayı görev edinmiş, adliyemizin yükselen sesi BATIADALET dergimizin yeni sayısında karşınızdayız. Birbirinden değerli yazı ve görsellerin yer aldığı bu sayımızın hazırlanmasında emeği geçen tüm meslektaşlarıma ve personelimize gayretli çalışma ve katkılarından dolayı teşekkür ediyorum.

Bilindiği üzere bütün dünyanın gündeminde olan ve yakın zamanda meydana gelen Gazze saldırısı, insan hakları açısından uluslararası hukuka yönelik ağır ihlaller içermektedir. Hiç şüphesiz kasten adam öldürme, işkence ve insanlık dışı muamele, kasten büyük ıstıraba veya insan bedeni ya da sağlığı üzerinde ciddi yaralanmaya bilerek neden olma, korunan şahısları aşağılayıcı ve küçük düşürücü muamelelere tâbi tutma ve kötü şartlarda alıkoyma, sivilleri canlı kalkan olmaya zorlama, sivil halkı hayatını sürdürebilmesi için vazgeçilmez nitelik taşıyan temel ihtiyaçlarını giderme imkânından mahrum bırakma, askeri gereklilik olmaksızın hukuka aykırı ve keyfî bir şekilde mülkiyete zarar verme, hastane ve okul binaları ile uluslararası yardım kuruluşlarına ait tesislere saldırılarak bunları tahrip etme gibi fiiller uluslararası hukuk açısından bir insanlık ve savaş suçudur. Unutulmamalıdır ki bugün en acı sahneleriyle yaşadığımız bu trajedide her birimizin alacağı tutum, vereceği karar ve sergileyeceği tavır geleceğimizi doğrudan belirleyecektir. Daha fazla masum ve savunmasız Filistin halkının kanı

dökülmeden yaşanan bu insanlık dramının son bulmasını temenni eder, hayatını kaybeden tüm sivillere Allah'tan rahmet dilerim.

18.01.2024 tarihli Adli Yargı Kararnamesi ile Ankara Batı Cumhuriyet Başsavcılığı görevini yürütmekte iken Ankara Cumhuriyet Başsavcılığına atanan meslektaşım Sayın Gökhan KARAKÖSE'yi adliyemize ve adalet hizmetlerine gösterdiği özveriyi takdir eder yeni görev yerinde muvaffakiyetler dilerim.

Bunun yanı sıra Ankara Cumhuriyet Başsavcısı Vekili iken Ankara Batı Cumhuriyet Başsavcılığı görevine atanan Sayın Mustafa GÖKÇE'yi tebrik eder, başarılarının devamını dilerim.

Adliyemiz merkez ve mülhakat adliyelerinde atamaları yapılarak görevlerine başlayacak sözleşmeli zabıt kâatibi, şoför, hizmetli, hemşire, mübaşir, koruma ve güvenlik görevlisi unvanlarındaki personelimize meslek hayatlarının başlangıcında başarılar dilerim. Adaletin sağlanması ve yürütülmesi yolunda hukukun üstünlüğü ilkesine dayanarak daha güçlü adımlar atılmasında bizlere yardımcı olacaklarına ve görevlerini layığı ile yerine getireceklerine inancım tamdır.

Her sayıda içeriğini zenginleştirmeye ve estetik kalitesini artırmaya gayret ettiğimiz dergimiz aracılığıyla yeni yılınızı kutlar, 2024 yılının meslektaşlarımız, personelimiz ve aziz milletimiz için hayırlara vesile olmasını Rabbimden niyaz ederim.

Şenel ALTINAY

Ankara Batı Adli Yargı
Adalet Komisyonu Başkanı

İÇİNDEKİLER

8 İnsanlığın Vicdan Sınavı: Filistin

Prof. Dr. Mahmut Koca

12 İsrail Gazze'de Savaş Suçları İşliyor

Doç. Dr. Oğuzhan Yanarışık

18 Filistinli Mültecilerin Kendi Topraklarına Geri Dönüş Hakkı

Dr. Öğr. Üyesi Miray Azaklı Köse

24 Sezai Karakoç'u Duyma Çağrısı

Şaban Abak

29 Ben Kudüs (Şiir)

Muzaffer Sayın

30 İsrail'in Filistin Topraklarında Süregelen İşgali Hakkında

Uluslararası Adalet Divanı'nın Yaklaşan Danışma Görüşü

Dr. Öğr. Üyesi Hande Gür

36 Gazze'de Savaş ve Uluslararası Hukuk

Doç. Dr. Dikran M. Zenginkuzucu

42 Prizren Bayramları

Dr. Mehmet Silay

48 Anayasa Mahkemesi ve Belirsiz Alacak Davası

Yusuf Demirci

50 Centilmenlik Anlaşmaları

Gülsüm Soylu Ünver

54 Kamusal Benlik Krizi

Muhammed Huzeyfe Erdemir

56 Soruşturmayaya Yer Olmadığı Kararı

Yasin Aydın

60 Örgütlü Suçluluk Kavramı ve Örgütlü Suçtan Hüküm Alanların

5275 Sayılı Kanun'un Geçici 10. Madde Kapsamında Değerlendirilmesi

Erdinç Hakan Özdebakoğlu

İSRAİL
GAZZE'DE
SAVAŞ SUÇLARI
İŞLİYOR

12

SEZAI
KARAKOÇ'U
DUYMA
ÇAĞRISI

24

PKK'nın Uluslararası Hukukun Araçsallaştırması Ekseninde
Sözde Lavrio "Mülteci" Kampı **66**

Dr. İlkut Taha Taslı

Hukukta Yapay Zekâ Teknolojileri Kullanımı **68**

Orçun Oltulu

Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması Kurumunun İptal Kararı **74**

Samet Karagüzel

Almanya Federal Cumhuriyetinde Hukukçu Stajı **78**

Dr. Mustafa Aksoyak

Hukuk Yargılamasında Duruşma Zorunluluğu: Yeni Bir Bakış Mümkün Mü? **80**

Dr. Burak Polat

Avrupa Savcılık Ofisi'nin (EPPO) Kuruluşu ve Yetkileri **86**

Anıl İbrahim Bakırcı

Spor Kulübü Başkanlarının Hukuki ve Cezai Sorumluluğu **92**

Elif Ezgi Kılınç

6222 Sayılı Kanuna Göre Sporda Şike ve Teşvik Primi Suçları **98**

Av. Gizem Adıgüzel Özmen

Acentenin Sözleşmeden Doğan Hakları **104**

Neslihan Gencer

Umut Robot **108**

İsa Küçük

Okçuluk **112**

S. Ahmed Cengiz

Adliyemizden Haberler **116**

GAZZE'DE
SAVAŞ VE
ULUSLARARASI
HUKUK

36

ANAYASA
MAHKEMESİ VE
BELİRSİZ
ALACAK DAVASI

48

ANKARA BATI
ADALET SARAYI

BATIADALET dergimizin hukuk dünyasındaki yolculuğuna birbirinden değerli yazı ve yazarları konut ettiği onbirinci sayısı ile devam etmesinin heyecan ve mutluluğunu yaşıyoruz.

Elinizdeki sayıda, son aylarda ülkemizin tüm dikkatini yoğunlaştırdığı Filistin'deki insanlık dramını ve İsrail'in Gazze saldırılarını özellikle uluslararası hukuk bağlamında ele almaya çalıştık. Üniversitelerimizin çok değerli akademisyenlerinin kaleme aldığı yazılar bu konuyu tüm boyutlarıyla incelerken, ortaya adeta bir referans sayı, kaynak eser çıktı. Bu vesileyle, dünyanın bütün mazlum coğrafyalarında zulmün son bulmasını, adalet ve vicdanın galip gelmesini diliyoruz.

BATIADALET, yargı camiasındaki ayrıcalıklı yerinin, meslektaşlarımızın mevzuat ve uygulamadaki sorunlara yönelik seçkin yazılarına borçlu olduğunun farkındadır. Bu yazılar aynı zamanda adliyeler arası bir köprü görevi görmekte, uygulamanın konuya bakış açısını da ortaya koymaktadır. Bu düşünceyle dergimiz bu sayıda da hukuk profesyonellerinin önemli yazılarına yer ver-

diği gibi mesleğin adaylık sürecinde bulunan meslektaşlarımıza da yine ev sahipliği yapmaktadır.

Toplumun dinamik yapısı ve çağın hızla değişen ihtiyaçları hukuku da dönüşüme ve değişime sevk etmektedir. Bu değişime ayak uydurmakta hukuk yayınlarının öncülük rol oynadığını düşünüyoruz. Bu itibarla elinizdeki sayıda da hükmün açıklanmasının geri bırakılması, hukukta yapay zekâ, hukuk yargılamasında duruşma zorunluluğu gibi önemli ve güncel konuları tahlil eden yazılara yerdik.

Dergimizin kapıları şiir, öykü, deneme gibi edebi eserlere de açık olmaya devam etmektedir. Sezai Karakoç'u Duyma Çağrısı, Prizren Bayramları gibi değerli yazılarını bizlerle paylaşan kıymetli üstatlara da şükranlarımızı sunuyoruz.

Yayın Kurulu olarak sevdiğinizle birlikte sağlıklı, başarılı ve mutlu bir yıl geçirmenizi diliyor, 2024 yılının ülkemize, milletimize ve adalet camiamıza hayırlar getirmesini temenni ediyoruz.

YAYIN KURULU

BATIADALET
ANKARA BATI ADLİYESİ DERGİSİ

İNSANLIĞIN VİCDAN SINAVI: FİLİSTİN

PROF. DR. MAHMUT KOCA

İstanbul Medipol Üniversitesi
Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi

İsrail, kurulduğu 1948 yılından beri, bir Yahudi devletinin varlığını sağlamak ve sürdürmek amacıyla Filistin topraklarını işgal etmekte, bu topraklarda yaşayan yüz binlerce Filistinliyi yurtlarından göçe zorlayarak mülteci durumuna düşürmekte ve bu insanları çok olumsuz koşullarda yaşamaya mahkûm etmektedir. İsrail bununla da kalmamakta, işgal süresince Filistinlileri yaşadıkları yerleri terk etmeye zorlamak için işkence, öldürme, sivillere yönelik toplu katliam ve soykırım olarak kabul edilebilecek en ağır suçları da işlemektedir. Bu suçların İsrail tarafından işlendiği, Uluslararası Af Örgütü ve Birleşmiş Milletler gibi örgütler tarafından tespit edilmiş olmasına rağmen, bunların faillerine herhangi bir yaptırım uygulanmamaktadır.

İsrail işgal sürecinde yıllardır işlediği, fakat uluslararası toplumun kuru kınaması dışında herhangi bir yaptırımla karşılaşmadığı suçlarını son iki aydır özellikle Gazze'de yaşayan Filistinlileri tamamen imha etmek suretiyle soykırım boyutuna taşımıştır. Gazze'deki hükümetin basın ofisi tarafından yapılan açıklamada, İsrail ordusunun 7 Ekim 2023 tarihinde başlattığı ve bu yazının kaleme alındığı tarih itibarıyla 44. gününe ulaşan saldırılar sonucu Gazze Şeridi'nde ölü sayısının 13 bini, yaralıların ise 30 bini aştığı, çoğunluğu enkaz altında ya da cenazelerine ulaşılabilen 6 bin kişinin de kayıp olduğu belirtilmiş-

tir. Açıklamada saldırılarda öldürülenlerin 5 bin 500'ünün çocuk, 3 bin 500'ünün kadın olduğu, yine ölenlerden 201'inin doktor, hemşire ve sağlık personeli, 22'sinin sivil savunma personeli, 60'ının gazeteci olduğu ifade edilmiştir. Yaralıların ise yüzde 75'ini kadın ve çocukların oluşturduğu belirtilmiştir.¹ Bu denli ağır suçları 75 yıldır işleyen bir yapıya devlet demek de mümkün değildir. Zira devletin bir hukuku vardır. Hukuk tanımazlık ise terör örgütlerinin en bariz vasfıdır.

Filistin topraklarına yapılan saldırılar Filistin devletinin askeri veya savaşan unsularını değil, tüm Filistin halkını hedef almaktadır. Hastaneler ve okullar dâhil olmak üzere, sivil halkın yaşadığı, bulunduğu, barındığı tüm binalar, yapılar ağır bombardımana tabi tutularak mazlum Filistin halkının başlarına yıkılmakta, hemen her gün yüzlerce Filistinli enkaz altında hayatını kaybetmektedir. Çocukların ve kadınların parçalanmış cesetleri günlerdir televizyon haberlerinin ana konusunu oluşturmaktadır. Yapılan saldırılardan sağ kurtulanlar ise aç, susuz ve barınacağı bir ev olmadan gayri insani şartlarda yaşamaya mahkûm edilmektedir. 1967 yılından beri açık hapisaneyeye döndürülen Gazze'de yıkılmadık bina kalmadığı, şehrin artık kocaman bir çocuk mezarlığına dönüştüğü belirtilmektedir.

^{1/} www.haberler.com (19.11.2023).

Gazze’de bir buçuk ayda öldürülen çocuk ve kadın sayısı ile yaralanan kadın ve çocuk sayısı dikkate alındığında, saldırıların bizatihi Filistin halkının varlığına yöneldiği, bu halkın soyunu devam ettirecek kadın ve çocuk unsurunun yok edilmeye çalışıldığı açıkça görülmektedir. Çocukları ve kadınları öldürmek suretiyle bir halkın gelecekte yok edilmek istenmesi açık bir soykırımdır. Eşi ve benzeri görülmemiş böyle bir soykırımın tarihsel süreçte Hz. Musa’nın yaşadığı dönemde Firavun tarafından işlendiğini, Kur’an-ı Kerim bize haber vermektedir. Asırlar sonra aynı topraklarda benzeri bir soykırımın tekrarlanmasına insanlık yeniden şahit olmaktadır.

Her ne kadar çeşitli ülkelerde yaşayan vicdan sahibi insanlar mazlum Filistin halkına karşı sergilenen bu barbarlık karşısında sesini çıkarmaya çalışıyorsa da, dünyanın gözü önünde işlenen ve soykırım boyutuna ulaşan bu insanlığa karşı suçlara neredeyse tüm devletler seyirci kalmaktadır. Her çağda içinde yaşadıkları toplumlar tarafından kovulan Yahudilere gösterilen bu açık ve örtülü desteğin nedeni tam olarak anlaşılacakla birlikte sezilebilmektedir. Özellikle batılı devletler kendi ülkelerinden kovarak Filistin topraklarına sürdükleri ve bir devlet sahibi kıldıkları Yahudilerin tekrar başlarına sorun olmasını istememektedirler. Halkı Müslüman

olan devletlerin ortasına kurdukları İsrail’in işlediği suçlara göz yummak batı medeniyetinin geçmişte Yahudilere karşı işledikleri suçlardan kaynaklanan bir “borçluluk” sorununun dışı vurumunu yansıtmaktadır. İsrail’in işlediği suçlardan beslendiği ve yaşamını sürdürdüğü batı medeniyeti tarafından gayet iyi bilinmektedir.

Filistin topraklarında yaşanan bu sorun karşısında batılı ülkelerden ve Birleşmiş Milletler ve Avrupa Konseyi gibi kurumlardan bir çözüm beklemenin zor olduğu görülmektedir. Zira Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi tüm dünyanın gözü önünde yaşanan soykırımı durdurmak için “ateşkes” kararı dahi alamamaktadır. Başta 1967 yılında alınan kararlar olmak üzere, şimdiye kadar BM tarafından alınan kararların da kâğıt üzerinde kaldığı açıktır. Halkı Müslüman olan devletler ve oluşturdukları kurumların da işlenen katliamı durdurabilecek siyasi, ekonomik ve askeri etkinliğe sahip olmadıkları son yapılan İslam İşbirliği Teşkilatı ve Arap Ligi Olağanüstü Ortak Zirvesi’nde ortaya çıkmış durumdadır. Bu toplantıya katılan devletlerin yöneticileri İsrail saldırılarının durması, Filistin halkının güvenliğinin sağlanması ve insani yardımın derhal ulaştırılması konusunda görüş birliğine varmalarıyla birlikte, bunun ne şekilde ve nasıl sağlanacağı konusunda somut bir plan ortaya koyamamışlardır. Bu durumun halkı

Müslüman olan devletler ve toplumlar bakımından ne kadar acı verici bir hal olduğunu söylemeye gerek yoktur.

Filistin topraklarında öncelikle yapılması gereken sürekli işlenen soykırım ve insanlığa karşı suçların önlenmesidir. Bu suçların önlenmesine yönelik olarak Türkiye'nin inisiyatif kullanarak çeşitli tedbirleri alması mümkündür. Bunlardan ilki, Türkiye'nin öncülüğünde halkı Müslüman olan diğer devletlerle Filistin arasında yapılacak bir güvenlik anlaşmasıdır. Çok taraflı bu anlaşmayla Filistin'in uluslararası hukuktan kaynaklanan meşru müdafaa hakkına destek verileceği açıkça kararlaştırılmalıdır. Türkiye böyle bir anlaşmayı İsrail'e karşı Filistin'in yanında savaşa girmek için değil, Filistin halkının güvenliğini sağlamak ve insani yardımların ulaşmasını temin etmek için yapmalıdır. Bu amaçla TBMM'den alınacak bir kararla yardımların Filistin halkına ulaşmasını sağlayacak güvenli kara ve deniz koridorları oluşturmak ve bunun güvenliğini sağlamak için Türk askerinin yurt dışına çıkmasına izin verilmelidir.

Türkiye gerekirse bu kararı, diğer ülkelerin katılımını beklemeden tek başına almalı ve uygulamalıdır. Türkiye'nin bölge halkı üzerindeki tarihi rolü ve sorumluluğu Filistin halkının korunması için daha aktif çaba göstermesini gerektirmektedir. Her gün yüzlerce çocuğun öldürüldüğü bir savaşın hiçbir meşruiyeti yoktur. Böyle bir vahşeti durdurmak vicdan taşıyan tüm insanların görevidir. Bu amaçla işgale uğrayan Filistin topraklarının işgalcilerden kurtarılması ve Filistin halkının maruz kaldığı soykırım ve insanlığa karşı suçların önlenmesi için Filistin'e yardım etmek Birleşmiş Milletler'in amaçlarına ve uluslararası hukuka uygun olacaktır.

Öncelikli amaç İsrail'in Filistin halkına yaptığı zulümleri önlemek ve bunu sağlayacak tedbirleri almış olmakla birlikte, işlenen suçların cezasız kalmaması için de ulusal ve uluslararası yargı mercilerini hareket geçirmek gerekir. Bilindiği üzere, tüm uluslararası toplumu yakından ilgilendiren ve çok ağır suçlar olan "soykırım suçu", "insanlığa karşı suçlar", "savaş suçları" ve "saldırı suçları"nın cezasız kalmasına son vermek ve bu tür suçların işlenmesini önlemek amacıyla Birleşmiş Milletler bünyesinde hazırlanan ve 17 Temmuz 1998 tarihinde kabul edilen Roma Statüsü ile daimi statüde bir "Uluslararası Ceza Divanı" kurulmuştur. Divanın yargı yetkisine sahip olduğu bu suçların neredeyse tamamı İsrail Devleti tarafından Filistin topraklarında her gün işlenmektedir. Örneğin soykırım suçu bağlamında Gazze'de Filistinlilerin sırf dini veya etnik mensubiyetleri nedeniyle öl-

dürülmeleri (Statü m. 6, f. 1, bent a), insanlığa karşı suçlar arasında sayılan, sivil halka karşı geniş çapta ve sistematik saldırının bir parçası olarak öldürme, toplu yok etme, halkı başka yere sürme veya zorla nakletme, işkenceye maruz bırakma fiillerinin işlenmesi (Statü m. 7, f. 1, bent a, b, d), savaş suçları kapsamında bir plan veya politikanın parçası olarak çatışmalarda doğrudan yer almayan sivillere karşı bilerek saldırı düzenlenmesi, savunmasız veya askeri hedef oluşturmayan kentlerin, köylerin, yerleşim yerleri ve binaların bombalanması veya herhangi bir araçla saldırılması, dini, eğitim veya hayır amaçlarıyla kullanılan binalara, hastanelere ve hasta ve yaralıların toplandığı yerlere bilerek saldırı düzenlenmesi (Statü m. 8, f. 2, bent b, alt bentler i, ii, v, ix) gibi çok sayıda suçun işlendiği gözlemlenmektedir.

Bu suçların faileri hakkında öncelikle soruşturma açılmasını sağlamak gerekir. Roma Statüsü'nde savcının hangi hallerde soruşturmaya başlayacağı gösterilmiştir (m. 13, 14, 15). Divanın yargı yetkisine giren bir suçun soruşturulması ve kovuşturulabilmesi için savcıya Statüye taraf devletler veya Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi başvurabilmektedir. Ayrıca söz konusu suçların işlendiğine dair elinde bilgi bulunan savcının kendiliğinden soruşturma başlatma yetkisi de bulunmaktadır. Belirtmek gerekir ki Türkiye Roma Statüsüne taraf olmadığı için, devlet olarak işlenen bu suçlardan dolayı soruşturma açılmasını istemesi mümkün değildir. BM Güvenlik Konseyi'nin de başvurması imkânsız gözükmektedir. Bu durumda savcının kendiliğinden harekete geçmesini sağlayacak bilgi, belge ve delillerin toplanıp sunulması seçeneği kalmaktadır. Savcı, Divanın yargı yetkisine giren suçlardan dolayı yer ve vatandaşlık sınırlaması olmaksızın kendiliğinden soruşturma başlatma ve delilleri toplama yetkisine sahiptir. Bu durumda Türkiye'deki hükümet dışı kuruluşların özellikle elde ettikleri delillerle birlikte savcıya başvurarak soruşturma başlatmasını istemeleri ve bu yönde baskı oluşturmaları gerekir.

Diğer taraftan belirtmek gerekir ki Filistin 2015 yılında Roma Statüsü'nü onaylamış ve ülkesinde işlenen savaş suçlarından dolayı Divan'ın savcısına soruşturma başlatılması için başvurmuştur. Savcı, iddialarla ilgili makul sebeplerin bulunduğu karar vererek soruşturma başlatmıştır. Dolayısıyla esasen savcının önünde İsrail yetkilileri hakkında Filistin topraklarında işledikleri savaş suçlarından dolayı 2021 yılında başlatılan bir soruşturma bulunmaktadır. Dolayısıyla son aylarda işlenen suçlardan dolayı yeni bir soruşturma başlatılmasına gerek olmayıp, işlenen suçlara

ilişkin delillerin mevcut soruşturma dosyasına sunulması yönünde çaba gösterilmesi gerekir. Bir başka ifadeyle Türkiye'deki hükümet dışı kuruluşların ellerindeki görüntüleri, bilgi ve belgeleri savcılığın başlattığı soruşturma dosyalarına sunmaları önem taşımaktadır.

Bütün bunlara rağmen Uluslararası Ceza Divanı savcısının İsrail'in yukarıda zikredilen suçları işleyen yetkilileri hakkında soruşturma sürecini ne şekilde işleteceği, dava açmaya gücünün yetip yetmeyeceği oldukça şüpheli gözükmemektedir. Zira 2021 yılında başlatılan soruşturmada henüz somut bir ilerleme olmamıştır. Bununla birlikte aynı savcılık Ukrayna'da binlerce çocuğun Rusya'ya nakledildiği iddiasıyla Rusya Devlet Başkanı Putin hakkında Mart 2023'de tutuklama kararı çıkartmıştır. Filistinli 5.500 çocuğun öldürülmesi karşısında aynı kararın Netanyahu hakkında çıkarılıp çıkarılmayacağı, savcının görevini hangi etkiler altında yaptığını da gösterecektir. Roma Statüsü'nün dibacesinde, 20. yüzyılda "milyonlarca çocuk, kadın ve erkeğin insanlık vicdanını derinden yaralayan, hayal bile edilemeyecek kötülüklerin kurbanı olduğu" belirtilerek, bu kötülükleri önlemek ve cezasız bırakmamak için Divanın kurulduğu belirtilmiştir. Filistin'in mazlum halkı 70 yıldır bu kötülüklerle maruz kalmaktadır. Acaba Filistinli çocuklar, Ukraynalı çocuklar kadar değerli midir? Ya da Filistinli çocuklar insanlık vicdanının derin yarası olacak mıdır?

Türkiye, uluslararası yargı mercilerinin harekete geçmesini beklemeden, TCK m. 13 hükmünü işleterek Filistin'de işlenen soykırım ve insanlığa karşı suçlardan dolayı İsrail'in yetkilileri hakkında ceza soruşturması

başlatmalıdır. Bilindiği üzere TCK m. 13 hükmüne göre, soykırım ve insanlığa karşı suçlar nerede, kim tarafından ve kime karşı işlenirse işlensin, bu suçların faileri hakkında Türkiye'de soruşturma ve kovuşturma yapılması mümkündür. Her ne kadar bu suçlardan dolayı yargılama yapılabilmesi için failerin Türkiye'de bulunması gerekiyorsa da, soruşturmaya başlayabilmek için buna gerek bulunmamaktadır. Ancak bu suçlardan dolayı Türkiye'de soruşturmaya başlayabilmek için Adalet Bakanının talebi gerekmektedir. Türkiye'de başlatılacak etkin bir soruşturma, bu kapsamda verilebilecek tutuklama kararları ve uluslararası yakalama talepleri, İsrail yetkilileri üzerinde caydırıcı bir etki oluşturacaktır.

Sonuç olarak, İsrail'in Filistin ülkesinde işlediği ağır insanlık ihlalleri gerek vicdanlarda gerekse mahkeme kararlarında karşılığını mutlaka bulmalıdır. İsrail yetkililerinin işlediği suçların hesabının yargı organları tarafından sorulması, tüm insanlık ailesinin yükümlülüğündedir. Zira işlenen suçlar tüm insanlığa karşı işlenmektedir. İşlenen suçlara karşı kulakları sağır, gözleri kör olan dünyanın uyarılması görevi de en çok bize düşmektedir.

İSRAİL GAZZE'DE SAVAŞ SUÇLARI İŞLİYOR

DOÇ. DR. OĞUZHAN YANARIŞIK

Polis Akademisi Öğretim Üyesi

Savaş suçları, savaşan tarafların eylemleri için bireysel cezai sorumluluğa yol açan, savaş yasalarının ve geleneklerinin ciddi ihlalleridir. Savaş suçları Lahey'deki Uluslararası Ceza Mahkemesi gibi uluslararası yargı kurumlarında ya da ulusal mahkemelerde kovuşturulabilmektedir. Birinci Dünya Savaşı sırasında Almanların işlediği savaş suçlarının ciddiyeti, müttefiklerin bu kişileri nasıl sorumlu tutacakları konusunda ciddi bir şekilde düşüncelerine yol açmış ve bu da sonunda Nürnberg hukuk ilkelerinin oluşturulmasına neden olmuştur.

Silahlı çatışmaların yürütülmesinde belirli davranışların yasaklanması yüzyıllar öncesine dayansa da savaş suçları kavramı özellikle silahlı çatışma hukuku olarak da bilinen uluslararası insancıl hukukun kodifiye edildiği 19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın başında gelişmiştir.¹ Uluslararası Ceza Mahkemesi Roma Statüsü'nün 8. maddesine göre savaş suçları, 12 Ağustos 1949 tarihli Cenevre Sözleşmeleri'nin ağır ihlalleri ve uluslararası hukukun yerleşik çerçevesi içinde, uluslararası silahlı

çatışmalarda geçerli kanun ve teamüllerin diğer ve ciddi ihlalleri anlamına gelmektedir.

Her ne kadar günümüzde halen savaş suçu teriminin çerçevesi konusunda tartışmalar olsa da bu terimin kullanımı Birinci Dünya Savaşı'nın sonundan bu yana sürekli olarak gelişmektedir. Savaş suçlarının bazı örnekleri şunlardır: Kasıtlı olarak sivillerin öldürülmesi, kimyasal veya biyolojik silahların kullanılması, barışçıl bir ateşkes bayrağı sergileyenlere saldırılması, işkence veya insanlık dışı muamele, hukuka aykırı sınır dışı etme veya nakil ya da hukuka aykırı hapsedme, tarafsız devletlerin vatandaşlarına ve mülklerine yönelik kasıtlı saldırılar, gözaltındaki kişilere yönelik tecavüz, cinayet ve diğer şiddet eylemleri, sivil mülkün yağmalanması ve talan edilmesi...²

Hamas'ın 7 Ekim 2023 tarihinde gerçekleştirdiği saldırının ardından İsrail'in Gazze Şeridi'nde başlattığı askeri operasyonlarda çok ciddi suçlar işlendiğine dair uluslararası kamuoyunda genel bir mutabakat oluşmaktadır. İsrail'in işlediği fiiller savaş suçları, in-

^{1/} Birleşmiş Milletler, "War Crimes," <https://www.un.org/en/genocideprevention/war-crimes.shtml>

^{2/} Uluslararası Ceza Mahkemesi Roma Statüsü, <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/RS-Eng.pdf>

nel Walter Rothschild'e hitaben bir mektup yazmıştır. Daha sonra tarihe Balfour Deklarasyonu olarak geçen metinde İngiliz hükümeti "Filistin'de Yahudi halkı için ulusal bir yurt kurulması" ve "bu amaca ulaşılmasının kolaylaştırılması" taahhüdünde bulunmuştur.⁵ Bu mektup, Osmanlı Devleti idaresinden çıktıktan sonra Filistin halkının önce İngiltere gözetiminde ve ardından İsrail Devleti eliyle başına gelecek felaketlerin işaret fişeği olmuştur. Nitekim, üzerinden geçen yüz yıllık zulüm sürecinin ardından bugün Filistin halkı çok daha büyük bir felaketle karşı karşıyadır. 7 Ekim 2023'te başlayan ve şimdiden on binlerce insanın hayatına mal olan ve milyonlarca insanı yerinden eden İsrail'in Filistin halkı üzerinde gerçekleştirdiği askeri operasyonlar hız kesmeden devam etmektedir.

İsrail her geçen gün yeni bir vahşete imza atmakta ve arkasına aldığı ülkelerin desteğiyle savaş suçları kapsamına dahil olabilecek fiilleri hiç çekinmeden gerçekleştirebilmektedir. Bu hoyratlık İsraili yöneticilerin söylemlerine de yansımaktadır. Örneğin, İsrail Başbakanı Benjamin Netanyahu "Bu savaş ışığın oğulları ile karanlığın oğulları arasında

5/ Al Jazeera, "More than a century on: The Balfour Declaration explained," 2 Kasım 2018.

bir savaştır." diyerek İncil'deki İsrailoğullarının düşman ulusuna atıfta bulunarak "Amalek'in size ne yaptığını hatırlayın..." demiştir.⁶ İsrail Cumhurbaşkanı Isaac Herzog Filistinlileri kastederek "Bunun sorumlusu bütün bir ulustur. Sivillerin haberdar olmadığı, olaya dahil olmadığı söylemi kesinlikle doğru değildir." diyerek Filistinli sivillerin meşru hedef olduğunu öne sürmüştür.⁷ İsrail Savunma Bakanı Yoav Gallant "Gazze'ye artık elektrik yok, yiyecek yok, yakıt yok, her şey kapalı olacak. İnsan hayvanlarla savaşıyoruz ve buna göre hareket ediyoruz." diyebilmiştir.⁸ İsrail Miras Bakanı Amichai Eliyahu Gazze'ye atom bombası atılmasını talep edecek kadar ileri gitmiştir.

Sadece ilk otuz beş günde Gazze'de 4.506'sı çocuk ve 3.027'si kadın olmak üzere 11.078'den fazla Filistinli hayatını kaybetmiştir. 8.663'ü çocuk ve 6.327'si kadın olmak üzere 27.490'dan fazla Filistinli yaralanmıştır.

6/ Anadolu Ajansı, "Premier Netanyahu continues to use scriptures to defend Israeli war on Gaza," 3 Kasım 2023.

7/ Huffington Post, "Israeli President Suggests That Civilians In Gaza Are Legitimate Targets," 16 Ekim 2023.

8/ Times of Israel, "Defense minister announces 'complete siege' of Gaza: No power, food or fuel," 9 Ekim 2023.

Gazze’de yaşayanlar, İsrail’in uluslararası hukuka uyacağını ve en azından o noktalara saldırmayacağını umarak güvenlik için hastanelere ve Birleşmiş Milletler okullarına akın etmişlerdir. Fakat sığınak ve tıbbi bakım yerleri de İsrail saldırılarından nasibini almıştır. Bu saldırılarda 198 sağlık personeli öldürülmüş ve 87 ambulans hasar görmüştür. Gazze’deki 35 hastaneden 21’i ve 72 temel tıbbi bakım tesisinden 51’i hizmet dışı kalmıştır.⁹

Uydu görüntüleri ve fotoğraflar, İsrail’in kara, deniz ve hava saldırıları nedeniyle birçok hastane, okul, ibadethane ve evin hasar gördüğünü veya yıkıldığını; koca koca mahallelerin yerle bir olduğunu göstermektedir. Tüm iletişim sistemleri ve su arıtma tesisleri de devre dışı bırakılmıştır. Birleşmiş Milletler İnsani Yardım Koordinasyon Ofisi (OCHA), Dünya Sağlık Örgütü (WHO) ve Filistin hükümetinden alınan son verilere göre, İsrail saldırılarının başladığı ilk bir ayda Gazze’deki evlerin yarısı (222.000 konut) hasar görmüş ve 40.000’den fazlası tamamen yıkılmıştır. 278 eğitim tesisi hasar görmüş, 270 sağlık tesisi saldırıya uğramıştır. Aralarında cami ve

9/ Ikrane Imane Kouachi, “Gaza death toll from Israeli attacks climbs to 11,078, including more than 4,500 children,” *Anadolu Ajansı*, 10 Kasım 2023.

kiliselerin de bulunduğu 69 ibadethane ve 11 fırın tahrip edilmiştir.¹⁰

ULUSLARARASI CEZA MAHKEMESİ GÖREVE ÇAĞRILIYOR

İsrail Lahey merkezli Uluslararası Ceza Mahkemesi’ne üye değildir ve mahkemenin yargı yetkisini tanımamaktadır. Fakat buna rağmen her geçen gün uluslararası kamuoyunda İsrail’in işlediği savaş suçlarından dolayı bu mahkemede yargılanması gerektiğine inananların sayısı hızla artmaktadır. Hâlihazırda mahkemeye yapılan çeşitli başvurular bulunmaktadır. Örneğin Filistin merkezli üç insan hakları grubu, Gazze Şeridi’ni bombalayan ve kuşatarak soykırım dâhil savaş suçu işlemekle suçladıkları İsrail’in soruşturulması için Uluslararası Ceza Mahkemesi’ne başvurmuş durumdadır.¹¹ İslam İşbirliği Teşkilatı ve Arap Birliği Ortak Zirvesi Bildirisi’nde “Uluslararası Ceza Mahkemesi Savcısı’ndan, İsrail

10/ *Al Jazeera*, “Israel’s attacks on Gaza: The weapons and scale of destruction,” 9 Kasım 2023.

11/ *Reuters*, “Palestinians ask war crimes court to probe Israel over genocide allegations,” 10 Kasım 2023.

il'in Doğu Kudüs de dahil olmak üzere işgal altındaki tüm Filistin topraklarında Filistin halkına karşı işlediği savaş suçları ve insanlığa karşı suçlara ilişkin soruşturmayı tamamlaması" talep edilmiştir.¹² Bunların dışında pek çok kurum ve kişi tarafından da İsrail'in Filistin halkına karşı işlediği suçlar dillendirilmekte Uluslararası Ceza Mahkemesi görevine davet edilmektedir.

Örneğin, Sınır Tanımayan Gazeteciler Örgütü özellikle Gazze'de İsrail tarafından gazetecilere karşı işlenen savaş suçları için Uluslararası Ceza Mahkemesi'ne şikâyetle bulunmuştur. Yapılan şikâyetle Gazze'de Filistinli gazetecilerin maruz kaldığı saldırıların uluslararası insancıl hukukun ayırım gözetmeyen saldırı tanımına uyduğu vurgulanmış ve bu nedenle Roma Statüsü'nün 8.2.b. maddesi kapsamında savaş suçu teşkil ettiği belirtilmiştir. Örgütün başkanı Christophe Deloire yaptığı açıklamada "Özellikle Gazze'de gazetecileri hedef alan uluslararası suçların ölçeği, ciddiyeti ve tekrar eden doğası, Uluslararası Ceza Mahkemesi savcısı tarafından öncelikli bir soruşturma yapılmasını gerektirmektedir. Yaşanan trajik olaylar Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin harekete geçmesi ihtiyacının ne kadar acil olduğunu göstermektedir." demiştir.¹³

Türkiye de İsrail'in işlediği suçların hesabını uluslararası yargı önünde vermesi gerektiğini en yüksek makamlarca dillendirmektedir. İstanbul'da düzenlenen Büyük Filistin Mitinginde konuşan Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, İsrail'in Gazze'ye düzenlediği askeri saldırılarda savaş suçları işlediğini ve Türkiye'nin İsrail'i dünyaya savaş suçlusunu ilan edeceğini vurgulamış ve "şimdi bunun hazırlığı içindeyiz, bunun çalışmasını yapıyoruz ve savaş suçlusunu olarak İsrail'i dünyaya tanıtacağız" demiştir.¹⁴ İslam İşbirliği Teşkilatı ve Arap Ligi Olağanüstü Ortak Zirvesi'nde yaptığı konuşmada "Hastanelerin, ibadethanelerin, okulların, mülteci kamplarının, ambulansların bombalandığı güvenli denilen bölgelere göç eden sivillerin katledildiği tarihte eşi benzeri görülmemiş bir barbarlıkla karşı karşıyayız... İsrail'in işlediği savaş ve insanlık suçlarının hesabının hukuk önünde sorulması için de gayret göstermeliyiz." demiştir.¹⁵

12/ Anadolu Ajansı, "İslam İşbirliği Teşkilatı ve Arap Birliği Ortak Zirvesi Bildirisi açıklandı," 11 Kasım 2023.

13/ Sınır Tanımayan Gazeteciler Örgütü, "RSF Files Complaint with ICC for War Crimes against Journalists in Palestine and Israel," 1 Kasım 2023.

14/ TRT Haber, "Cumhurbaşkanı Erdoğan: İsrail'i Savaş Suçlusunu Olarak Dünyaya İlan Edeceğiz," 28 Ekim 2023.

15/ Recep Tayyip Erdoğan, "İslam İşbirliği Teşkilatı ve Arap Ligi Olağanüstü Ortak Zirvesi Konuşması," 11 Kasım 2023.

Artık pek çok kurum İsrail'in işlediği savaş suçlarına dokümanlarında yer vermeye başlamıştır. Örneğin, Birleşmiş Milletler İnsani Yardım Koordinasyon Ofisi bünyesinde faaliyet gösteren Reliefweb, İsrail'in Gazze'nin elektrik, su, gıda ve yakıt kaynaklarını keserek bir insani felakete yol açtığını vurgulamış ve İsrail'in Gazze Şeridi'nde Filistinli sivillere karşı yaygın savaş suçları işlediğini ifade etmiştir.¹⁶ Amnesty International, İsrail güçlerinin işgal altındaki Gazze Şeridi'ne yönelik dehşet verici saldırılarını yoğunlaştırmaya devam ettiğine dikkat çekmiş ve ayırım gözetmeyen saldırılar da dâhil olmak üzere, kitlesel sivil kayıplara neden olan ve savaş suçu olarak soruşturulması gereken hukuka aykırı İsrail saldırılarını belgelemiştir.¹⁷

İsrail'in işlediği suçlar o denli yoğunlaşmıştır ki saldırıların ilk aşamasında arkasında duran kişi ve kurumlar bile tereddüt yaşamaya ve İsrail'i eleştirmeye başlamak zorunda kalmıştır. Örneğin, bütün dünyanın gözleri önünde Gazze'de katliam yapan İsrail yönetiminin arkasında durduğunu uzun süre ifade eden Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron bile bir süre sonra bu pozisyonunu en azından söylem bazında değiştirmiş ve "Bebekler, kadınlar, yaşlılar bombalanıp öldürülüyor. Bunun hiçbir gerekçesi ve meşruiyeti yoktur. Bu yüzden İsrail'i durmaya çağırıyoruz." demek zorunda kalmıştır.¹⁸

İsrail'in Filistin halkına karşı yürüttüğü kirli saldırıların arkasında duran önemli aktörlerden biri olan Avrupa Birliği'nde de çatlak

16/ Reliefweb, "Israel commits widespread war crimes in Gaza, humanitarian catastrophe is imminent [EN/AR]," 10 Ekim 2023, <https://reliefweb.int/report/occupied-palestinian-territory/israel-commits-widespread-war-crimes-gaza-humanitarian-catastrophe-imminent-enar>

17/ Amnesty International, "Damning evidence of war crimes as Israeli attacks wipe out entire families in Gaza," 20 Ekim 2023.

18/ Anadolu Ajansı, "Fransa Cumhurbaşkanı Macron, İsrail'e sivilleri bombalamayı durdurma çağrısı yaptı," 11 Kasım 2023.

sesler duyulmaya başlamıştır. Gazze’de gerçekleşen katliamın başından bu yana Avrupa Birliği üst düzey yönetimi net bir şekilde İsrail’in arkasında durmuş ve İsrail’in işlediği suçları görmezden gelmiştir. Avrupa Birliği Komisyonu Başkanı Ursula von der Leyen gibi isimler koşulsuz şartsız Tel Aviv yönetimini desteklediğini açıklamıştır. Fakat İsrail’in işlediği savaş suçlarının boyutu o noktaya gelmiştir ki bütün engellemelere rağmen AB kurumlarında bile İsrail’in durdurulması gerektiğine dair sesler yükselmeye başlamıştır.

Örneğin Avrupa Parlamentosu Milletvekili Clare Daly, “İsrail bir ay boyunca Gazze’yi enkaza çevirdi ve sokakları çocuk kanıyla doldurdu. Bunu Avrupa ve Amerikan silahlarıyla, Avrupa ve Amerikan desteğiyle yaptı. Hala von der Leyen ateşkes kelimesini bile söyleyemiyor. Bu sadece İsrail’in işlediği bir soykırım değil. Aynı zamanda Avrupa’nın da faili olduğu bir soykırım.” demiştir.¹⁹

Bir başka örnekte, AB üyesi Belçika’nın Başbakan Yardımcısı Petra De Sutter, insan ayırt etmeden bomba yağdırmanın insanlık dışı olduğunu ifade ederek, Belçika Federal hükümetini acilen İsrail’e yaptırım uygulamaya çağırmıştır. “Gazze’de savaş suçları işlenirken, İsrail uluslararası ateşkes talebini görmezden geliyor.” demiş; İsrail’den gelen

^{19/} Clare Daly, 10 Kasım 2023, <https://twitter.com/ClareDalyMEP/status/1722904821869469747>

bütün ürünlere ticaret yasağı gelmesini ve Avrupa Birliği’nin İsrail’le olan ortaklık anlaşmasını derhal askıya almasını talep etmiştir.²⁰

SONUÇ

İsrail’in Filistin halkına karşı işlediği suçlar için Uluslararası Ceza Mahkemesi nezdinde veya başka bir kurum tarafından yargılanıp yargılanamayacağı henüz netleşmiş değildir. Nitekim şu ana kadar İsrail kendisini uluslararası hukukun üstünde görmüş ve aleyhinde verilen yargı kararlarını ve uluslararası kurumların taleplerini görmezden gelmiştir. Tel Aviv yönetimi, arkasına aldığı Amerika Birleşik Devletleri, Avrupa Birliği ve İngiltere gibi aktörlerden de gördüğü destekle daha önce olduğu gibi şimdi de herhangi bir hukuki yaptırıma uğramayacağını düşünmekte ve o rahatlıkla hareket etmektedir. Fakat unutulmamalıdır ki aşırı güç zehirlenmesi yaşayarak hoyratlaşan kişi, kurum ve toplumlar önünde sonunda kaybetmektedir. Eğer mevcut uluslararası sistem onları yargılamaya müsait değilse; o düzen er geç yıkılmakta ve kurulan yeni düzende bu aktörler yaptıklarının hesabını mutlaka vermektir.

^{20/} Joshua Askew, “Crimes are being committed: Belgium deputy PM Petra De Sutter calls for sanctions against Israel,” Euronews, 9 Kasım 2023.

FİLİSTİNLİ MÜLTECİLERİN KENDİ TOPRAKLARINA GERİ DÖNÜŞ HAKKI

DR. ÖĞR. ÜYESİ MİRAY AZAKLI KÖSE

İstanbul Medeniyet Üniversitesi

GİRİŞ

Uluslararası hukukta mültecilerin ve sığınmacıların korunması bakımından en önemli ilkelerden biri geri göndermeme (non-refoulement) ilkesidir.¹ Sığınmacılar, vatandaşları oldukları ya da ikamet ettikleri ülkede zulüm gördükleri veya zulüm görme tehlikesi ile karşı karşıya olduklarından yabancı bir ülkede sığınma aramaktadırlar. Dolayısıyla bu kişiler bakımından en öncelikli ihtiyaç sığındıkları ülke tarafından, terk ettikleri veya

1/ Geri göndermeme ilkesi, uluslararası örf ve âdet hukuku kuralı olmasının yanı sıra muhtelif uluslararası sözleşmelerde ve devletlerin iç hukuk normlarında tanınmaktadır: 1951 Mültecileri Hukuki Statüsüne İlişkin Cenevre Sözleşmesi 33. maddesine göre: "Hiçbir Taraf Devlet, bir mülteciyi, ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayatı ya da özgürlüğü tehdit altında olacak ülkelerin sınırlarına, her ne şekilde olursa olsun geri göndermeyecek veya iade etmeyecektir." 33. maddenin 2. paragrafında ise belirli istisnalara yer verilmiştir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde ise geri göndermeme ilkesi açıkça düzenlenmemekle birlikte, Sözleşme'nin 3. maddesi bağlamında hiçbir istisna olmaksızın mutlak uygulama bulmaktadır. 3. maddeye göre: "Hiç kimse işkenceye veya insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele veya cezaya tabi tutulmaz." Buna göre, Sözleşme'ye taraf bir devlet bir kişiyi böyle bir muameleye uğrayabileceği bir devlete geri gönderdiği takdirde, 3. maddeyi ihlal etmiş sayılacaktır.

zulüm görme tehlikesi altında oldukları bir ülkeye herhangi bir sebeple gönderilmemektir. Sığınmacıların diğer ihtiyaç veya hakları ancak bu koruma temin edildiği takdirde gündeme gelebilir. Filistinli mülteciler bakımından ise mülteci hukukunun anahtar prensibi saydığımız geri gönderilmeme ilkesinin yanı sıra ve belki de bundan daha öncelikli olarak "geri dönüş hakkı"nın vurgulanması gerekmektedir. Bunun sebebi Filistinlilerin mülteleştirilmesinin İsrail'in işgal politikalarının bir parçasını oluşturmasıdır. Elbette Filistinli mülteciler de geri göndermeme ilkesinin korunması kapsamındadırlar; ancak Filistinlilerin mülteci olarak kalması, kendi topraklarını kalıcı bir biçimde kaybetmeleri tehlikesini doğurduğundan güvenle geri dönebilecekleri bir vatandan söz edebilmek için hukuken geri dönüş haklarının varlığı muhakkak ortaya konmalıdır.

Bu bakımdan Filistinli mülteciler sorunu yalnızca bir mülteci hukuku meselesi olmayıp, muhakkak bir siyasi çözüm gerektirecektir. Ancak siyasi çözüm Filistinlilerin meşru ve temel hakkı olan geri dönüş ve kendi kaderini tayin göz ardı edilerek olmamalıdır. Bu nedenle, Filistinlilerin sahip olduğu ve ulus-

lararası toplum nezdinde de kabul görmüş olan bu hak, siyasi çözümün parçası olarak üzerinde ehemmiyetle durulması gereken bir konudur.

BİR ULUSLARARASI HUKUK PRENSİBİ OLARAK GERİ DÖNÜŞ HAKKI

Bir kişinin kendi vatanındaki evine dönme hakkı, geleneksel olarak bireyin temel hakları arasında yer almaktadır. Bu hak büyük grupların zorla yerlerinden edildiği durumlarda ise kolektif bir boyut kazanmaktadır. Ancak geri dönme hakkının ulusal bir ölçekte talep edilmesi az rastlanan bir durum olup, bir ulusun büyük bir parçasının topraklarından koparıldığı, sürgün edildiği ve ardından siyasi ve hukuki nedenlerle geri dönme hakkının reddedildiği bir durumun olması gerekir.² Günümüzde bu konuda dikkate değer bir örnek, Filistin halkının yaşadığı durumdur. Filistinliler, işgal politikalarının bir parçası ola-

^{2/} *The Right of Return of the Palestinian People - CEIRPP, SUPR Study, Preliminary Note, 1978. Çevrimiçi: <https://www.un.org/unispal/document/auto-insert-210170/>*

rak atalarının topraklarını terk etmeye zorlanmışlardır.

Geri dönüş hakkının varlığı muhtelif uluslararası hukuk belgelerinde tanınmıştır: 1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'nin (İHEB) 13. maddesine göre: "Herkes kendi ülkesini de içeren herhangi bir ülkeden ayrılma hakkına ve kendi ülkesine dönme hakkına sahiptir." İHEB şeklen bağlayıcı bir belge olmakla birlikte, aynı hak daha sonra küresel nitelikli ve bağlayıcı bir uluslararası antlaşma olan 1966 tarihli Medeni Siyasi Haklar Sözleşmesi'nde de teyit edilmiştir. Sözleşmenin 12. maddesine göre: "Herkes kendi ülkesi de dâhil olmak üzere herhangi bir ülkeyi serbestçe terk edebilir." ve "Kimse kendi ülkesine giriş hakkından keyfi olarak mahrum bırakılamaz." Benzer şekilde 1972 tarihli Her Türlü İrk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Sözleşme'nin 5. maddesinde de kişinin kendi ülkesine geri dönüş hakkı açıkça tanınmakta ve sözleşmeye taraf devletlere ırk ayrımı yapmaksızın bu hakkın sağlanmasını garanti altına alma yükümlülüğü getirilmektedir.

Birleşmiş Milletler'in (BM) organlarından Ekonomik ve Sosyal Konsey de geri dönüş

hakkını gündemine almış ve 1973 yılında herkesin herhangi bir ülkeden ayrılma ve kendi ülkesine dönme hakkına ilişkin ilkeler taslağını onaylamıştır.³ Tüm bu uluslararası hukuk belgelerinin işaret ettiği husus, geri dönüş hakkının yalnızca tarafları açısından bağlayıcı sayılan antlaşma hükümlerinden ibaret olmadığı, bir uluslararası örf ve âdet hukuku kuralı, yahut medeni milletler tarafından tanınan hukukun genel prensiplerinden biri olarak kabul edildiğidir.⁴

Belirtmek gerekir ki uluslararası toplum yalnızca geri dönüş hakkını herkes tarafından başvuruabilecek genel bir hak olarak belirlemekle kalmamış, özel olarak Filistinlilerin geri dönüş hakkını da tanımıştır. Bu konuya geçmeden önce, Filistinli mülteciler sorununun tarihsel arka planı kısaca açıklanacaktır.

TARİHSEL AÇIDAN FİLİSTİNLİ MÜLTECİLER SORUNU

Biri hariç, "A sınıfı manda" olarak kabul edilen manda topraklarının tamamı beklen-

^{3/} Economic and Social Council Resolution 1988 (IV) of 18 May 1973.

^{4/} Bir uluslararası antlaşma kuralı yalnızca antlaşmaya taraf olan devletler açısından bağlayıcı iken, bir uluslararası örf ve âdet hukuku kuralı, kurala ısrarlı bir biçimde itiraz etmeyen bütün devletler açısından bağlayıcıdır.

diği gibi öncelikle geçici olarak tanınmış ve sonrasında da tam bağımsız devletler hâline gelmiştir. Bu durumun tek istisnası Filistin'dir. Filistin'in manda yönetimi idari danışmanlık ve yardım sağlamak ile sınırlı kalmak yerine, Yahudi halkına Filistin'de bir devlet kurulması için hükümetin desteğini bildiren Balfour Deklarasyonu'nun uygulanmasını başlıca hedef olarak kabul etmiştir. Bu amaç, 24 Temmuz 1922'de Filistin mandasına dâhil edilerek Milletler Cemiyeti tarafından resmi olarak onaylanmıştır.

Filistinlilerin kendi topraklarından sürgün edilerek mülteci haline getirilmeleri esas olarak birincisi 1948'de meydana gelen çatışmalar, ikincisi ise 1967 Savaşı sonucunda olmak üzere iki büyük dalga hâlinde gerçekleşmiştir. Ancak henüz 1948 yılına gelinmeden, 1922'de başlayan ve 25 yıl süren Filistin'in manda altında bulunduğu dönemde özellikle Doğu Avrupa'dan gelen göçlerle Filistin'deki nüfusun önemli ölçüde değiştiği anlaşılmaktadır: Buna göre, 1917'de Filistin'deki toplam nüfusun yalnızca %10'unu oluşturan Yahudi nüfusu, 1947'de %30'un üzerine çıkmıştır.⁵ Manda yetkilisi olarak Filistin sorunu üzerine çeşitli çözümler düşünen Büyük Britanya, bunlarda başarılı olamayarak, 1947'de meseleyi BM'ye devretmiştir.

^{5/} The Right of Return of the Palestinian People - CEIRPP, SUPR Study

BM Genel Kurulu, 29 Kasım 1947 tarihli ve 181 (II) sayılı kararı ile Büyük Britanya mandasının sona ermesine karar vermiş ve Filistin'in biri Filistinli Arap diğeri ise Yahudi olmak üzere iki devlete bölünmesini önermiştir.⁶ BM'nin hazırladığı bu bölünme planının kendisi de Filistin topraklarının orantısız biçimde Yahudi devletine tahsisini öngörmesi sebebiyle çatışmaların başlamasının önemli bir sebebidir.⁷

Ancak mandanın sona ermesi ile birlikte, Filistin'de süregelen çatışmalar komşu Arap devletlerinin de dâhil olduğu bir savaşa dönüşmüştür. Filistin mandası 1948 yılının Mayıs ayında sona ererken, İsrail bağımsız bir devlet olarak varlığını ilan etmiş, BM Genel Kurulu'nun bölünme kararında İsrail devletine tahsis edilen toprakların ötesinde kontrolünü genişletmiş ve Filistin'e tahsis edilmesi öngörülen toprakları işgal etmiştir. İsrail'in hukuka aykırı biçimde kurulmasını reddeden Filistin'e komşu Arap devletleri Filistin'e asker göndermiştir. Söz konusu çatışmalar nedeniyle Filistinlilerin topraklarını terk etmek zorunda kalmaları, Filistinlilerin mülteci olmaları ile sonuçlanan büyük göçün birinci dalgasını oluş-

turmaktadır. BM Ekonomik Araştırma Misyonu'na göre söz konusu çatışmalar nedeniyle 726.000 Filistinli, mülteci olarak zorla yerinden edilmiştir.⁸

Filistinlilerin ikinci büyük göçü ise 1967 Savaşı sırasında meydana gelmiştir. 1967 Savaşı'nda İsrail, tarihi Filistin topraklarının tamamını (ve komşu Arap ülkelerindeki bölgeleri) işgal etmiş ve bunun neticesinde, yaklaşık 500.000 Filistinlinin ikinci büyük göç dalgası ile zorla yerinden edilmelerine yol açmıştır.⁹

Günümüzde Filistinli mültecilerin önemli bir bölümü, 8 Aralık 1949 tarihli ve 302 (IV) sayılı BM Genel Kurul kararı ile yalnızca Filistinli mülteciler için kurulan ve Gazze, Batı Şeria, Ürdün, Suriye ve Lübnan olmak üzere beş bölgede faaliyet gösteren "Birleşmiş Milletler Yakın Doğu'daki Filistinli Mültecilere Yardım ve Bayındırlık Ajansı'nın (UNRWA) sağladığı koruma altındadırlar. Söz konusu korumadan "1 Haziran 1946 ile 15 Mayıs 1948 tarihi arasındaki dönemde normal ikamet yeri Filistin olan ve 1948 çatışması sonucunda hem evini hem de geçim kaybeden kişiler"

6/ United Nations General Assembly, A/RES/181 (II), 29 November 1957.

7/ Hasan Basri Bülbül, "Uluslararası Hukukta Filistinli Mültecilerin Hukuki Statüsü ve Geri Dönüş Hakkı", *Uluslararası Hukukta Filistin Meselesi*, Ankara, Adalet Yayınevi, 2023, s. 300.

8/ United Nations Conciliation Commission for Palestine: Report of the UN Economic Survey Mission for the Middle East Document, A/AC.25/25/6, p. 18.

9/ The Right of Return of the Palestinian People - CEIRPP, SUPR Study. Karş. Bazı kaynaklarda bu sayının 250.000 ila 350.000 arasında olduğu belirtilmektedir.

ve bu tanıma uyan erkeklerin altsoyları yararlanabilmektedir.¹⁰ Hem tanıma uyan kişiler ve hem de tanıma uyan erkeklerin altsoyları “Filistin mültecileri” olarak adlandırılmaktadır.¹¹ 1967 Savaşı sırasında yerinden edilen kişiler ise söz konusu mülteci tanımının dışında kalmakla birlikte, “yalnızca hizmetlerden yararlananlar” olarak desteklerden yararlanabilmektedirler. Günümüzde “Filistinli mülteciler” tanımına uyan kişi sayısı 5.9 milyondur.¹²

FİLİSTİNLİ MÜLTECİLERİN GERİ DÖNÜŞ HAKKI

BM'nin Filistin'de görevlendirdiği arabulucu Kont Bernadotte, İsrail'in Filistinlilerin geri dönüş hakkını tanımasını sağlamayı ilk önceliklerinden biri haline getirmiş ve hazırladığı raporda şu ifadelerle yer vermiştir: “Başlangıçtan itibaren, tüm koşulları göz önüne alarak, bu mültecilere en kısa sürede evlerine geri dönme hakkının sağlanması gerektiği görüşünü benimseyerek hareket ettim.”¹³

10/ Çevrimiçi: <https://www.unrwa.org/who-we-are/frequently-asked-questions>

11/ Ibid.

12/ Çevrimiçi: <https://www.unrwa.org/palestine-refugees>

13/ Official Records of the General Assembly. Third

Ancak bu yöndeki önerileri İsrail hükümeti tarafından kabul görmemiştir.

Daha önce belirtildiği üzere, Filistinlilerin kendi kaderini tayin ve kendi topraklarına geri dönüş hakkına sahip olduğu uluslararası toplum tarafından açıkça tanınmaktadır. Nitekim BM Genel Kurulu 11 Aralık 1948 tarihinde kabul ettiği 194 (III) sayılı kararı ile bu hususu açıkça ortaya koymaktadır. BM Genel Kurulu, 194 (III) sayılı kararının 11. maddesinde:

“Evlerine dönmek ve komşularıyla barış içinde yaşamak isteyen mültecilere mümkün olan en kısa sürede bunu yapma izni verilmesi gerektiği ve geri dönmeyi seçmeyenlerin malvarlıklarının ve malvarlıklarına verilen zararların karşılığı olarak -uluslararası hukuk veya hakkaniyet gereği- tazminat ödenmesi gerektiği”ni ifade etmiştir.

Bu karar ile “Birleşmiş Milletler Filistin İçin Uzlaştırma Komisyonu”nun (UNC-CP) kurulması kararlaştırılmış ve komisyona “mültecilerin geri dönüşünü, yerleşimlerini, ekonomik ve sosyal rehabilitasyonlarını ve tazminat ödenmesini kolaylaştırmak” görevi

Session, Supplement No. 11, Document A/648 (Progress Report of the UN Mediator in Palestine) p. 47.

verilmiştir. Komisyon günümüzde hukuken varlığını sürdürse de, fiili olarak herhangi bir faaliyette bulunmamaktadır.¹⁴

194 (III) sayılı karar uluslararası toplum nezdinde Filistinlilerin geri dönüş hakkını tanıyan temel belgedir ve BM Genel Kurulu bu kararı aldığı tarihten sonraki neredeyse her oturumunda Filistinlilerin geri dönüş hakkının veya tazminat ödenmesinin sağlanmadığını yinelemiş ve 194 (III) sayılı kararına atıf yapmıştır. 10 Aralık 1969 tarihli ve 2535 sayılı kararında Filistinli mülteciler sorununun Filistinlilerin BM Şartı ve İHEB uyarınca sahip olduğu vazgeçilemez nitelikli geri dönüş hakkının reddedilmesinden kaynaklandığını tanımıştır. 22 Kasım 1974 tarihli ve 3235 sayılı kararında da Filistinlilerin kendi evlerine ve mülklerine dönüş hakkının vazgeçilemez olduğunu belirterek bu hakkı tanıdığını yeniden ifade etmiştir.

Kararları BM'ye üye devletler için bağlayıcı kabul edilen BM Güvenlik Konseyi de 14 Haziran 1967 tarihinde kabul ettiği 237 sayılı Karar'ı ile "...savaşın zorlukları sırasında bile temel ve devredilemez insan haklarının saygı görmesi gerektiğini..." ifade etmiş ve "İsrail Hükümeti'ni... çatışmaların patlak vermesinden bu yana bölgeyi terk eden sakinlerin geri dönüşünü kolaylaştırmaya" çağırıştır. BM Güvenlik Konseyi 11 Kasım 1967 tarihli 242 sayılı kararı ile "mülteci sorununun adil bir şekilde çözümü" için yeniden çağırıda bulunmuştur.

BM üyesi olan İsrail, yukarıda sayılan kararlar uyarınca Filistinlilerin kendi topraklarına dönüş hakkını sağlama yükümlülüğü altındadır. Bu bakımdan önem arz eden bir diğer husus ise BM Genel Kurulu'nun İsrail'i BM üyeliğine kabul ederken İsrail'in söz konusu yükümlülüğünü dikkate almış olmasıdır.

BM Genel Kurulu'nun 11 Mayıs 1949 tarihli ve 273 (III) sayılı kararına göre "29 Kasım 1947 (bölünme) ve 11 Aralık 1948 (mültecilerle ilgili) tarihli kararlarını hatırlatarak ve İsrail Hükümeti temsilcisinin Ad Hoc Siyasi Komite önünde bu kararların uygulanması konusundaki deklarasyon ve açıklamalarını dikkate alarak,

"Genel Kurul...

İsrail'i Birleşmiş Milletler üyeliğine kabul etmeye karar verir."

Görüldüğü üzere, BM Genel Kurulu İsrail'i üyeliğe kabul ederken Filistinlilerin geri

14/ Bülül, s. 301.

dönüş hakkını tanıyan 194 (III) sayılı kararını yinelemiş ve İsrail'in BM'ye kabulünü bu ilkeyi kabul etmesi ile ilişkilendirmiştir.

İsrail Dışişleri Bakanı 1 Ağustos 1949 tarihinde hükümetin benimsediği ana çözümün Filistinli mültecilerin İsrail'e dönüşü değil, diğer devletlere yerleştirilmeleri olduğunu ifade etmiştir.¹⁵ Hâlen İsrail hükümeti "İsrail'in Yahudi karakterine zarar vereceği"ni öne sürerek 194 (III) sayılı kararı uygulamayı reddetmektedir.¹⁶

SONUÇ

Geri dönüş hakkı, hem bireysel hem de kolektif olarak başvurulabilen ve pek çok uluslararası belgede tanınmış olan uluslararası hukukun yerleşik bir prensibidir. Filistinlilerin vazgeçilemez nitelikte kabul edilen kendi topraklarına geri dönüş hakkı da hem BM Genel Kurul kararlarında hem de Güvenlik Konseyi kararlarında tanınmış ve teyit edilmiştir.

Öyle ki İsrail'in BM'ye kabulüne ilişkin Genel Kurul kararından İsrail hükümeti temsilcisinin 181 (II) ve 194 (III) sayılı Genel Kurul kararlarının uygulanması yönündeki önceki taahhütleri dikkate alınarak üyeliğe kabul edildiği anlaşılmaktadır. Uluslararası hukukun temelini oluşturan ahde vefa ilkesi gereği de İsrail Filistinli mültecilerin geri dönüş hakkına saygı göstermekle yükümlüdür. Uluslararası hukukun bu denli açık düzenlemeleri ve uluslararası toplumun aynı yöndeki sürekli ve tutarlı iradesi karşısında, geri dönüş hakkının ilerideki olası bir siyasi çözümün mutlak ve "vazgeçilemez" bir unsuru olacağını düşünmekteyiz.

15/ Filistin için Uzlaştırma Komisyonu Baş Sekreteri R. Shiloah'ın 2 Ağustos 1949 tarihli mektubu.

16/ Loureen Sayej, "Palestinian Refugees and the Right of Return in International Law" (OxHRH Blog, 15 May 2018), Çevrimiçi: <<https://ohrh.law.ox.ac.uk/palestinian-refugees-and-the-right-of-return-in-international-law>>

SEZAI KARAKOÇ'U DUYMA ÇAĞRISI

ŞABAN ABAK

Yazar

Türkçe'nin; çağdaş Türk şiirinin büyük şairi, çağdaş İslâm düşüncesinin büyük siyasî düşünürü Sezai Karakoç, bilindiği gibi 16 Kasım 2021'de 88 yaşında vefat etti ve İstanbul'da Şehzadebaşı semtine adını veren Şehzade Camii haziresine defnedildi. Gençlik dönemi şiirlerinden biri "Şehzadebaşında Gündoğmadan" adını taşımaktadır.

"GÜNDOĞMADAN" NE DEMEK?

Bu şiirin adı, Karakoç'un Monna Rosa dâhil bütün şiirlerini kronolojik olarak bir araya getirip 2000 yılında tek kitap hâlinde yayınladığı eserinin de adına ilham oldu: "Gündoğmadan".

Karakoç, bu adlandırmayla, içinden geçtiğimiz karanlık devrin sonuna gelindiğini de müjdelemiş oluyordu.

En eski çağlardan beri Türk devlet kültüründe "tepede sabit duran güneş" sembolü, devletin adaletli, eşitlikçi, yaşatıcı, güvenlikçi, aydınlatıcı niteliklerine işaret eden bir ifade aracı olarak kullanılmıştır. Millet hayati

ise tarihin akışı içinde güneşin doğuş, yükseliş ve batış zamanlarını andıran bir seyir izler. Millet, devlet güneşinin hiç zevâl yayına girmemesini; yani hiç batmaya yönelmeyip tepedeki âdil ve eşitlikçi konumunu hiç yitirmemesini temenni ederek "Allah, devlete zevâl vermesin!" diye dua eder. Ancak yaratılışın evrensel kanunu işler ve her yükselişin inişi, her yapılanın yıkılışı ve her doğanın ölümü gerçekleşir. Diriliş ise Tanrı'nın yaratma sürecinin kesintisizliğinden hareketle yıkılanın yerine yenisini inşa etmeyi; kıyamete kadar her çağda sürekli yeniden kurmayı ifade eder. Karakoç, bu anlayışını açıklarken Yunus Emre'nin "Her dem yeniden doğarız." sözünü hatırlatır ve Yunus'un "diriliş pirllerinden" olduğunu söyler.

"Gündoğmadan" kitabının adındaki sembolizasyona dönersek, devlet güneşinin son kez ne zaman doğduğunu, ne zaman zirveye kurulduğunu ve ne zaman battığını çok kısaca ve Karakoç'un metinlerinden ilhamla hatırlatmak isteriz.

DEVLET GÜNEŞİNİN DOĞUŞU, BATIŞI, TEKRAR DOĞUŞU

Karakoç'a göre resmî ve doğru adıyla "Devlet-i Âliyye-i Osmaniyye" (Osmanlı Yüce Devleti)'nin "güneşi"nin doğuşu, Türkiye Selçuklu Devleti'nin 13. yüzyıldaki büyük aydınlarınca müjdelendiği. 12 ve 13. yüzyıllar, Anadolu'da "büyük Türk aydınlaması"nın yaşandığı çağdır. Hatta ona göre Hz. Mevlâna, Yunus Emre, Hacı Bektaş Velî, Sarı Saltık Gazi gibi "İslâm uluları" Osmanlı Devleti'nin

asıl kurucularıdır. Çünkü “devleti kuran, düşüncedir”. Yunus Emre, “Seherlerde kuşlar ile / Çağırayım Mevlâm seni” seslenişi, bir gündeğümü öncesi yakarışdır. Bu metaforu devam ettirirsek “devlet güneşi” 15 ve 16. yüzyıllarda zirvede, 17-18. yüzyıllarda ikinci konumunda ve 19 bitip 20. yüzyıla girdiğimiz dönemde ise batış çizgisine ulaşmış bütün “garbin âfâkını” kızıl kana boğarak “yolculuğuna karanlıkta devam etmiştir”.

Osmanlı devlet güneşinin tam olarak ne zaman battığını ise kanaatimizce Âkif’in “Bir hilâl uğruna ya Râb, ne güneşler batıyor.” mısraını yazdığı günlerin atmosferinde bulabiliriz.

Cumhuriyet devri Türk kültür ve siyaset hayatında, çok yoğun olarak “karanlıktan aydınlığa çıkış” metaforuna yer verildiğini görüyoruz. Edebiyattan sinemaya, siyasî akımlardan basın yayın organlarına kadar çok çeşitli alanda ve çok sayıda bu aydınlığa özlem metaforuna rastlarız (Tan, Sabah, Güneş, Aydınlık, Işık, Seher, Nur, Şafak, Yeni Şafak gibi dergi ve gazete adlarıyla, “Güneş Ne Zaman Doğacak”, “Tünelin Ucundaki Işık”, “Güneşi İçenlerin Türküsü”, “Şafak İşçileri”, “Şafak Türküsü” gibi film, şiir ve kitap adları birkaç örnektir.).

Sezai Karakoç’un 2000 yılında 9 şiir kitabını bir araya getirirken adına neden “Gündeğmeden” dediğinin anlaşılması için bunları hatırlatmak ve üstadın yeni bir gün doğumu öncesinde olduğumuzu o tarihte müjdelemiş olduğuna dikkat çekmek istedim. Türkiye’de cumhuriyet idaresinin 100 yaşına erdiği şu

günlerde yeni ve parlak bir ufka işaretle sıkça kullanılan “Türkiye Yüzyılı” veya “Türk Devri” ifadelerini Diriliş Yüzyılı olarak da anlamakta olduğumu belirtmek isterim. Gündeğmeden’in basılmasından sonraki yıllarda Karakoç sık sık, “Gözü olana gün ışımıştır.” diye müjde saçardı sohbetlerinde.

Bu girişin, Karakoç’un henüz tam anlaşılmamış; hatta bütünüyle görülmemiş anıtsal eserini anlamaya, açmaya, ileri taşımaya dönük değerli çabalar cümlesinden olmasını umut ve temenni ederim.

MEŞÂLENİN DEVREDİLME ŞARTI

Karakoç’un çağdaşımız olan bir mütefekkir ve bir Müslümân aydın olarak taşıdığı meşâlenin genç aydınlar tarafından görülüp anlaşılması ve devralınıp geleceğe taşınması konusunda birkaç söz söylemek isterim.

O sönmez âlevden ebedî meşâle, kadınıyla erkeğiyle genç aydınların, genç bilim, sanat ve devlet adamlarının yenileme, diriltme ve üretme yeteneklerine emanettir.

Yahya Kemâl’in ünlü rubaisinde şiir için söylediği, esasen bütün bir medeniyet mirası için geçerlidir:

*“Sönmez seher-i haşre kadar şi’r-i kadim
Bir meş’aledir devredilir elden ele”*

Bu elden ele devretme konusuna Sezai Karakoç, çok çarpıcı biçimde açıklık getir-

miştir. Ona göre her kuşak, devraldığı medeniyet mirasını kendinden sonraki kuşağa aynen aktarırsa bir süre sonra o miras erir, ölür, yok olur. Çünkü devretme günü geldiğinde hiçbir miras, onu teslim aldığımız günkü yaşında, gücünde ve tazeliğinde değildir. Zaman nehri akmış, dîni yaşantı, bilim, kültür, sanat eserleri, siyaset, devlet ve devlet kurumları... medeniyet adına devralınan her ne varsa biraz eskimiş, biraz yıpranmış, “her şeyin ölümlü olduğu” bir evrende ölüme biraz daha yaklaşmış demektir. Filozofun, “Bir nehirde iki kere yıkanılmaz, çünkü ilk yıkanığımız su, ikinci kere yıkanacağımız zamandaki suyun kendisi değildir.” hükmü, evrensel bir gerçekliktir. Hz. Mevlâna, “Çağlayıp akan suyla birlikte akmayı, doğan günle beraber yeniden doğmayı ve dün’ün dününde kaldığını, bugün için bugüne has yeni şeyler söylemek gerektiğini” öğütlemesi de aynı gerçekliğe vurgudur.

Nitekim Sezai Karakoç, “Diriliş” dediği bu olgunun kendisiyle başlamadığını söylerken özellikle Hz. Mevlâna ve Yunus Emre’yi Dirilişin “pîrlerinden” saymaktadır.

Yeni kuşakların aydınlarınca bu kültür-medeniyet mirasının taşıyıcı sütunları güçlendirilir; yerine göre yenilenirse, meşalesinin alevi harlandırılır parlatılırsa, A’dan Z’ye her şeyi bir adım daha ileri, bir gömlek daha yukarı taşınırsa o kuşak kendi görevini yapmış olur. Yoksa geçmişten intikal edeni fotokopici bir mantıkla kopyalamak, sonra kopyanın kopyasını devretmek, zamanın acımasız öldürücülüğüne teslim olmak demektir.

KONU “BEN” DEĞİLİM, FİKİRLERİMİZDİR

Milletlerin yol göstericisi büyük aydınlar, yaşadıkları çağda insanlığa, bilhassa kendi toplumuna, toplumun ileri gelenlerine, yönetici sınıflarına ve elbet gelecek zamanların nesillerine seslenir, uyarıcı, onarıcı, inşa ve ihya edici fikir ve tutum alışlarını aktarırlar. Büyük düşünce ve sanat adamlarının eserlerinde “konu”, asla “kendileri” değildir; kendilerinin ve yaşantılarının konu edinilmesinden de hoşlanmazlar. Onların konuları daima, insanlığın içinden geçtiği zaman dilimindeki buhran ve bunalımları tanımlamak; gelecekte uygulanmak üzere bunların çözüm yol ve yöntemlerini aramaktır.

Fikirleriyle tarihî toplumsal gelişmelerin akışında güçlü tesirleri olmuş büyük düşünürler, bu tesir ve etkilemeyi yaşadıkları zaman dilimi içinde değil; hemen hepsi kendi

ölümlerinden sonraki yüzyılda yapmışlardır. Çünkü insanlığı ve tarihin akışını değiştirecek çaptaki büyük düşünceler, ilk kez ifade edildikleri günlerde çok az sayıda insan tarafından ancak anlaşılıp benimsenirler. Nitekim İmam-ı Âzam hayattayken Hanefilik, Hz. Mevlâna hayattayken Mevlevîlik veya Karl Marks hayattayken Marksizm yoktu; vardı da henüz “o sırada” bilinir olmamışlardı.

Biz bütün bu tarif etmeye çalıştığım büyük düşünürlere mahsus özellikleri fazlasıyla Sezai Karakoç’ta görüyor; âbide bir şahsiyet olarak onu saygı ve hayranlıkla anıyoruz. Eserlerinin aydınlardan başlayarak halka halka geniş kitlelere yayılıp benimsenmesi sürecinin diyebiliriz ki henüz başlangıcındayız.

Toplumları uyarıcı, “feryâd ü figan koparıcı” büyük insanlar, bu feryatlarına kulak verilmesi yerine kendi şahıslarının konu edilmesini istemezler. Hayattayken birçok TV kanalı, üstat Sezai Karakoç hakkında belgesel yapmak, tanıtım filmleri çekmek için başvurup “kendisiyle de çekim yapmak” istediklerinde, gelenlere özetle “Konu ben değilim. Şahsımı, hayatımı konu edinmenize, beni de konu mankeni veya oyuncunuz gibi kullanmanıza izin vermeyeceğim. Ama uğruna ömür boyu mücadele ettiğimiz davamızı, fikirlerimizi, yazılarımı, kitaplarımı ve orada söylediklerimi elbette konu edebilir, hakkında tartışıp konuşabilirsiniz, o sizin bileceğiniz iştir” dediği yakın arkadaş çevresince bilinen bir husustur. Nitekim hakkında hem TRT tarafından hem bazı özel TV’lerce iyi kötü bazı belgesel ve tanıtım filmleri yapılmıştır; hiçbirinde kendisiyle çekim yapılmasına izin vermemiştir.

KARAKOÇ’UN AYDIN ARAYIŞI

Bir İslâm aydını olarak Sezai Karakoç, eserlerinde âdeta “aydın”ı yeniden tanımlamış ve ödevlendirmiş, bir yandan da bu yeni aydın sınıfın yetişmesi için çaba göstermiştir.

Karakoç, kayda alınmış ve inşallah yakında yayınlanacak haftalık sohbetlerinde “İslam aydını”nın kim ve görevinin ne olduğunu, en özet ve özlü ifadesiyle Yasin sûresinde bulunduğunu birkaç kere ifade etmiş ve açıklamalar yapmıştır.

Bilindiği gibi Yasin sûresinin 13 ile 27. âyetleri arasındaki meşhur “elçiler” bahsinde, tarih boyunca ilâhî hakikatin insanlığa aktarılış sürecinden çarpıcı bir sahne aktarılır. Bir topluma iki elçi gönderilmiş ve fakat elçiler yalanlanmış; büyük tepki ve öfkey-

le karşılanmışlardır. 20. âyette devreye bir “üçüncü kişi” girer. Şehrin derinliklerinden gelen ve adı anılmamış olan bu kutlu kişi “Ey kavmim, Allah’ın resûllerine tâbi olun, onlara uyun!” diyerek kendi halkıyla o iki elçinin arasına girer. Orada bu elçilerin gerçek elçi; getirdikleri mesajın hak ve hakikat olduğunu ispat etmek için deliller getirerek, örnekler vererek anlatmaya; “bilmeyen” halkını aydınlatıp ikna etmeye çalışır. İlk verdiği örnek çok çarpıcıdır: “Sizden hiçbir ücret istemeyenlere uyun!” Ancak bütün çabalarına rağmen kendi halkı tarafından orada linç edilerek öldürülür. Ölünce âyette “Cennete gir.” denilmiş bu kişi, yine de halkına kızıp beddua etmiyor; aksine onların bu durumu bilmeyişlerine işaret ediyor.

Sezai Karakoç, sohbetlerinde Kur’an-ı Kerim’deki bu adı anılmamış “üçüncü kişiyi” “İslâm aydınının prototipi” olarak tanımlamıştır. Buna göre aydınının görevi çok öz ve özet anlamda, “Ey halkım, Allah’ın Resulünün bize bildirdiğine uyun.” demekten ve gönderilen Mesaj’a uyulması için onun açıklanmasından, delillendirilmesinden, övülmesinden ibarettir diyebiliriz. Hakk’ın Kutlu Mesajı’nın anlaşılması, gerçek ile yalanın fark ve ayırt edilmesi, akli ve zihni melekelerin gelen elçiyi fark ve getirilen mesajı idrak edecek düzeyde aktif ve canlı olması, mesajın aktarılması, anlatılması, insanlıkla buluşturulması kutlu görevini ifa ederken bunu “para kazanma konusu yapmamak ve gerekirse bu yolda can vermek” de aynı sûrede işaret edilen çok önemli diğer hususlardır.

Karakoç’un hayatına ve eserine bir bütün hâlinde baktığımızda bu “kutlu kişiyi” örnek alarak yaşadığını söyleyebiliriz.

Hayatı boyunca kimseden hiçbir şey almama prensibiyle yaşamıştır. Öte yandan bütün ömrünü, bütün gücünü, enerjisini kendinden vererek milletimize ve insanlığa anıt bir eser bırakmıştır. Şöhretten özenle kaçmış, kendisini kullandırtmamış, verilebilecek en büyük ödüllerle taltif edildiği halde hayatı boyunca hiçbir para ödülünü almamıştır.

ŞEHRİN MEYDANINDA FERYÂD Ü FİĞAN KOPARMAK

Bilindiği gibi son görevi Selçuk Üniversitesi rektörlüğü olan merhum Prof. Dr. Erol Güngör ve ünlü iktisat tarihçisi, büyük âlim ve filozof Mehmet Genç hoca, Sezai Karakoç’un yakın arkadaşları arasındaydılar. Mehmet Genç hoca, “Erol Güngör gibi bilim insanları bu ülkenin onlara sunduğu şartlara rağmen yetişmiştir.” demişti. Biz bugün bu sözü her üç yakın arkadaş için; Erol Güngör, Mehmet Genç ve Sezai Karakoç için tekrar etmek durumundayız! Maalesef diyerek, üzülüp hayıflanarak! Fakat burada asıl dikkat çekmek istediğimiz nokta, büyük insanların “alan değil, veren el” olmak için gösterdikleri müstağni olma çabasıdır. Çünkü onlar bu dünyaya bir şey almaya gelmemişlerdir adeta. Onlar Cenâb-ı Allah’ın kendilerine bahşettiği üstün yetenekle, zekâ, akıl ve çalışkanlıkla, saf iman, ihlas ve samimiyetle “Allah’ın onlara verdiğinden vermeye”; dağıtmaya, ikrâm etmeye gelmişlerdir.

Karakoç, bütün ömrü boyunca okudu, düşündü, yazdı, yayınladı, dağıttı, konuştu. Son 30 yılda yaptığı haftalık konuşmalar kitaplaşmaya başladığında mevcut 60 eserinin iki katına çıktığını görecektik ve Karakoç’un na-

sil büyük bir feraset ve basiretle, kavî iman ve ihlas, derin bilgi, yüksek sezîş ve ileri görüşlülükle çağımıza, gelecek çağlara ve insanlığa seslenmiş olduğuna bir kere daha şahit olacağız.

Bir mütefekkirin eser vermesine ek olarak çağdaşlarına “dava”yı aktarmak, fikirlerini, görüş ve önerilerini duyurmak için meydanlara çıkmasını bekleyemeyiz. Buna mecbur değildir; böyle bir şart koşamayız. Buna rağmen meydanlara çıkarak insanlara seslenişin en yalın ve somut biçimini gerçekleştirmeyi de göze almış; mecbur olmadığı halde bunu da yapmış Karakoç ayarında bir mütefekkir, bu çağda her toplumun nasibi değildir.

Yunus Emre'nin “Kastım budur şara varam / Feryad ü figan koparam!” derken dile getirdiği arzusunu, Karakoç, bir bakıma uygulamaya koymuş; İstanbul'da Üsküdar, Pendik, Gebze, Sakarya, Eskişehir, Bursa ve hatta Sinop'un Boyabat, Giresun'un Görele ilçelerinde kendi ifadesiyle “meydan konuşmaları” (miting) yapmıştır.

Kapitalist anlayışta, bir malın ticarî değeri o üründen kaç tane satıldığı ile ölçüldüğünden, bu yanılıyla “Karakoç'u kaç kişi dinledi!” diye sorup aklınca onun söylediklerini değersizleştirmeye çalışanlar da çıkacaktır muhtemelen; ancak yine onların anlayacağı bir dille hatırlatmak gerekir ki bir şeyin kıymeti artıkça müşterisi azalır! Çakıtaşı bol ama inci ve mercan azdır; elmas çok daha az, büyük elmas nadirdir ve artık alınıp satılamaz bir değerdedir.

Daha 18 yaşında yazdığı ünlü Monna Rosa şiirinde “İlân-ı aşk eden dil balıkları/ Âşına suları çabuk terk eder.” demişti. Siğ suların kaya balıkları, onun okyanusların derinliğindeki egemenliğinden haberdar değildirler.

BİN YIL ÖMRÜM OLSA...

Karakoç'un hemen bütün eserlerine dağılmış durumdaki en büyük konusunun İslâm dünyasının birleşmesi fikri olduğu malumunuzdur. “Birliğin Gücü” başlıklı yazısında, “Bin yıllık ömrüm olsa, ömrüm boyunca konuşmam ve yazmam nasibimde varsa, hep Müslümanların birleşmesinden, bir araya gelip şuurlu birliklerini oluşturmalarından bahsederim. Bundan bıkmam ve yılmam. Çünkü bundan daha büyük bir dava bilmiyorum. Tüm faaliyetim, İslâm'ın bir savunması ve bu savunmanın özü de Müslümanların uyanıp dirilmeleri, birleşmeleri ve kendilerini dış aleme karşı koruma gücüne ermeleri yönündedir zaten.” diyordu.

Üstat merhum Necip Fazıl Kısakürek'in, “Haykırsam kollarımı makas gibi açarak / Durun kalabalıklar! Bu sokak çıkmaz sokak!” derken ki haykırışı da bu cümledendir. “Şehrin dip taraflarından koşarak gelen adam”ların mirasçılarının uyarıcı nidalarıdır bunlar.

O'nun feryadına kulak kesilelim derim. O'nu duyalım. O'nu artık duyalım!

Gerek Büyük Doğu dergisinde gerek Diritiş dergisinde ve çeşitli gazetelerdeki yazılarıyla, bugün için 60 civarındaki eseriyle bütün bir ömrünü davayı anlatmaya, aktarmaya adanmış, davasının “kurbanı” olmuş; yaşadığımız çağda İslâm dünyasına, İslâm milletine, medeniyetimizin son 200 yıldır içine sürüklediği büyük buhrandan çıkışın yollarını haykırarak Sezai Karakoç'u artık duyalım!

O'nunla aynı çağda yaşamının bahtıyarlığına erelim ve O'na yoldaş olmanın sorumluluğunu üstlenelim. Bu sorumluluk, hiç şüphesiz öncelikle aydınlarıdır, toplumumuzun her alandaki ileri gelenlerindedir, okuryazarlarındır. Sezai Karakoç'u bir şehrin meydanında konuşurken ve CD içinde dinleme imkân ve fırsatı, ömürde bir daha ele geçertürden değildir şüphesiz, fakat o gün o meydanlarda olamamış ve dinleyememiş olanlar için şimdi bir müjde vereceğim, Üstadın kendi cümlesiyle: “İnsan, asıl eserindedir!” Üstadı ve öncüsü kabul ettiği Necip Fazıl hakkındaki bir yazısında geçen bu cümle, şüphesiz Karakoç'un kendisi için de geçerlidir. Sezai Karakoç da asıl büyüklüğü, görkemi, uhrevî yüceliği ile eserindedir. Onu okumak, belki konuşmasını dinlemekten de kıymetli ve verimli olacaktır.

Onu okurken bir yandan da onun yaşantısında özenle koruduğu yüksek ahlâkî örnek alalım. Çalışkanlığını, azmini, sabrını, dürüstlüğünü, müstağni duruşunu, beklentisizliğini, her şeyiyle Allah yoluna adanmışlığını da örnek alalım. Onun uyandığı saatte uyanıp, yürüdüğü istikamette yürüyelim ve adımlarımızı onun adımlarına uyduralım. Ola ki kalbimiz de bu yüce gönüllü insanın kalbinin atışıyla ahenk eder de ona aşikâr olan bize de malum olur!

Ölümünden 4 gün önce; 12 Kasım 2021'de “Türk Devletleri Teşkilatı”nın kurulmuş olduğunu öğrenmiş, büyük sevinç yaşamıştı. Son üç gün içinde evine ziyarette bulunan dostlarına hep bu birliğin kuruluşundan duyduğu heyecanı anlatmış, “İyileşirsem bu konuda yazı yazacağım. Pencereyi açık tutuyum; biraz üşütmüşüm...” demişti.

MUZAFFER SAYIN

Yargıtay Üyesi

BEN KUDÜS

Ben Kudüs
Taştan duvarlarım var kana doymuş
Ben Kudüs
Küçük eller var üzerimde
Bir babanın tutmaya kıyamadığı küçük eller
Bak nasıl da vuruyor kallesçe
Kalıyorum babamın gözyaşları arasında
Kucağında öyle sessizce
Utanır ölüm benle
Ben Kudüs
Kutsallık toprağımda taşımda havamda
Tarihin her devrinde sevilmiş caddelerim
Taştan caddelerimde her dilden dua saklı
Bir dursan
Bir dinlesen işitecek kulakların sessizce
Ben Kudüs
Meryem'in başörtüsüyle süslenmiş kubbem
İsa'nın nefesi var taşlarımda
Zekeriya'dan kalma dua
Musa'dan kalma kelim söylenir caddelerimde
Kubbemin altında Süleyman'dan kalan saklı
Bilge hükümdarlık
Çağlarda ad değiştirim doğarım
Mazlum coğrafyalarda
Ben Kudüs
Kanla sulanmış sokaklarımda dolaşır Yahya
Harun'dan kalan mirastır bana mazlumluk
Kudüs bana aşık biliyorum
Bundandır bunca öfke
Taşlaşmış yüreklerin olduğu bu mevsimde
Doğacağım bin inatla Ömer gibi
Ben Kudüs
Övülen övünen mekânım
Ve diyeceğim mahşerde
Bedelimle geldim öz vatanıma

İSRAİL'İN FİLİSTİN TOPRAKLARINDA SÜREGELEN İŞGALİ HAKKINDA ULUSLARARASI ADALET DİVANI'NIN YAKLAŞAN DANIŞMA GÖRÜŞÜ

DR. ÖĞR. ÜYESİ HANDE GÜR

Özyeğin Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Milletlerarası Hukuk Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

GİRİŞ

30 Aralık 2022 tarihinde Birleşmiş Milletler (BM) Genel Kurulu, Uluslararası Adalet Divanı'ndan (UAD), "İsrail'in Doğu Kudüs de dâhil olmak üzere İşgal Altındaki Filistin Topraklarındaki Politika ve Uygulamalarından Kaynaklanan Hukuki Sonuçlar"a ilişkin danışma görüşü talep eden kararı kabul etmiştir.¹ Bu danışma görüşü talebi, İsrail ve Filistin uyuşmazlığı konusunda Divan'dan talep edilen ilk danışma görüşü değildir. Bilindiği gibi ilki, 2004 tarihli "İşgal Altındaki Filistin Topraklarında Duvar İnşasının Hukuki Sonuçlarına İlişkin Danışma Görüşü"dür.²

9 Temmuz 2004 tarihinde verilen bu danışma görüşü İsrail'in, Filistin halkının kendi kaderini tayin hakkı da dâhil olmak üzere, işgal altındaki Filistin topraklarında duvar inşa ederek uluslararası yükümlülükleri ihlal ettiğine hükmetmişti. Aradan yaklaşık yirmi sene geçtikten sonra BM Genel Kurul'u, Divan'dan yeni bir danışma görüşü talep etmiştir. Peki buna ihtiyaç duymasının nedeni nedir? Çün-

¹/ UN Doc. A/RES/77/247

²/ Legal Consequences of the Construction of a Wall in the Occupied Palestinian Territory, Advisory Opinion, I.C.J. Reports 2004, p. 136.

kü İsrail hükümeti, UAD'nin talebine uymak ve duvarın yasadışı genişlemesine son vermek yerine, inşaatın devam etmesini emretmiştir. İsrail'in, Divan'ın vermiş olduğu 2004 tarihli danışma görüşüne neden uymadığı sorusunun yanıtı ise basittir: UAD'nin verdiği danışma görüşleri tavsiye nitelikli olup, bağlayıcı değildir.

DANIŞMA GÖRÜŞÜNÜN HUKUKİ NİTELİĞİ

BM Şartı'na göre UAD, BM'nin altı ana organından biri olup, örgütün başlıca yargısal organıdır. Buna göre UAD iki tür davaya bakmakla yetkilendirilmiştir: Devletlerarası uyuşmazlık davaları (contentious case) ve danışma görüşü/istişari mütalaa (advisory opinion). Yani Divan, devletler tarafından kendisine sunulan uyuşmazlıkları uluslararası hukuk kurallarına uygun bir şekilde çözmek ve yetkileri bulunan uluslararası kurum, organ ya da örgütlerin sorduğu hukuki sorunlar hakkında danışma görüşü vermekle görevlendirilmiştir.

BM Şartı madde 96 ve UAD Statüsü madde 65'te açıkça öngördüğü gibi Genel

Kurul ve Güvenlik Konseyi (BMGK) istedikleri her konuda Divan'dan danışma görüşü isteyebilirken; diğer BM organları ve uzmanlık örgütleri sadece kendi çalışma alanlarıyla ilgili konularda bu yola başvurabilirler. UAD'ye yönelik danışma görüşü taleplerinin arkasında yatan amaç ise çekişmeli bir anlaşmazlığı çözmek olmayıp, uyuşmazlığı gün yüzüne çıkarmak ve ilerletmeye çalışmaktır. Öte yandan danışma görüşü, Divan'ın kendisine yöneltilen hukuki sorunla ilgili uluslararası hukuk kuralları ve ilkeleri ışığında kendi görüşünü yansıtmaması olup, herhangi bir devletin veya kendisinden görüş talep eden organın danışma görüşü yönünde bir eylemde bulunma veya eylemden kaçınma yükümlüğü doğmamaktadır.

İSRAİL - FİLİSTİN UYUŞMAZLIĞI HAKKINDA YENİ BİR DANIŞMA GÖRÜŞÜ TALEBİ

2004 tarihli Duvar Danışma Görüşü bir dizi net ve kesin sonuca varmış olsa da yirmi yıl içerisinde işgal altındaki Filistin topraklarındaki durum önemli ölçüde kötüleşmiştir.

2004 yılından bu yana İsrail'in, Filistinli nüfusa yönelik insan hakları ihlalleri keskin bir şekilde artmıştır. Hem Gazze Şeridi'nde hem de Kudüs dahil Batı Şeria'da Filistinlilere yönelik askeri saldırılar düzenli ve yıkıcı olmuştur. Nihayetinde, Doğu Kudüs de dâhil olmak üzere işgal altındaki Filistin toprakları ve İsrail'e ilişkin BM Bağımsız Uluslararası Araştırma Komisyonu BM Genel Kurulu'na bir rapor sunmuştur.³

27 Ekim 2022 tarihinde Genel Kurul'a sunduğu raporunda Komisyon, İsrail'in Filistin topraklarındaki işgalinin sürekliliği ve İsrail'in, söz konusu toprakların bir kısmını fiilen ve hukuken ilhak etmek için devam eden eylemleri nedeniyle bu durumun uluslararası hukuka aykırı olduğu sonucuna varmak için makul gerekçeler bulunduğunu tespit etmiştir. Komisyon Genel Kurul'a, İsrail'in, Doğu Kudüs de dahil olmak üzere Filistin topraklarını fiilen ilhak anlamına gelen işgaline son vermeyi reddetmeye devam etmesinin, bunu başarmak için uyguladığı politikaların ve İsrail'in, Filistin halkının kendi kaderini tayin hakkına saygı göstermeyi reddetmesinin hukuki sonuçları ve üçüncü devletlerin ve BM'nin uluslararası hukuka saygı gösterilmesini sağ-

^{3/} UN Doc. A/77/400

lama yükümlülükleri konusunda Uluslararası Adalet Divanı'ndan acilen bir danışma görüşü talep etmesini tavsiye etmiştir. Bunun üzerine 30 Aralık 2022 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, Uluslararası Adalet Divanı'ndan Doğu Kudüs de dâhil olmak üzere İsrail'in İşgal Altındaki Filistin Topraklarındaki Politika ve Uygulamalarından Kaynaklanan Hukuki Sonuçlara ilişkin danışma görüşü talep eden kararı kabul etmiştir.

Karar için 87 devlet lehte, 26 devlet aleyhte oy kullanmış, 53 devlet çekimser kalmış, 27 devlet ise oy kullanmamıştır. Aleyhte oy kullanan devletler arasında İsrail, ABD, Birleşik Krallık, Avustralya, Kanada, Almanya, İtalya yer almıştır. Türkiye olumlu oy kullanmıştır.⁴

Genel Kurul UAD'den aşağıdaki sorulara ilişkin bir danışma görüşü vermesini talep etmiştir:

(a) İsrail'in Filistin bölgesindeki 1967'den beri süregelen (Kutsal Kudüs Kenti'nin de-

4/ Israeli practices affecting the human rights of the Palestinian people in the Occupied Palestinian Territory, including East Jerusalem (un.org) (10.11.2023)

mografik yapısını, karakterini ve statüsünü değiştirmek de dâhil) işgal, yerleşim ve ilhakından ve benimsediği ayrımcı yasa ve tedbirlerden dolayı Filistin halkının kendi kaderini tayin hakkına yönelik süregelen ihlallerinin hukuki sonuçları nelerdir?

(b) İsrail'in yukarıdaki paragraf 18(a)'da yer verilen politika ve uygulamaları, işgalin hukuksal statüsünü nasıl etkilemektedir? Bu statü, devletler ve Birleşmiş Milletler bakımından ne tür hukuksal sonuçlar doğurmaktadır?

2004 yılında duvar danışma görüşünde sorulan sorularla kıyaslandığında, bu soruların oldukça geniş kapsamlı sorular olduğunu söylemek gereklidir. Zira duvar danışma görüşünde Divan'dan yalnızca duvarın inşasının hukukiliğine ilişkin bir tespit yapılması istenmekteydi.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun Divan'dan danışma görüşü talep etmesi üzerine Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri 17 Ocak 2023 tarihli bir mektupla danışma görüşü talebini Divan'a iletmıştır. Yazı işleri müdürü 19 Ocak 2023 tarihli mektupla Statü'nün 66. maddesinin 1. paragrafı uyarınca, Divan huzuruna çıkma hakkına sahip tüm devletlere bu talebi bildirmiştir.

Divan, 3 Şubat 2023 tarihli bir kararla, Birleşmiş Milletler ve üye devletlerin yanı sıra gözlemci Filistin devletinin, danışma görüşü için Divan'a sunulan sorular hakkında bilgi verebileceği ve bunu kararda belirlenen süreler içinde yapabileceğini ifade etmiştir. Divan, UAD Statüsü'nün 66. maddesinin 2. paragrafı uyarınca, sorulara ilişkin yazılı beyanların sunulması için 25 Temmuz 2023 tarihini zaman sınırı olarak belirlemiştir. Bu süre içerisinde 57 yazılı beyan yazı işleri müdürlüğüne sunulmuştur. Aynı kararla Divan, yazılı beyanda bulunan devletlerin ve örgütlerin, Statü'nün 66. maddesinin 4. fıkrası uyarınca, diğer devletler veya örgütler tarafından yapılan yazılı beyanlara ilişkin yazılı yorumlarını sunabilecekleri süreyi 25 Ekim 2023 olarak belirlemiştir. Bu süre içinde ise Divan'a 15 yazılı beyan sunulmuştur. Türkiye de yazılı görüş beyan eden devletlerarasındadır. Yazılı beyan sunan devletlerden 34'ü talep kararı lehinde oy kullanmış, 10'u aleyhte oy kullanmış, geri kalanlar ise çekimser kalmış ya da oy kullanmamış devletlerdendir.

UAD, sözlü duruşmalara kadar yazılı beyanları yayınlamaktan kaçınmaktadır. Divan İç Tüzüğü'nün 106. maddesi uyarınca, Divan, davanın sözlü yargılamasının açılışında veya sonrasında yazılı beyanların kamuya açık olmasına karar verebilir. 23 Ekim 2023'te Divan, söz konusu danışma görüşü talebiyle

ilgili olarak 19 Şubat 2024 Pazartesi günü Divan'ın merkezi olan Lahey'deki Barış Sarayı'nda halka açık duruşmalar düzenleyeceğini duyurmuştur.

İŞGALE İLİŞKİN HUKUKİ ANALİZ

Divan'dan, kendisine yöneltilen sorular doğrultusunda, İsrail'in politikalarının ve işgalinin hukukiliğini ve buna bağlı ortaya çıkan hukuki sonuçları analiz etmesi beklenmektedir. Bu noktada işgalin hukukiliğine ilişkin *jus ad bellum-jus in bello* tartışmalarından bahsetmek gereklidir. Çünkü İsrail yanlısı görüş, İsrail'in işgalinin hukuka aykırılığı konusundaki savunmalarını *jus ad bellum* ile *jus in bello* arasındaki ayrıma dayandırmaktadır.⁵ Buna göre savaşıyan taraf *jus in bello* normlarını rutin olarak ihlal etse bile bu durumun tek başına *jus ad bellum* konusundaki hukuka uygunluğu bir bütün olarak hukuka aykırı hale getirmediği iddia edilmektedir. Yani işgale dair ihlallerinin sadece *jus in bello* kapsamında ihlaller olduğunu ve işgali bir bütün olarak hukuka aykırı hale getiremeyeceğini söylemektedirler. Buna karşılık; birçok uluslararası hukukçu tarafından İsrail'in Filistin top-

^{5/} *Jus ad bellum* kuvvet kullanmaya ilişkin kuralları incelerken, *jus in bello* ise kuvvet kullanmanın hukuka uygun olup olmamasıyla ilgilenmeksizin uyulması gereken insancıl hukuk kurallarını incelemektedir.

raklarını işgalinin ve bu işgalin devam eden niteliğinin, BM Şartı'nın 51. maddesi ve uluslararası örf ve âdet hukuku uyarınca meşru müdafaa için gereklilik ve orantılılık kriterlerini artık karşılamadığı ve bu nedenle hukuka aykırı bir saldırı eylemi anlamına geldiği gerekçesiyle işgalin hukuka aykırı olduğu ileri sürülmektedir. Ayrıca İsrail'in uluslararası insancıl hukukun temel ilkelerini ihlal etmesinin, (örneğin işgalci gücün bölgeyi geçici olarak, iyi niyetle ve işgal altındaki nüfusun çıkarlarına en uygun şekilde yönetme yükümlülüğünün) işgali hukuka aykırı hale getirdiği iddia edilmektedir. Bunlarla birlikte işgalci gücün, işgal ettiği bölgedeki halkın kendi kaderini tayin hakkını (self-determinasyon) sistematik olarak reddetmesi veya işgal altındaki toprakları kuvvet kullanarak ilhak etmesinin işgali kendiliğinden hukuka aykırı hale getirdiği söylenmektedir.

Konuyla ilgili, BM Filistin topraklarında insan haklarının durumu eski özel raportörü Michael Lynk, bir işgalin hukuka aykırılık sınırını geçip geçmediğini belirlemek için dört maddelik bir test önermiştir: i. İşgalci gücün bölgeyi ilhak etmesi, ii. İşgalin geçicilik ilkesini ihlal etmesi, iii. İşgalci gücün işgal altındaki nüfusun çıkarlarına uygun şekilde hareket et-

memesi ve iv. İşgalci gücün, örneğin yerleşim yerleri inşa ederek bölgenin idaresini kötü niyetle yürütmesi.⁶ Bu durumlarda, işgalin hukuka aykırı hale geleceği düşünülmektedir.

İşgalin sadece jus in bello kapsamında mı değerlendirileceği yoksa jus in bellodaki aykırılığın jus ad bellum konusunda da aykırılık oluşturup oluşturmayacağı soruları doktrinde halen tartışılmakta olup, bu konuda bir görüş birliği yoktur. Yaklaşan danışma görüşü, UAD'nin bu soruya açıklık getirmesi için bir fırsat olabilir.

Divan'ın ayrıca kendisine sorulan ilk soruya İsrail açısından olumsuz bir yanıt vermesi durumunda, yani İsrail'in söz konusu politikalarının işgali hukuka aykırı hale ge-

^{6/} Michael Lynk, Report of the Special Rapporteur on the situation of human rights in the Palestinian territories occupied since 1967, October 2017.

tirdiği yönünde bir görüş belirtmesi halinde bu durumun devletler ve Birleşmiş Milletler bakımından ne tür hukuksal sonuçlar doğuracağı konusunda ilgili olarak; devletlerin, işgali tanımama ya da yardım etmeme yükümlülüğünü önermesi beklenmektedir. UAD'nin Barcelona Traction davasında belirttiği gibi kimi uluslararası yükümlülükler erga omnes karakterdedir, yani tüm devletleri ilgilendirirler ve ihlale konu hakların korunmasında tüm devletlerin hukuksal çıkarları vardır.⁷ Bu çerçevede, Filistinlilerin kendi kaderini tayin hakkı ve insancıl hukuktan kaynaklanan kimi yükümlülükler bu kapsamdadır. Bu nedenle devletler söz konusu ihlallerden kaynaklanan hukuka aykırı durumu tanımamakla yükümlüdürler. Uluslararası Hukuk Komisyonu tarafından hazırlanan ve aynı zamanda uluslararası örf ve adet hukuku kuralını yansıtan 2001 tarihli 'Hukuka Aykırı Eylemlerinden Dolayı Devletin Sorumluluğu' taslak maddeler metni de bu durumdan bahsetmekte; uluslararası hukukun emredici bir kuralından kaynaklanan yükümlülüğün bir devlet tarafından ağır ihlâli durumunda, bu ağır ihlâlâle son vermek için diğer devletlerin meşru araçlarla iş birliği yapmaları gerektiği; hiçbir devletin ağır bir ihlâlden doğan durumu meşru olarak tanımaması durumun muhafazası için yardım etmemesi ve destek vermemesi gerektiğini ifade etmektedir. Özetle Divan bu danışma görüşünde, İsrail'in Doğu Kudüs de dâhil olmak üzere Filistin topraklarını işgal, sömürgeleştirme ve ilhak etmesinin diğer devletler tarafından 'durumun sürdürülmesi için yardım veya destek teklif edilmemesi' suretiyle kabul edilmemesi yönündeki 2004 tarihli tutumunu yinelemelidir. BM açısından ise hukuka aykırı durumun ortadan kaldırılmasında BM Genel Kurulu ve Güvenlik Konseyi'nin harekete geçmesi yani daha fazla çaba sarf etmesi gerekli olduğunu vurgulamalıdır.

BEKLENEN DANIŞMA GÖRÜŞÜNÜN OLASI ETKİLERİ

Beklenen tavsiye kararının geniş kapsamlı sonuçlarının olacağı tahmin edilmektedir. Öncelikle Divan tarafından Filistin'in hukuki statüsünün değerlendirilmesi söz konusu olabilir. Zira 'Filistin halkının kendi kaderini tayin etme hakkının İsrail tarafından süregelen ihlalden doğan hukuki sonuçların analizi büyük ölçüde devletleşme ile bağlantılıdır. Bu durum UAD'yi bu konuyla ilgilenmeye ve Filistin'in hukuki statüsünün daha iyi anlaşılmasını sağlamaya teşvik edebilir. UAD tarafından yapılacak net bir açıklama, huku-

ki durum hakkında rehberlik sağlayabilir ve Filistin'in devlet olduğu ya da devlet olma sürecinde ileri bir noktada bulunduğu anlayışını destekleyebilir. Ancak Divan'ın yalnızca işgal durumunu analiz ederek, Filistin'in devlet olma meselesini ele almaktan kaçınması da mümkündür. Montevideo kriterleri bağlamında 2004'ten bu yana yaşanan önemli gelişmeler ve Filistin'in diğer devletler ve uluslararası örgütler tarafından devlet olarak tanınması göz önünde bulundurulduğunda, bu UAD için hatalı bir tutum olabilir.

UAD'nin görüşleri uluslararası hukukun ilgili hükümlerinin yorumlanmasını önemli ölçüde etkileme potansiyeline sahiptir. Danışma görüşleri bağlayıcı olmamakla birlikte danışma görüşleri de dâhil UAD'nin verdiği tüm kararların göz ardı edilmeyecek ya da edilmemesi gereken belirli bir hukuksal ağırlığa sahip olduğu kabul edilmektedir. Yani Divan herhangi bir hukuki sorunla ilgili devletlerin bazı kesin yükümlülüklerinin var olduğu yönünde danışma görüşü verirse, teknik olarak devletler bu görüş ile bağlı olmamakla birlikte ilgili devletin Divan'ın görüşünün aksi yönündeki iddiaları oldukça zayıf bir pozisyonda kalacaktır. Söz gelimi 2004 duvar görüşü talebi için Genel Kurul'da karar alan devletler, gerçekten Duvar'ın hukuki statüsü konusunda karar veremedikleri için bu görüşü istememişlerdir. Zira Duvar'ın uluslararası hukuka aykırı olduğu herkes tarafından bilinen bir durumdu. İsrail dâhil herkes Divan'ın duvarın hukuka aykırı olduğu konusunda görüş vereceğini tahmin ediyordu. Ancak orada amaçlanan, uluslararası hukukun en saygın yargı kurumuna duvarın uluslararası hukuka aykırı olduğunu söyletmektir. Nitekim devletler o dönemde bu psikolojik zaferi elde etmişlerdir.⁸ 2004 tarihli danışma görüşünün ardından Genel Kurul söz konusu karar doğrultusunda yeni bir karar almış ve İsrail'i duvarı yıkmaya çağırmişti. Beklenen Divan danışma görüşünün de amacı bundan farklı değildir. Son yıllardaki hukuki ve siyasi söylem ışığında, talebi hazırlayanların amacı oldukça açık görünmektedir: Divan'ın İsrail'in sadece işgale ilişkin normları ihlal ettiğine karar vermekle kalmayıp, işgali hukuka aykırı ilan etmesi. Divan'ın kendisinden istenileni büyük ölçüde yerine getireceği beklenmektedir. Yirmi yıl sonra, Divan'ın sadece duvarın yarattığı durumun değil, İsrail'in işgalinin, fiili bir ilhakla eşdeğer hale geldiğine karar vermek için güçlü nedenleri vardır. İsrail hükümetinin politikaları kesinlikle bu görüş için dayanak sağlamaktadır.

⁸/ Denk, Erdem, "Uluslararası Adalet Divanı'nın İsrail'in İşgal Altındaki Filistin Topraklarında İnşa Etmekte Olduğu Duvar Konusundaki Kararı", *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 1, Sayı 3 (Güz 2004), s. 151-173.

⁷/ *Barcelona Traction, Light and Power Company, Limited, Judgment*, I.C.J. Reports 1970, p. 3.

GAZZE'DE SAVAŞ VE ULUSLARARASI HUKUK

DOÇ. DR. DİKRAN M. ZENGİNKUZUCU

İstanbul Esenyurt Üniversitesi Siyaset Bilimi ve
Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi

Uluslararası toplum 7 Ekim 2023 günü başlayan Hamas - İsrail savaşı ile sarsıldı. Savaşın bilançosu her geçen gün artarken yaşanan kitlesel katliamları, acıları ve düşmanlıkları tasvir etmek yazarın yazın yeteneğini aşmaktadır. Bu makalenin amacı da katliamların bir listesini çıkartmaktan ziyade saldırıların ve sorumluluklarının uluslararası hukuk açısından bir değerlendirilmesini yapmaya çalışmaktır. BM Genel Sekreteri António Guterres'in Güvenlik Konseyi'nde yaptığı konuşmada dile getirdiği gibi: "Hamas'ın saldırıları yoktan ortaya çıkmadı. Filistin halkı 56 yıldır boğucu bir işgal altındadır... Ancak Filistin halkının çektiklerinden şikâyetleri Hamas'ın dehşet verici saldırılarını meşrulaştırmaz. Bu dehşet verici saldırılar da Filistin halkının topluca cezalandırılmasını meşrulaştırmaz."¹ Öte yandan, uluslararası hukukun yapısı gereği uluslararası ilişkiler ve uluslara-

^{1/} Secretary-General's remarks to the Security Council - on the Middle East, UN, 24 Ekim 2024, <https://www.un.org/sg/en/content/sg/speeches/2023-10-24/secretary-generals-remarks-the-security-council-the-middle-east%C2%A0>

rası politikadan ayrı değerlendirilemeyeceğini de unutmamak gerekir.

A. ULUSLARARASI HUKUKTA MEŞRU MÜDAFAA

BM Şartı'na göre uluslararası ilişkilerde silahlı güç kullanımına iki koşulda başvurulabilmektedir. Bunlardan ilki Şart'ın 42. maddesine göre güvenlik konseyinin uluslararası barış ve güvenliğe yönelik bir tehdide karşı silahsız önlemler yetersiz kalırsa (40 ve 41. maddeler) veya bu önlemlere hiç başvurmadan silahlı kuvvet kullanımı içeren önlemlere karar vermesi, ikincisi ise Şart'ın 51. maddesinde düzenlenen "meşru müdafaa" hakkıdır. Bu nedenledir ki 1945'ten bu yana bir başka devlete karşı silahlı güç kullanan her devlet kendini bir şekilde uluslararası hukuk altında meşru müdafaa hakkını kullanmakla savunmuştur. İsrail'in 1981'de Irak nükleer tesislerini uçaklarıyla bombalaması, 2001'de ABD'nin Irak'ı işgali hatta 2022'de Rusya'nın Ukray-

na'ya saldırısında bu devletler açıklamalarını meşru müdafaa hakkına dayandırmaya çalışmışlardır. UAD Nikaragua² ve Uganda³ kararlarında BM Şartı'nın 51. maddesi çerçevesinde meşru müdafaa hakkının kapsamını açıkça çizmiştir. Bu bakımdan meşru müdafaa hakkı üç unsuru barındırmalıdır; (i) silahlı saldırının kurbanı olmak, (ii) gereklilik ve (iii) orantılılık. Ancak uluslararası toplumun, meşru müdafaa hakkının böyle kötüye kullanımına karşı sessiz kalması kabul edilemez bir hal almaktadır. Örneğin görevi uluslararası hukuku geliştirmek ve kodifiye etmek olan Uluslararası Hukuk Komisyonu'nun meşru müdafaa hakkı hakkında henüz taslak maddeler, kılavuz hatta rapor dahi hazırlamamış olması anlaşılabilir bir durumdur.

2/ *Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America)*. Judgment of 27 June 1986 (ICJ Reports Rep.1986), par. 194-195.

3/ *Armed Activities on the Territory of the Congo (Democratic Republic of the Congo v. Uganda)*. Judgment of 19 December 2005 (ICJ Rep. 2005), par. 121-147.

İsrail'in de Gazze'de başlattığı saldırılar birçok devlet tarafından "meşru müdafaa" hakkını kullanmak olarak değerlendirilmiştir. Örneğin ABD, Birleşik Krallık, Fransa, Almanya, İtalya ve Kanada ortak bir bildiri yayınlarak İsrail'in meşru müdafaa hakkını desteklediklerini ilan etmişler.⁴ Buna karşın Rusya, İsrail'in "işgalci devlet" olması nedeniyle meşru müdafaa hakkının olmadığını ileri sürmüştür.⁵ Öte yandan, bir an için İsrail'in meşru müdafaa hakkını kullandığı kabul edilse dahi bu ülkenin askeri eylemlerinin meşru müdafaa sınırlarını çoktan aştığı görülmektedir. İsrail ve ABD öteden beri "önleyici meşru müdafaa" doktrininin savunucu olmuşlardır ve fiilen uygulamışlardır ancak uluslararası

4/ *TEKİN, 6 Western nations back Israel's right to self-defense in joint statement, Anadolu Ajansı, 23 Ekim 2023, <https://www.aa.com.tr/en/middle-east/6-western-nations-back-israels-right-to-self-defense-in-joint-statement/3029726>*

5/ *Russia tells UN Israel does not have right of self-defense in war with Hamas, Times of Israel, 2 Kasım 2023, https://www.timesofisrael.com/liveblog_entry/russia-tells-un-israel-does-not-have-right-of-self-defense-in-war-with-hamas/*

hukuk önleyici meşru müdafaayı yasal kabul etmemektedir. Zaten meşru müdafaa hakkı saldırıya uğramış “kurban devlet”e sınırsız bir güç kullanma olanağı da sunmamaktadır. Meşru müdafaanın amacı üç aşamalıdır; (i) var olan ve süren saldırıları savuşturmak; (ii) saldırıların bütünlüklü devamını oluşturan sonraki saldırıları savuşturmak ve korunmak, son olarak da (iii) silahlı güç kullanımından önceki durumu (status quo ante bellum) sağlamak. Bu amaçların gerçekleşmesinin ardından fiili silahlı güç kullanımı içeren savunma önlemlerinin sonlandırılması yükümlülüğü vardır. Ayrıca 51. maddeye göre meşru müdafaa hakkını kullanan devletin acilen Güvenlik Konseyi’ne durumu iletilmesi gereklidir.⁶ UAD Nikaragua davasında ABD’nin Güvenlik Konseyi’ne böyle bir bildirimde bulunmamasını “meşru müdafaa hakkı” iddiasını reddetmek için gerekçe olarak değerlendirmiştir.⁷

Hamas’ın 7 Ekim saldırısının ardından toplanan İsrail Hükümeti resmi olarak “savaş durumu” ilan etmiştir. İsrail bu savaş ilanını Anayasası’nın 40/A maddesine göre yapmıştır. İsrail Anayasası’nın 40/A maddesi Hükümete savaş ilan etme ya da savaşa

6/ ZENGİNKUZUCU, *Uluslararası Hukuk ve Adalet*, İstanbul, Legal yayınları, 2023, s. 265-268.

7/ *Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America)*. Judgment of 27 June 1986 (ICJ Reports Rep.1986), par. 235.

varabilecek askeri faaliyetlere karar verme yetkisi tanımaktadır.⁸ İsrail Anayasası’nın 40/B maddesi ise “kamu düzeni ve devletin savunulması için gerekli askeri önlemler”i yani meşru müdafaayı düzenlemektedir. Görülmektedir ki İsrail Hükümeti savaş ilanında “meşru müdafaa” hakkına doğrudan başvurmamıştır. Kaldı ki İsrail, Güvenlik Konseyi’ni de durumdan haberdar etmemiş ve gerekli önlemleri almasını istememiştir. Diğer bazı devletlerin İsrail’in meşru müdafaa hakkını desteklediklerini ilan etmelerine karşın İsrail ilk kez 3 Kasım’da resmi olarak “meşru müdafaa savaşı”ndan bahsetmiştir.⁹ Bu çerçevede değerlendirildiğinde İsrail’in meşru müdafaa hakkını kullandığını iddia etmek temelsizdir.

B. BİRLEŞMİŞ MİLLETLER VE ULUSLARARASI BARIŞ

Uluslararası barış ve güvenliğin korunması ya da uluslararası düzenin yeniden kurulması için bağlayıcı karar alma yetkisine sa-

8/ COHEN/SHAMİR-BORER/SHARABI, *The War on Hamas: The Decision to Go to War, in Theory and Practice in Israel*, 11 Ekim 2023, <https://en.idi.org.il/articles/510779/> 'This is a war of self-defence after being attacked brutally': Israel Foreign Ministry Lior Haiat on war with Hamas, *Times of India*, 3 Kasım 2023, <https://timesofindia.indiatimes.com/world/middle-east/this-is-a-war-of-self-defence-after-being-attacked-brutally-israel-foreign-ministry-lior-haiat-on-war-with-hamas/articleshow/104931049.cms?from=mdr>

hip tek organ BM Güvenlik Konseyi'dir (BM Şartı 39-42. maddeler). Hamas'ın ilk saldırısının hemen ardından İsrail değil ama Malta ve BAE Güvenlik Konseyi'ni toplantıya çağırılmışlardır. Bu çağrıdan sonra birçok kez konuyu görüşen Güvenlik Konseyi bir karar almakta başarısız olmuş ve daha önceki birçok örnek gibi yine bir çatışmada tarafları uluslararası hukuka uygun hareket ettirme yönünde zorlayıcı olamayarak uluslararası sistemi çalışmaz hale getirmiştir. Bu süreçte Güvenlik Konseyi önüne gelen üç kararnamayı veto lar nedeniyle kabul edememiştir. 18 Ekim'de Brezilya tarafından hazırlanan ve sivillere karşı her türlü saldırıyı mahkûm ederek insancıl yardıma izin verilmesi için çatışmalara ara verilmesini isteyen taslak "İsrail'in meşru müdafaa hakkına yeterli vurgu yapılmaması" gerekçesiyle ABD tarafından veto edilmiştir. Bunun ardından 25 Ekim'de bu kez ABD tarafından sunulan insani yardım için çatışmalara ara verilmesi, Hamas ile Gazze'deki diğer silahlı grupların silahlandırılmasının durdurulması çağrısı yapan ve İsrail'in meşru müdafaa hakkını tanıyan taslağı ise Rusya ve Çin tarafından veto edilmiştir. Rusya'nın hazırladığı üçüncü taslak ise çoğunluğu sağlayamayarak gündeme gelmemiştir.

Güvenlik Konseyi'nin bu başarısızlıkları üzerine Gazze Savaşı BM Genel Kurulu'na getirilmiş, Genel Kurul'da 120 kabul oyuna karşı 12 karşı oy ve 45 çekimser oy ile kabul edilen kararnamede insancıl ateşkes ve "sivillerin korunması ile tüm tarafların insan hakları ve uluslararası insancıl hukuktan kaynaklanan yükümlülüklerine acilen ve tam olarak uymaları" çağrısı yapılırken insancıl yardım personelinin, savaş dışı (hors de combat) kişilerin ve insancıl yardım tesisleri ile mallarının korunması, Gazze Şeridi'nde bulunan sivillerin temel ihtiyaç ve hizmetlere erişimlerinin sağlanması istenmiştir.¹⁰ Kararda ayrıca İsrail'den "işgalci güç" olarak bahsedilerek sivillerin Gazze Şeridi ve vadisini terk ederek Güney'e inmeleri emrini iptal edilmesi istenmiştir. Öte yandan, kararnamenin Hamas'a hiç atıf yapmaması bazı devletlerce eleştirilmiştir ve İsrail tarafından "İslamcı terörist grupları övmek" ile suçlanmıştır.¹¹ Genel Kurul kararnameleri bağlayıcı değildir ancak Genel Kurul Rusya-Ukrayna savaşında olduğu gibi Güvenlik Konseyi'nin karar almada başarısız

10/ UN General Assembly adopts Gaza resolution calling for immediate and sustained 'humanitarian truce', UN, 26 Kasım 2023,

<https://news.un.org/en/story/2023/10/1142847#:~:text=The%20resolution%20calls%20for%20an,service%20into%20the%20Gaza%20Strip.>

11/ MAGID, UN resolution urging immediate Gaza ceasefire passes with overwhelming majority, The Times of Israel, UN resolution urging immediate Gaza ceasefire passes with overwhelming majority

olduğu önemli durumlarda "Barış İçin Birleşme" toplantısı yaparak Güvenlik Konseyi'nin yetkisindeki konularda karar alabilmektedir.

C. SAVAŞ HUKUKU

İsrail ve Filistin 1949 Cenevre Sözleşmeleri'ne taraftır. Filistin, Sözleşme'nin ek protokollerini de onaylarken İsrail ek protokollere taraf olmamışlardır. 1949 Cenevre Sözleşmeleri savaşın başlatılmasını ya da meşruluğunu sorgulamamakta ancak savaş sırasında uyulacak davranış kurallarını belirlemektedir. Bu bakımdan savaşın başlatılması olsun olmasın ya da meşru müdafaa hakkını kullanan taraf olsun tüm devletler insancıl hukukun bu kurallarına uymakla yükümlüdürler. Sözleşmeler sivil kişi ve hedefleri korumayı amaçlamaktadır. Bu bakımdan Sözleşmelerin ortak 3. maddeleri "saldırlara doğrudan doğruya katılmayan kimseler, silahlarını terk edenler ve hastalık, yaralanma, yakalanma ya da herhangi bir nedenle çatışma dışı kalanlar"ın ayrımsız olarak yaşam hakları, rehin alınma ve köleleştirilme yasağı, işkence yasağı ve adil yargılanma hakları güvence altına alınmaktadır. Sözleşmeler ayrıca doktorlar, basın görevlileri, din adamları gibi çatışmalar sırasında özel görevler üstlenenler ile Kızılhaç ve Kızılay sembolleri taşıyan yardım hizmeti sunan kişileri de korumaktadır. Saldırıları sadece askeri hedeflere yöneltilecek ve sivil hayat için yaşamsal önem taşıyan altyapılara, hastanelere, kültürel ve dini mekânlara, insancıl yardım tesislerine zarar verecek saldırılardan kaçınılacaktır. Buna ek olarak doğal çevreye kasten zarar verici saldırılar da yasaklanmaktadır. Sözleşmelerde aşırı derecede ağır yaralanmalara ve gereksiz acılara neden olacak nitelikte silah, mermi, malzeme ve savaş yöntemlerinin kullanılmasını da yasaktır. Bu kapsamda kitle imha silahları, nükleer silahlar, kimyasal ve biyolojik silahlar yasaklanmaktadır.¹²

Başta İsrail'in Gazze'de yürüttüğü bombardımanlar ve kara harekâtları olmak üzere her iki tarafın da bu savaşta Cenevre Sözleşmeleri çerçevesinde savaş hukukunu ihlal ettiği açıkça görülmektedir. Bu ihlallerin en görünür olduğu saldırı Al Ahli Hastanesi'ndeki patlamadır ki çocuklar, doktorlar, hasta ve yaralılar başta olmak üzere çok sayıda sivil planlı şekilde katledilmiştir. Bu patlamayı her iki taraf da birbirine mal etmeye çalışsa da ortada ağır bir savaş suçu olduğu açıktır. İsrail önceden hastanenin boşaltılması için uyarıda bulunmuştu. İsrail ayrıca ülkenin güneyine göç etmeyenleri Hamas unsuru sayacağı ve hedef alacağı yönünde de uya-

12/ ZENGİNKUZUCU, a.g.e., s. 282-287.

rilarda bulundu. Ancak önceden uyarı yapılmış olsa dahi sivillerin, bir hastane ya da sivil bir yerleşim yeri veya altyapının hedef alınması meşru hale gelmemektedir. Uyarı, uluslararası insancıl hukuktan gelen yükümlülükleri ortadan kaldırmamaktadır. Öte yandan, Hamas savaş sırasında kasıtlı olarak hiç sivil öldürmediklerini iddia ederken Filistin bölgelerindeki Yahudi yerleşimcileri toplu halde düşmanla işbirliği içerisinde saymakta olduğu görülmektedir.¹³ Cenevre Sözleşmeleri düzensiz kuvvetler ve sabotajcılar, toplu ayaklanma ve direniş dışında düşmanlıklara katılan siviller, casuslar ve paralı askerleri sivil ve savaş tutsağı grupları altındaki koruma dışında bırakır. Ancak Hamas'ın Yahudi yerleşimcileri bu kapsamda sayarken somut ve nesnel kanıt sahibi olması gerekir.

Ancak Cenevre Sözleşmeleri yükümlülüklerini yerine getirmeyen devletler hakkında bir uluslararası zorlama mekanizması kurmamaktadır. Bu bakımdan öncelikle taraf devletler bu yükümlülükler uyma sorumluluğu altındadırlar. Devletler kendi askeri personelinin eğitimini Cenevre Sözleşmeleri'nin ağır ihlallerini derhal durdurmak ve cezalandırmak yükümlülüğündedirler. Tarafların bu yükümlülüklerini yerine getirmemesi halinde ise Güvenlik Konseyi'nin önlem alabilmesi yine vetolar nedeniyle zordur. Ayrıca ne İsrail ne Filistin Devleti UAD'nin zorunlu yargı yetkisini tanımışlardır. Filistin BM Şartı'na ve UAD Tüzüğüne taraf olmasa da UAD önünde davaya taraf olabilmektedir. Ancak bir tarafın başvurusu durumunda diğer tarafın Divan'ın yargı yetkisine rıza vereceğini beklemek iyimserlik olacaktır.

D. ULUSLARARASI CEZA MAHKEMESİ VE SORUMLULARIN CEZASIZ KALMAMASI

Uluslararası ceza hukuku uluslararası topluma karşı işlenen en ağır suçlarda cezazırlığı önleyerek gelecekte bu tür suçların işlenmesinde caydırıcı olmayı amaçlamaktadır. Uluslararası ceza hukukunun konusunu uluslararası barış ve düzeni temelinden tehdit ettiği kabul edilen (i) soykırım, (ii) insanlığa karşı suçlar, (iii) savaş suçları ve (iv) saldırı suçu oluşturur. Uluslararası ceza hukuku devletler ile değil kişilerin işlediği suçlardan doğan sorumlulukları ile ilgilenmektedir. Ön-

13/ Israel-Hamas war: 'We have not killed any civilians' Hamas official tells Sky News, Sky News, 9 Ekim 2023, <https://news.sky.com/video/israel-hamas-war-we-have-not-killed-any-civilians-hamas-official-tells-sky-news-12981219>

celikle devletler çeşitli uluslararası antlaşmalar (Soykırım Sözleşmesi, Kölelik Sözleşmesi, İşkenceye Karşı Sözleşme vd.) ile bu sayılan eylemler ve suçları kendi ulusal ceza hukukları içerisinde tanımlamak ve yasaklamak, failleri de etkin şekilde soruşturmak ve cezalandırmak yükümlülüğü altına girmişlerdir. Bu bakımdan uluslararası suçları işleyenleri soruşturmak ve cezalandırmak öncelikle ulusal yargı yetkisi içerisine girmektedir ve devletlerin evrensel ceza yargı yetkisi altındadır. Ancak bir devlet bu suçları işleyenleri soruşturmak ve cezalandırmakta isteksiz kalırsa ya da bunu yapacak yeteneği kalmamışsa, ulusal ceza hukuku yetersizse ya da failer dokunulmazlık koruması altındaysa uluslararası ceza hukuku tamamlayıcı işlev görerek devreye girebilmektedir. Bu amaçla Roma Tüzüğü ile UCM kurulmuştur.

Roma Tüzüğü ile saldırı suçu ilk kez bir uluslararası ceza mahkemesinin yargı yetkisi içerisinde tanımlanmıştır. Saldırı suçu BM Şartı 2/4. maddesi anlamında uluslararası ilişkilerde silahlı güce başvurma emrini verme ve başlatma olarak tanımlanabilir. Bu bakımdan hem Hamas'ın 7 Ekim saldırısında emri vermek hem de meşru müdafaa için koşulları yerine getirmeyen ve bu kapsamı aşan İsrail saldırılarının emrini vermek uluslararası hukuk çerçevesinde saldırı suçunu oluşturabilir. Bugün için Gazze Savaşı'nda sahadan yeterli haber almak mümkün olmasa da çeşitli kurumlar ve uluslararası basın veri ve delil niteliği taşıyan bilgiler biriktirmektedir. Bu anlamda zaten sahada olan BM Araştırma Komisyonu raporları önem arz etmektedir. BM uzmanları ciddi şekilde Filistinlilerin kitlesel etnik temizliğinde yeni bir döneme girildiği uyarısı yaparlarken¹⁴ "Gazze'de zaman tükeniyor, bir soykırımın önlenmesi için ateşkes ilanı" çağrısı yapmaktadırlar.¹⁵ Diğer insan hakları kuruluşları da her iki tarafın da savaş suçları ve insanlığa karşı suçlar işlediklerini raporlamaktadır.¹⁶ İsrail'in bu suçları işleyenleri etkin şekilde soruşturup cezalandırmayacağı geçmiş deneyimlerden açıktır. Filistin Hükümeti'nin de kendi tarafından bunu yapacak

14/ UN expert warns of new instance of mass ethnic cleansing of Palestinians, calls for immediate ceasefire, OHCHR, Press Release, 14 Ekim 2023, <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2023/10/un-expert-warns-new-instance-mass-ethnic-cleansing-palestinians-calls>

15/ Gaza is 'running out of time' UN experts warn, demanding a ceasefire to prevent genocide, UN, 2 Kasım 2023, <https://www.un.org/unispal/document/gaza-is-running-out-of-time-un-experts-warn-demanding-a-ceasefire-to-prevent-genocide/>

16/ Israel/Palestine: Devastating Civilian Toll as Parties Flout Legal Obligations, Human Rights Watch, 9 Ekim 2023, <https://www.hrw.org/news/2023/10/09/israel/palestine-devastating-civilian-toll-parties-flout-legal-obligations>

gücü ve isteği bulunmayabilir. UCM'nin yargı yetkisi yer ve kişi bakımından ya bir taraf devlet uyruğu tarafından işlenen ya da bir taraf devlet topraklarında işlenen suçları kapsamaktadır. Filistin Devleti, Roma Tüzüğü'ne 2 Ocak 2015'te taraf olmuş ve taraf olurken UCM'nin yargı yetkisini 13 Ocak 2014 itibari ile tanıdığını bildirmiştir. İsrail ise Roma Tüzüğü'nü hiçbir zaman imzalamamış ve UCM'nin yargı yetkisini tanımamıştır. Bu çerçevede UCM'de Gazze'de işlenen suçlarla ilgili 2021 yılında başlatılmış bir inceleme mevcuttur. UCM Savcısı Karim Khan da Refah sınır kapısını ziyaret ettikten sonra Kahire'de düzenlediği Gazze'deki uluslararası insancıl hukuk ihlalleri üzerinde yargı yetkisi bulunduğunu ve emarelerin gözlemlendiğini teyit etmiştir.¹⁷ Bu bakımdan UCM Savcısı Ukrayna için olduğu gibi acil şekilde bir inceleme başlatarak hem İsrail hem Filistin'de işlenen katliamların sorumlularının bağımsız ve tarafsız şekilde soruşturulacağı uluslararası bir seçenek oluşturabilir. Ancak, UCM İsraili sorumlular hakkında soruşturma ve yargılama aşamasına geçilse dahi İsrail'de bulunan sanıkların UCM'ye iadesi olası görünmemektedir. Ceza hukukunun kişisel sorumluluk ilkesi ve Roma Tüzüğü'ne göre sanığın yargılama sırasında hazır bulunması gereği (63. madde) dava sürecini tıkayacaktır. Bu çerçevede Roma Tüzüğü'ne taraf olmayan İsrail'i hukuksal olarak UCM ile işbirliğine zorunlu kılacak tek koşul Güvenlik Konseyi'nin kararı olacaktır ki bu da ABD vetosu nedeniyle düşük bir ihtimaldir.

^{17/} *Statement of ICC Prosecutor Karim A. A. Khan KC from Cairo on the situation in the State of Palestine and Israel, ICC, Press Release, 30 Ekim 2023, <https://www.icc-cpi.int/news/statement-icc-prosecutor-karim-khan-kc-cairo-situation-state-palestine-and-israel>*

E. SONUÇ

Gazze'de savaşın alevlenmesi ile birlikte son dönemlerde dünyanın dört bir yanında yaşanan katliam ve uluslararası suçlara yenileri eklenmektedir. Bir üst yasa koyucudan yoksun olmasına karşın uluslararası toplum, uluslararası ilişkilerde silahlı güç kullanımının yasaklanması, savaş hukuku, insancıl hukuk ve uluslararası suçların sorumlularının cezalandırılması yönünde uluslararası sözleşmeler ve mekanizmalar oluşturmayı başarmıştır. Ancak bu yükümlülüklerin zorlanması yönünde politik iradenin kurulmasında başarısız olunmuştur. Uluslararası barış ve güvenliğin korunması ve kurulması ile ilgili en güçlü organ olan Güvenlik Konseyi veto hakkına sahip devletlerin bu yetkilerini uluslararası toplum yararına ve uluslararası hukuka uygun kullanmak yerine kendi ulusal çıkar ve politikalarına uygun olarak kullanmaları sonucu uluslararası sistemi işlevsiz hale getirmiş ve tıkamıştır. BM Genel Kurulu'nun son iki yılda Ukrayna ve Gazze savaşları için iki kez "Barış İçin Birleşme" prosedürünü işletmesi bunun en açık göstergesidir. Gazze Savaşı halen dünyamız üzerinde yaşanan katliam ve felaketlere eklenen son ağır ve gözümüzü kapatacaklarımız halkayı eklemektedir. Bu katliamlar ve vahşet artık uluslararası toplum ve kamuoyunun kabul edebileceği, tolere edebileceği ve içine sindirebileceği bir noktayı aşmıştır. Bu katliamları mahkûm edemeyen ve uluslararası hukuku uygulayamayan bir uluslararası sistemin yaşama olanağı yoktur. Bu bakımdan barış ve uluslararası hukukun üstünlüğü için öncelikle uluslararası politika ve mekanizmalarının tartışılması gereklidir.

PRİZREN BAYRAMLARI

DR. MEHMET SILAY

Yazar - Türk Kızılayı Ankara Şube Başkanı

PRİZREN BİR ESKİ DOST

Osmanlı ruhu ve bedeniyle Kosova'da yaşıyor. Tehcir, mübadele ve asimilasyona rağmen 60 milyon insanın bulunduğu Balkanlar'da bugün 12 milyon Müslüman kardeşimiz yaşıyor.

Prizren bize gaza ruhuyla Balkanlara yürüyen akıncıları hatırlatıyor. Osmanlılar Kosova'ya değişik tarihlerde yapılan iki savaştan sonra gelebilmiş.

İstanbul'un fethinden sadece iki yıl sonra 1455 baharında Prizren'e kavuşmuşuz. Osmanlıya beş asır vatan olmuş dünya güzeli bir şehir. Fetihle birlikte Fatih Sultan Mehmet'in bir komutanı şehrin ortasındaki bir meydana namazgâh yaptırıyor. İslam anlayışında bütün yeryüzü, Ruy-i zemin ibadethanedir. Bu açık alanda yerli esnaf ile gelip geçen yolcular yazın ve bahar aylarında ibadetlerini açığa çıkarabiliyordu.

Namazgâh, yerden bir metre yüksek ve dört basamak merdivenle çıkılan kare formatında bir taş platformdan ibaret. Kible duvarına oyulmuş mihrap ve sağ köşesinde minberle birlikte üç metre boyunda şirin minyatür bir minare yükseliyor. Halk namazgâha "Kırık Cami" de diyor.

Nehir boyunca yürüyüş yapıyoruz. Nehrin sağ kıyısında bizleri bekleyen bir tanıdık çıkıyor karşımıza; Maraş Camii, diğer adıyla Maksut Paşa. Yanında da türbesi duruyor. Birer Fatiha ikram ediyoruz.

Prizren Kalesi'ne bakan eski bir lokantadayız. Gece serin.

Beyaz Nehir yahut Slavca Bastrika, Arnavutça Lumbardi, Prizren'in ortasından geçerek şehri ikiye bölüyor. İki yaka birbirlerine zarif taş köprülerle bağlanmış. Üzerinde fotoğraf çekiyoruz. Gurubumuzun başkanı tecrübesi ve donanımıyla sekiz torun dedesi Gümüşhaneli olup Fatih'te mukim Adnan Bey'di. Görüntülerle hizmetlerimizi kalıcı hale getiren ise bu işi profesyonelce belgelemeyi başaran bir kardeşimiz, Üsküdar'dan katılan Said Ercan Karahasan'dı.

Şehirde Arnavutça, Türkçe ve Slavca karışımı bir diyalekt konuşuluyor. Kendileri bunun adına Prizren Şivesi diyorlar.

Bizimle Prizren Kalesi'ne çıkan Suat Meco Prizren şivesine bir örnek veriyor.

-Sabalık yedin mi?

-Evet yedim.

Kavruk yumurta (sahanda yumurta), pinner (peynir), em çay (hem de çay).

-Afiyet olsun!

İki milyon nüfuslu Kosova'nın yüzde doksan beşi Müslüman Arnavut. Yine yüzde iki üç Müslüman Türk ve iki üç Ortodoks Sırp

yaşiyor. Katolik Arnavutlar küçük bir azınlık ama kiliseleri var. Vatikan'ın ilgisi daima üzerlerinde. Prizren'in tamamı ehli-sünnet mensubu ancak üç şii Müslüman aile de varlıklarını sürdürüyorlar.

2008'de Kosova Cumhuriyeti'nin ilanı ve tanınmasından sonra İran büyük paralarla ülkeye geldi. Tüm hocalara yani cami imamlarına ayda 150 Dolar verdi ve kendine bağladı. O zaman T.C. tekkelerle hiç ilgilenmedi. İran bütün tekkeleri aynı şekilde şeyhleri maaşa bağlayarak, destekleyerek bir araya getirdi. Tekkeler Prizren'de zikir ve nasihat toplantılarıyla İslami mensubiyet bilinci veriyordu. Halk aynı zamanda burada tanış-biliş oluyor ve aralarında bir güven ve dayanışma geliyordu. Bu tekkeler tertemiz ve derli topluydu. Duvarlarında ve raflarında tefler, kudüm ve neyler asılı duruyordu. Toplantılarda tasavvuf müziğinden parçalar ve ilahiler de seslendiriliyordu.

Çarşıda dolaşırken Seydi Bey Camii'ne giriyoruz. İç mimarisinde ahşaba ağırlık verilen cami önce küçük bir mescit imiş. Ama Seydi Bey çoluk-çocuğu olmadığı için evini de camiye bağışlamış ve ibadethane alan olarak büyümüş, genişlemiş.

GÖÇTÜ KERVAN KALDIK DAĞLAR BAŞINDA

Prizren'de kısa zamanda ziyaret ettiğimiz Melami, Halveti, Sinani, Kadiri ve Bektaşî tekkeleri halkın toplandığı merkezlerdendi.

Prizren yüz kırk bin nüfusludur. Çevresiyle birlikte nüfusu ise iki yüz bini aşar. Arasta gibi kurulan derneklerle Kur'an kursları canlandı. Klasik devlet okullarından başka Prizren'de bir adet çok öğrencinin devam ettiği kız ve erkek imam hatip okuluna sahiptir. Başkent Piriştina'da ise hukuk, tıp, teknik ve ilahiyat dâhil üniversitenin bütün fakülteleri mevcut.

Arnavutça "Liriya" yani özgürlük adında futbol takımı kuruldu. UEFA ve FİFA'ya dâhil oldu. Olimpiyat oyunlarına kabul edildi ve Kosova ilk altın madalyasını Brezilya'da judo dalında sporcu Maylinda ile kazandı.

Maylinda Kosova'ya döndüğünde halk tarafından bir kahraman gibi karşılandı. Cumhurbaşkanı Haşim Taçi tarafından kabul edilip ödüllendirildi.

Bugün Arnavut okullarında dahi Türkçe sınıflar var ve eğitime devam ediyorlar.

Ancak İskender Bey ve Adem Yaşar üzerinden Arnavut milliyetçiliği işleniyor. Oysa Kosova'da Arnavut, Türk, Sırp, Aşkali ve Rum da birlikte yaşamaktadır. Kosova bayrağında biri de AB'ye atıfta bulunan altı yıldız var.

Türkçe öğrenmek elit ve ayrıcalıklı olmaktır. Kosova, devletleşme süreci yeni başlamış bir kardeş ülkedir.

Prizren şehir merkezinde ve köylerinde yapılan sünnet düğünlerinde bugün Türk bayrağı açılıyor ve Türkçe ilahiler okunuyor.

ARASTA MİNARESİ

Anadolu'da az da olsa minaresiz mescit gördük. Merhum Özal'ın yaptırdığı Meclis Camii de minaresizdir. Fakat hayatımda ilk defa camisiz minare görüyordum. Hem de Prizren'in göbeğinde. 1913 yılında Kapalı Çarşı yanmış, cami de zarar görmüş. 1960 yılında da çevre tanzimi ve modernizasyon adına cami yıkılmış.

Prizren Arasta Kapalı Çarşısı yanına zarif minareli cami ile birlikte 1538 yılında inşa edilmiş. Bistrika nehrinin sağ yakasında, Evrenos Yakup Bey tarafından yapılmış. Başına gelmeyen kalmamış. Şimdi Arasta Camii'nin minaresi mahzun ve tek başına, etrafını kuşatan sevimsiz beton binalar arasında bir kültür heykeli gibi dimdik duruyor.

Şunu da hatırlatmam gerekiyor; Osmanlı Devleti'nin henüz tarih sahnesine çıkmadan bir asır önce Sarı Saltuk ve Ömer Şirvan gibi Hoca Ahmet Yesevi gibi tebliğci dervişler Balkanlara geldiler. Tekkelerini kurdular ki her biri halk eğitim merkezleri misyonuyla insanları eğitti ve onlara insani yardımlarda bulundu. Ziyaret ettiğimiz Halveti Tekkesi namı diğer Osman Baba Tekkesi'nde de zikirden sonra misafirlere acı kahve ve yanında gül lokumu ikram ediyorlar.

PRİZREN KALESİ

Sinan Paşa Camii'nin köşesinde sohbetin demlendiği çayhaneler var. Bugün pazar kulağımıza çan sesleri geliyor. Sırpların devam ettiği Ortodoks ile sayıları az dahi olsa Arnavutların "halaluya" çektiği Katolik kiliselerinin yakınlarındaymışız.

Şehre tepeden bakan Prizren kalesine çıkmayı teklif ediyorum. Mehmet Ceylan'la Sait Ercan kardeşlerim hazır olduklarını söylüyorlar. Topluca yekiniyoruz.

Pastik Dağı'nın tepesinde bir masa gibi kurulan surları merak ediyoruz. Tırmanışa geçiyoruz. Yol kısa sayılır fakat dik ve yorucu. Kale kapısından içeri süzülüyoruz. Başka ülkelerden gelen kadın-erkek turistler de içeriye giriyorlar.

Kaleyi son olarak Amerika'dan bir misyoner NGO'su derneği tamir etmiş. Sağ yarısı tamir görmüş de solda Sırplar tarafından yıkılan camiye dokunmamışlar. Cami temelinde kadar yıkılmış, ancak mihrap mahalli ve minarenin tabanı görülüyor.

Kale yolculuğunda bizlere rehberlik yapan Arasta Derneği'nden Suat Bey kardeşimiz anlatıyor.

Amerika Büyükelçiliği Kosova'nın kralıdır. Kararları o verir. Bizim merkezi yönetim figüran.

KFOR tek kelimeyle NATO demektir.

NATO üyesi olan devletlerden Türk askeri birliği ve Almanya dışardan Sırpların müdahalesine karşı ve Prizren'deki asayiş ve güvenlikten sorumlu. Başkent Priştina'dan İngilizler, Mitrovica'da Fransızlar ve Gilan'dan ise ABD sorumludur. Peki Kosova Cumhuriyet ordusu?

PRİZREN BAYRAMLARI

Arkadaşımız İler Bey'in babası Hayreddin Bey ile annesi Badem Hanımefendi'ler Türkiye'den gelen bizleri evlerine davet ettiler. Yemek ve çay ikram ettiler. Kendimizi evimizde hissettik. Bir Arnavut Müslümanı olan İler Bey kardeşimiz arefe günü oruç idi. Salonda bekledi ve bizimle birlikte sofraya oturmadı. İler'in küçük kardeşiyle tanışıyoruz. İsmi Arnavutça Valibon yani Prizren'i kuşatan dağların adı. Galiba Valibon'la dernekte ve Melami Tekkesi'nde beraberdik.

Prizren'de bayramların bir günlük programı vardır. Bu asırlar içinde gelenek haline gelmiş. Bayramlarda herkes evlerindedir ve tatile gitmezler. Bakın o mübarek günde sırayla neler yapılır?

1-Bayram namazı birlikte kılınır ve cami içinde tanıdık-tanımadık cemaat sırayla ve herkesle bayramlaşır.

2-Kabir ziyaretiyle ana-baba-dede Fatihalarla ziyaret edilir.

3-Birlikte kahvaltı yapılır.

4-Kurbanlar kesilir.

5-Ziyaretler başlar. İki-üç gün konu komşu ve akraba ziyaretleri yapılır ve bayramlaşılır. Prizren şivesiyle bayramlaşılır.

"BAYRAMI BAREÇ!"-Bayramınız mübarek olsun!

SİNAN PAŞA'DA BAYRAM NAMAZI

Nehrin sağ tarafında gölgesi ıslak kaldırımları serinleten ıhlamur ağaçlarının altından Sinan Paşa Camii'ne doğru tekbirlerle yürümeye başlıyoruz. Önce sabah namazı sonra Türkiye'den gelen diyanet mensubu genç bir kardeşimiz vaaz vermeye başlıyor. Günceli ve gündemi açıklığıyla ve hitabet sanatını sergileyerek anlatıyor.

Bayramların ittihadı İslam ve uhuvvetimizin çığırı olduğunu vurguluyor. Bir metinden okumuyor, irticalen konuşuyor. Cemaat can kulağıyla dinliyor. Türkiye'de yaşanan 15 Temmuz kirlî darbe teşebbüsünü, Emperyalistlerin paralel ihaneti nasıl kullandıklarını kısa ve çarpıcı örneklerle gözler önüne seriyor. Dillerine sağlık diyoruz. Namazdan sonra kendileriyle bayramlaşıyoruz. Diyanet İşleri Başkanlığı adına bir gurup gençle birlikte vekâleten kesecekleri kurbanların etini muhtaçlara dağıtmak için gelmişler. Faruk Bey aynı zamanda Diyanet dergisini yayınlayan ekip içinde bulunuyor.

Önce köprüyü geçerek gittiğimiz Arasta Derneği'nde yardım eli formalarımızı giyiyor ve kurban kesim merkezine varıyoruz.

İlk kesimi Adnan Bey başlatıyor. Sırbistan'dan getirilmiş sığır bir bacağın zincirle bağlı olarak boynu kesime müsait yüksekliğe gelene kadar kaldırılıyor. Besmeleden sonra Adnan Bey elindeki isim listesine bakarak konuşmaya başlıyor: "Türkiye'den vekâletleri bize tevdi edilen ve kesimleri vacip olan kurbanları kesiyoruz." Yedi isim okunuyor ve toplu halde tekbir getirmeye başlıyoruz. Kasap da besmeleyle kesime başlıyor. İkincisi, beşincisi, yedincisi kesiliyor. Bir gurup yüzüyor bir başka gurup parçalayıp yardım eli torbalarına taksim ediyor. Mahallelerdeki fakir ve muhtaçlara dağıtmak için torbaları hızla arabalarımızın bagajlarına taşımaya sürdürüyoruz.

Bayramın birinci günü hava kararınca kadar belirlenen uzak bir mahallede dağıtımı sürdürdük. İkinci gün ise sabahtan akşama kadar bagajlara doldurduğumuz et torbalarını belirlenen evlere teker teker taşıdık.

Prizren'in dağ yamacına yaslanan Bülül Deresi Mahallesi'ndeydik. İki istinat duvarı yıkıldığından içeriye arabayla girebildiğimiz Prizren Osmanlı Kışlası içerisindeydik. Şehirde yaşayan evsizlerden Arnavut, Türk, Roman ve Boşnak ailelerinin karanlık ve izbe odalarında yaşadığı kışlada dağıtımı başlattık. Engelli olanların evlerine, hatta odalarına

kadar yardımlarımızı taşıdık. Önce bayramlaşıyor, sonra da hatırlarını sorup, gönüllerini alarak vedalaşıyorduk.

Zaten görev bittiği halde Prizren'den kolayca ayrılamıyorsunuz. Yavaş yavaş uzaklaşıyorsunuz. Sırayla Mamuşa kasabası, sonra Drenica ve Prekas köyü ve nihayet Sırpların Obiliç bizim Sultan Murat Türbesi ziyaretimizden sonra Priştina havaalanına ulaşabiliyorduk.

MAMUŞA

Hakkında hayli bilgi verilen bu kasabayı mutlaka görüp gezmeliydik.

Temiz fakat dar bir yoldan Mamuşa'ya ulaşıyorduk. Çarşıdan geçip sokaklara giriyoruz. Sonra da şehir merkezi konumunda olan belediye binasının önüne park ediyoruz.

İki katlı yeni restore edilmiş belediye binası ve çevresinde bir cami, eski bir saat kulesi, aile sağlık merkezi, bir eczane ve içinde çocuk oyun alanlarının da bulunduğu Ankara parkı yazılarını okuyoruz.

Aç bir kedi yavrusuna süt taşıyan bir genç görüyoruz. Takip ediyoruz, bir sahipsiz yavru kedi daha ortaya çıkıyor. Birlikte besliyoruz kedileri ve gençle tanışıyoruz. Mamuşa Camii imamı Abdullah Yılmaz'la böyle tanışıyoruz. Kendisi Nevşehirlidir. 2014 yılından beri diyanetin görevlendirmesiyle Mamuşa'ya gelmiş. Van İlahiyat Fakültesi mezunu olup evli ve dört çocuk babasıdır. Resmî görevine ilaveten halka vaaz veriyor ve Mamuşa kasabasını çocuklarına Kur'an öğretiyor. Sağ olsun bizlere de ikramlarda bulunarak çevreyi tanıtmaya çalışan bir rehber oldu.

Mamuşa, Prizren'e bağlı olup sakinlerinin tamamı da Türk kökenli insanlardan oluşuyor. Altı bin nüfusa sahip olan Mamuşa, Prizren'e 15 dakika mesafede kurulmuş. Evleri, sokakları, çarşısı okulları ve belediye kompleksiyle ekonomik ve sosyal bakımdan çok gelişmiş bir kasaba. Türklerin dışında az sayıda evliliklerle kasabaya yerleşmiş Arnavut ve Boşnak Müslümanlar da birlikte yaşıyorlar. Kasabanın kuruluşu 1389 Kosova Savaşı sonrası Tokat yöresinden gelen 4-5 aile tarafından gerçekleştirildiği anlatılır. Köyün adı Mahmut Paşa'dan mülhem. Zamanla Mahmut Şah, nihayet Mamuşa olarak konuşma ve yazı diline girmiş.

1913 Balkan Savaşı'ndan sonra kıyıma uğrayan Osmanlı torunlarından Arnavutlar, Boşnaklar ve Türkler Anadolu'ya doğru göçmeye başladıklarında Mamuşa sakinleri gör-

dükleri kıyım ve tehditlere rağmen köyü terk etmemişler.

Amerika'da soykırıma uğrayan Kızılderili yerlilerden geriye kalan "Son Apaçi" gibi Mamuşa da Cihan Savaşları ve Balkan Harbi'ne rağmen Avrupa yakasında ayakta kalabilen "son Türk kasabası" olarak tarihe mal olmuştur.

ALLAH'A EMANET PRİZREN

Prizren fiziği-kimyası ve kültürel seviyesiyle aydınlık bir şehir. Nerdeyse herkes okumuş, üniversite mezunu ve meslek sahibiydi. Otel Cleon'da bize kahvaltılık tabağı ve çay getiren Prizrenli garson Türkçe dâhil dört lisan biliyor ve rahat konuşuyor. Arnavutlar çok nazik insanlar. Hizmetten ibaret işini icra ederken mutlu ve güler yüzlü.

Ancak memur maaşları çok düşük geldi bize. Memurlar ayda ortalama 170 Euro alıyorlar. Prizren'de ev ve daire kiralaları yüksek. Ortalama çalışan bir kişinin maaşı kadardır. O zaman oğullar, varsa çalışan kız evlat ve babanın emekli maaşıyla tek tencerenin kaynadiğı ataerkil aileler yeniden oluşuyor.

Prizren'in Birinci Dünya Savaşı'yla bağlantılı yürek sızlatan bir hatırası hala dillerde dolaşiyor.

6 Ocak 1916 Çanakkale Savaşı sona ermiş. Prizren ile Çanakkale arası 800 kilometre. Sekiz yüz on askerden sadece dört kişi geri dönebiliyordu. Prizren'e yaklaşınca aralarında konuşuyorlar, "Sadece dördümüz sağ kalmışız. Şehre nasıl girelim? Dört aile seviyecek fakat sekiz yüz aile kahrolacak, üzülecek, ağlayacak ve ümitsizliğe kapılacak!"

Şehre teker teker girmeye karar veriyorlar. Biri Prizren'e giriyor ve hemen yol bekleyen halk etrafını sarıyor;

-Diğerleri nerede?
Asker cevap veriyor:
-Geliyorlar!

Bir gün sonra ikinci, üçüncü ve nihayet dördüncü asker de Prizren'e girerken halk oğlunu, kardeşini, kocasını soruyor:

-Diğerleri nerede?
Cevap aynıdır;
-Geliyorlar!

Yüzyıl da geçse Prizrenliler hala Çanakkale'den gelecek olan askerlerinin yollarını gözlüyorlar.

Solive
www.zeytinagaci.com

ANAYASA MAHKEMESİ VE BELİRSİZ ALACAK DAVASI

YUSUF DEMİRCİ

Ankara Batı Ticaret Mahkemesi Başkanı

Anayasa Mahkemesi son verdiği iki bireysel başvuru kararı ile¹ belirsiz alacak davası hakkında var olan tartışmalara başka bir halka eklemiştir. Son söylenecek sözü başta söylemek gerekirse belirsiz alacak davası kısmi dava gibi ayrımların olması usul hukuku açısından hak arama özgürlüğüne engel mahiyettedir ve bu nedenle dava türü ayrımı yerine bütün davaların belirsiz alacak davası gibi değerlendirilerek usuli işlem görmesi Anayasa Mahkemesi'nin kararlarında belirttiği ilkelere daha uygun olduğu düşüncesinde olduğumu söylemek isterim.

Yüksek Mahkeme her iki kararında da belirsiz alacak davası ile ilgili olarak özellikle mahkemeye erişim hakkı kapsamında bir kısım saptamalar yapmıştır. Bu kararlarında davanın usulden reddine ilişkin karar verilmeden önce başkaca hukuki yolların tüketilmesi gerektiği özellikle vurgulanmıştır.

Söz konusu kararlardan 06.10.2023 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan Faysal Çifçi ve diğ.leri kararına konu olayda işçi sıfatıyla çalışan başvurucular iş akitlerinin feshedilmesi üzerine belirsiz alacak davası niteliğinde işçilik alacaklarına ilişkin tazminat davası açmışlar, mahkeme, yapılan bilirkişi incelemesi ve yargılama sonucunda davanın kabulüne karar vermiştir. Kararın temyiz edilmesi üzerine Yargıtay 22. Hukuk Dairesi, şartları bulunmadığı hâlde dava dilekçesinde davanın belirsiz alacak davası olarak açıldığının belirtildiği durumda davacıya herhangi bir süre verilmeden hukuki yarar yokluğundan davanın reddedilmesi gerektiği ve başvurucuların çalışma süresi ve ücretini bildiği, bu sebeple dava konusu kıdem tazminatı, ihbar tazminatı, yıllık izin ve asgari geçim indirimi ücret

^{1/} Anayasa Mahkemesi'nin İsmail Avcı (Başvuru Numarası: 2019/12190, Karar Tarihi: 22.02.2022) ve Faysal Çifçi ve Diğ.leri (Başvuru Numarası: 2019/17969, Karar Tarihi: 08.06.2023)

alacaklarının miktarını belirleyebilme imkânına sahip olduğu, anılan alacak kalemleri yönünden belirsiz alacak davası açılmasında hukuki yarar bulunmadığından belirtilen talepler yönünden davanın usulden reddine karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde hüküm kurulmasının hatalı olduğu gerekçesiyle mahkeme kararını bozulmuştur. Mahkemece bozma kararına uyulmuş ve karardaki gerekçelerle dava usulden reddedilmiştir. Bu karar başvurucuların temyizi üzerine Yargıtay 22. Hukuk Dairesi tarafından onanmış ve kesinleşmiştir.

Anayasa Mahkemesi süresinde yapılan bireysel başvuru üzerine verdiği kararda daha önce verilen İsmail Avcı kararında olduğu gibi ilginç tespitlerde bulunmuştur. Buna göre yüksek mahkeme incelemesini ölçülülük yönünden yapmış ve müdahale için seçilen aracın amaca ulaşılmasını sağlayıp sağlamadığını, başka bir deyişle genel eda davası olarak açılması gerekirken belirsiz alacak davası şeklinde açılan davanın usulden reddedilmesinin medeni hakla ilgili uyuşmazlığın çözümü için en etkili olan davanın açılmasını temin etme amacına ulaşılması yönünden elverişli bir araç olduğunu fakat müdahalenin ölçülü olabilmesi için bu aracın son çare olması, diğer bir ifadeyle başvurucuların haklarını en az zedeleyen bir araç olması gerektiğini belirtmiştir. Ardından 6100 sayılı HMK'nın usule uygun düzenlemeye dava dilekçelerinin usulüne uygun hâle getirilmesi için hâkime güçlü yetkiler verdiği belirtilmiş, hâkime bu yetkilerin tanınmasının amacının davacının maddi hakkının birtakım şekil eksiklikleri sebebiyle usule feda edilmesinin önlenmesi ve bu suretle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan mahkemeye erişim hakkından yararlanmasının sağlanması olduğu vurgulanmıştır. Dolayısıyla mahkeme davanın hatalı olarak belirsiz alacak davası

CENTİLMENLİK ANLAŞMALARI

GÜLSÜM SOYLU ÜNVER

Ankara Batı Hâkimi

I- GENEL OLARAK

Genel olarak centilmenlik anlaşmaları; karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanları ile kurulan, hukuki sonuç iradesi taşıması halinde bir sözleşme halini alabilecek ancak söz konusu ilişkide hukuki bağlayıcılığı olmayan, ifası tarafların sözlerine olan güvene; yaptırımının da ahlak, namus, şeref gibi kavramlara dayalı olduğu anlaşmalardır. Genel tanımlamalarda centilmenlik anlaşmalarının hukuki bağlayıcılığının bulunmadığı ortaya konya da bu anlaşmayla taraflar arasında aslında sözleşmeye benzer bir ilişki oluşmaktadır. Önemli olan hukuki yaptırımı olmasa da anlaşmanın taraflar arasında bağlayıcılık duygusu uyandırmasıdır. Centilmenlik anlaşmaları, hukuken bir bağlayıcılık taşımadığı için sözleşmelerden; karşılıklı irade beyanları ile kurulduğundan da, temelinde irade açıklaması ve anlaşma olmayan ve teşebbüsler arası sağlanan bir bilgi akışı ile daha önceden kararlaştırılmamış bir işbirliğine yol açan uyumlu eylemlerden¹ ayrılmaktadırlar.

Bazen taraflar arasında, hukuk düzeninin sağladığı korumadan çok şeref, onur, saygınlık gibi manevi değerler önem taşır. Bu yüzden taraflar sözleşme yapmak yerine aralarındaki saygı ve güveni ön plana çıkararak sadece anlaşmayı tercih ederler.² Bu şekilde

1/ Uyumlu eylemler için bkz. Akıncı, Yatay Kısıtlama, s.145. (Canbolat, İrfan Uraz: Rekabet Hukuku Açısından Anlaşma ve Uyumlu Eylem Ayrımı ve Hukuki Sonuçları, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2006, s. 101'den naklen); Topçuoğlu, Metin: Rekabeti Kısıtlayan Teşebbüsler Arası İşbirliği Davranışları ve Hukuki Sonuçları, Ankara 2001, s. 191.

2/ Bahntje, Udo: Gentlemen's Agreement und Abges-

ikame amaçlı olarak adlandırılan centilmenlik anlaşmalarının özelliği, bunların geçerli bir hukuki işlem olarak yapılması mümkün olmasına rağmen tarafların anlaşmayı kendi tercihleriyle hukuk düzeninin dışında tutmalarıdır.³

Bunun yanında, taraflar hukuki yönden kusurlu olan işlemlerine bağlayıcılık kazandırmak amacıyla da centilmenlik anlaşması yapabilmektedirler. Güvence amaçlı bu tür centilmenlik anlaşmalarının temelinde tarafların hukuk düzeninin bir sözleşmeyi geçersiz kılacak ya da cezai yaptırıma sebep olacak derecede kusurlu işlemlerine bağlayıcılık kazandırabilmek yatar. Bu yolla taraflar hukuk düzeninin korumasından yoksun kalan ilişkilerinde centilmenlik anlaşması yoluyla zayıf da olsa bir güvence elde etmek isterler ve bu şekilde ifanın yerine getirilmesi amacı taşırlar.⁴

Centilmenlik anlaşmalarına başvurulmasının sebebi, bazen de, o konuda yapılacak bir sözleşmenin bağlı olduğu yasal prosedürden kurtulmaktır.⁵ Bu tür centilmenlik anlaşmaları, taraflara aralarındaki ilişkinin sözleşme formuna dökülmesi ve dolayısıyla hukuki bağlayıcılık taşıması halinde yoksun kalacağı birtakım avantajlar sağlar⁶ ve bu tür centilmenlik anlaşmaları, avantaj sağlama amaçlı centilmenlik anlaşmaları olarak adlandırılır.

timtes Verhalten, Athenaum 1982, s. 17-18.

3/ Bahntje, s. 25.

4/ İkizler, Metin: Rekabet Hukukunda Uyumlu Eylemler, Ankara 2005, s. 205.

5/ Ruge, gleichförmiges Unternehmensverhalten, 10 (İkizler, s.205'den naklen).

6/ İkizler, s. 205.

II- ÖZEL HUKUK ALANINDA CENTİLMENLİK ANLAŞMALARARI

1- Genel Olarak

Borçlar hukukunda esas olan sözleşme serbestisi ilkesidir.⁷ Taraflar sözleşme yapıp yapmamak, aralarındaki anlaşmayı sözleşme düzeyine çıkarıp hukuk düzenince tanınır hale getirip getirmemekte serbesttirler. Centilmenlik anlaşmalarında da tarafların sözleşme yapıp yapmama konusundaki özgürlüğü ön plandadır. Yani, sözleşme yapılabilen her alanda bu ilkeye dayalı olarak centilmenlik anlaşması yapılabilmektedir. Centilmenlik anlaşmalarında taraflar arasında bir yakınlık bulunması şart değildir ancak birbiriyle sosyal ilişkileri sıkı olan taraflar bu sosyal ilişki sebebiyle bir sözleşme ilişkisini değil centilmenlik anlaşmasını tercih edebilmektedirler. İspat hukukunda da yakın ilişki içinde bulunanların aralarındaki hukuki işlemlerin miktar ve değerine göre tanıkla ispat hususunda kolaylık tanınmıştır (HMK. md. 203). Ancak bu kolaylık sözleşmenin varlığının ispatlanmasına ilişkin bir istisna olarak getirilmiştir. Yani, taraflar anlaşmalarını centilmenlik anlaşması olarak tanımlarlarsa da bu konuda herhangi bir genel kural koymak mümkün değildir.⁸ Dolayısıyla aralarında bir sözleşme mi yoksa

7/ Bu konuda bak. Tunçomağ, Kenan: *Türk Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, Cilt I, 6. Bası, İstanbul 1976, s. 240 vd.*

8/ Beale, Hugh/Tallon, Denis/Ludovic, Bernardeau/Williams, Robert: *Cases, Materials and Text on Contract Law, London 2001, s. 100.*

bir centilmenlik anlaşması mı olduğu hâkimin irade beyanları konusunda yapacağı yorumla bulunur.⁹

2- Borçlar Kanunu md. 27'ye Aykırlık Halleri

Borçlar Kanunu md. 27'ye göre, sözleşmenin konusu emredici hukuk kurallarına, ahlaka, kamu düzenine, kişilik haklarına aykırı veya objektif olarak imkânsız olmamalıdır. Centilmenlik anlaşmalarının en çok uygulandığı hallerden birisi taraflar arasındaki sözleşmenin muhtevasının BK. md. 27'ye aykırı olduğu, özellikle de kanuna ve ahlaka aykırılık sebebiyle geçersizlik yaptırımıyla karşılaşılması halidir.¹⁰ Taraflar bu geçersizliği bertaraf etmek amacıyla centilmenlik anlaşması yoluna başvurarak ifayı bu şekilde sağlama amacını taşırlar. Bu halde esasında güvence amaçlı bir centilmenlik anlaşması yapıldığından bahsedebiliriz. Güvence amacı taşıyan böyle bir centilmenlik anlaşmasında taraflar hukuk düzenince geçersiz sayılan ve hukuki korumadan yoksun kalan ilişkilerine en azından centilmenlik anlaşmasıyla bir bağlayıcılık kazandırılırlar ve zayıf da olsa bir güvence elde ederler.

3- Kanuna Karşı Hile

Özel hukuk alanında karşılaşılabilecek hemen hemen her sözleşme türünün sözleşme özgürlüğüne dayalı olarak bir centilmen-

9/ Doktrinde geliştirilmiş çeşitli yorum teorileri bulunmakla birlikte bugün için hâkim görüş güven teorisi çerçevesinde toplanmaktadır.

10/ Ayrancı, Hasan: *Önsözleşme, Ankara 2006, s. 95.*

lik anlaşması şeklinde yapılabilmesi, doktrin- de bu yolla kanun koyucunun getirdiği her yasaktan sıyrılmanın mümkün olabileceği en- dişesini doğurmuştur.¹¹ Bu görüşlerde daha çok rekabet hukukunun etkisi söz konusudur. Ancak kanuna karşı hile amacıyla yapılan centilmenlik anlaşmalarını rekabet hukukuy- la sınırlandırmamak gereklidir. Centilmenlik anlaşmaları herhangi bir yasa hükmünü do- lanmak için her zaman başvurulabilecek bir yoldur. Taraflar bu şekilde hukuk düzeninin hoş karşılamadığı ilişkilerini centilmenlik an-laşması yoluyla ortaya koyarlar ve bu şekilde çoğunlukla güvence amaçlı centilmenlik an-laşmaları meydana gelir.¹²

Eksik borçlar da centilmenlik anlaşmalarına konu edilebilir. Eksik borçlar, ifası müm- kün olup hukuk düzeninin alacaklıya alacağı- nı dava veya cebri icra yoluyla talep ve takip imkanı vermediği borçlardır. Eksik borçlarda borcun ifası borçlunun iradesine bağlıdır. Ancak tarafların eksik borçlar konusunda centilmenlik anlaşması yapmaları bir bakıma borçlunun hukuk düzeninin kendisine tanıdı- ğı imkanı kullanmayacağına dair söz vermesi anlamına gelir.¹³

4- Yükümlülük Düşmanı Edimler

Doktrinde bir görüşe göre, hukuk düze- ninin, icra edilmesine olanak tanıdığı ancak böyle bir edimin yerine getirilmesiyle ilgili taahhütte bulunulmasını yasakladığı durum ve ilişkiler de centilmenlik anlaşmalarına konu olabilmelidir.¹⁴ Bu tür edimler bu görüşün sahibi Krawielicki tarafından yükümlülük düşmanı edimler olarak adlandırılmaktadır.¹⁵ Bu edimlere örnek olarak ise özellikle kişiliğe bağlı; kan nakli, şikâyetin geri alınması, ev- lenme, boşanma gibi hususlar gösterilmek- tedir.¹⁶ Eksik borçlarda hukuk düzeni tarafın- dan tanınan bir alacak hakkı söz konusuysen yükümlülük düşmanı edimlerin çoğunda söz konusu değildir.¹⁷ Yükümlülük düşmanı edim- ler esasında kişilik haklarıyla ilgilidir ve bu alandaki ilkeler göz önünde tutulmalıdır.

11/ Bak.Hirsch, E.E.: *Kontrolle wirtschaftlicher Macht*, Bern 1958; *Enneccerus./Nipperdey*, 898; *Willoweit, D: Abgrenzung und rechtliche Relevanz nichtrechtsgeschäftlicher Vereinbarungen*, Berlin 1969, s. 90; *keza aynı yazar; Rechtsgeschäft und einverständliches Verhalten Rechtsdogmatische Randbemerkungen zum "Teerfarben"-Beschluss des BGH v.17.12.1970, NJW 1971, s. 2050 vd. (İkizler, s. 210' dan naklen)*

12/ İkizler, s. 210.

13/ İkizler, s. 211.

14/ *Krawielicki, R.: Grundlagen des Bereicherungsanspruchs*, Breslav 1936, 149 vd. (*Bahntje, s. 20' den naklen*).

15/ İkizler, s. 211.

16/ İkizler, s. 211.

17/ İkizler, s. 212.

5- Rekabet Hukuku

Serbest rekabet ortamında çalışan, daha fazla kar amacı güden veya normal kar oranlarıyla yetinmeyen işletmeler, yaptıkları çeşitli anlaşmalarla aralarındaki rekabeti önleme veya sınırlama yoluna giderler. Teşebbüslerin kartel yasağını uygulanmaz hale getirmek için bu şekilde centilmenlik anlaşmalarına başvurmaları sıklıkla uygulama alanı bulmaktadır.¹⁸ Kartel, aynı üretim dalında çalışan kuruluşların, aralarındaki rekabeti kaldırmak veya sınırlamak amacıyla yaptıkları anlaşmadır.¹⁹ Ülkemiz ve çoğu ülke kartellerin piyasanın gücünü ellerinde tutmalarından kaynaklanan bazı sakıncaları sebebiyle kartel anlaşmalarını yasaklamışlardır. Dolayısıyla bu tür anlaşmalar gizli şekilde ya da centilmenlik anlaşmaları yoluyla yapılmaktadır.²⁰ Örneğin, belirli bir süre devam eden görüşmelerin ardından, teşebbüsler arasında, tarafların belli bir müddet zarfında fiyatlarını artıracıklarına, birbirleriyle fiyat listelerini değiştireceklerine, bayilerinin de buna uymasını sağlayacaklarına ilişkin olarak yaptıkları anlaşmalar centilmenlik anlaşması olarak kabul edilir.²¹

Teşebbüslerin aralarındaki rekabeti kaldırmak amacıyla başvurdukları diğer bir yol ise işletmelerin birleştirilmesidir. Aralarında yaptıkları anlaşmalar sonucu birleşen işletmeler, serbest rekabet sistemindeki gibi tek tek hareket etmek yerine bir bütün halinde teknelci bir yapıya kavuşurlar.²² İşletmeler arası birleşme türleri ise konsorsiyumlar, karteller, tröstler, holdingler ve centilmenlik anlaşmalarıdır.

Konsorsiyum, belirli bir amacı gerçekleştirmek için oluşturulan birlik veya ortaklık anlamına gelmektedir. Aynı üretim dalında faaliyet gösteren işletmelerin, aralarındaki rekabeti kaldırmak amacıyla anlaşarak teknelci bir birlik oluşturmalarına kartel; iki veya daha çok işletmenin yasal ve ekonomik bağımsızlıklarını da kaybederek anlaşmalar sonucu birleşmelerine ise tröst adı verilir. Holdingler, genellikle aynı üretim dalında faaliyet gösteren ve birbirleriyle ilişkisi olan işletmelerin diğerinden hisse senedi almak suretiyle piyasada tekel yaratmak amacıyla kurulan işletme birleşmeleridir.

18/ *Ayrancı, s. 95.*

19/ *Yılmaz, Ejder: Hukuk Sözlüğü, 5. Bası, Ankara 1996, s. 450.*

20/ http://www.ekodialog.com/isletme_ekonomisi/isletmeler_konsorsiyum_karteller_tröstler.html, 13.10.2023.

21/ İkizler, s. 221.

22/ http://www.ekodialog.com/isletme_ekonomisi/isletmeler_konsorsiyum_karteller_tröstler.html, 13.10.2023.

Centilmenlik anlaşmaları ise iki veya daha fazla işletmenin aralarındaki rekabeti kaldırmak amacıyla ortak bir üretim, pazarlama, finansman politikası güdeceklerine ilişkin olarak geçici veya sürekli nitelikte yapılabilmektedirler. 1980 yılı öncesinde ülkemizdeki bankaların, bankerler ve kendi aralarındaki rekabete karşı, ortak bir faiz politikası güdülmesi amacıyla aralarında yaptıkları anlaşmalar, centilmenlik anlaşmalarının tipik örneğini oluşturmaktadır.²³

III- KAMU HUKUKU ALANINDA CENTİLMENLİK ANLAŞMALARI

Kamu hukuku alanında centilmenlik anlaşmaları, devlet adamları, diplomatlar ve ekonomik liderler arasında yapılan gevşek ve yalnızca doğruluk ve güvene dayanan, anlaşmayı yapan kişilerin temsil ettiği devlet ya da firmaları hukuki açıdan bağlamayan anlaşmalardır.²⁴ Resmî açıklamada bulunulması, anlaşmanın o devletin yetkili kişisi tarafından teyit edilmesi bu ölçütlere örnek olarak gösterilebilir. Yine yetkililerin temsil ya da görevlerinin sınırını aştığı durumlarda da yapılan anlaşmanın centilmenlik anlaşması niteliğinden olduğu kabul edilmektedir.²⁵

Kamu hukuku alanında centilmenlik anlaşmaları çoğunlukla devletlerarası gizli anlaşmalar olarak ortaya çıkmaktadır. Centilmenlik anlaşmaları genelde yasal olarak bağlayıcı ve resmî nitelikte değildirler, daha çok politik taahhütler şeklinde oluşurlar.²⁶ Centilmenlik anlaşmaları uluslararası alanda karşılaşılacağı düşünülen kınama ya da yaptırımlardan kurtulmak amacıyla ya da iki tarafı da ilgilendiren uluslararası bir meselede ortak tavır alınması amacıyla yapılabilir. Yine uluslararası bir anlaşmanın parlamento tarafından onaylanıp yürürlüğe girmesinden önce sırf kamuoyu oluşturmak ya da millî mevzuat açısından ilk aşamada geçerli kılınmayan bir anlaşmanın ileride onaylanacağına dair karşı tarafa güven verilmesi amacıyla yapılması da mümkündür.²⁷ Kıbrıs görüşmelerinde, tarafların, referandumdan olumlu

sonuç çıkması halinde yapılacak anlaşmanın ulusal parlamento tarafından onaylanacağına dair tavırları bu tür centilmenlik anlaşmalarının bir örneğidir. Yine Chamberlain ve Hitler'in Alman-İngiliz ilişkileri ve Avrupa'da barış sağlanması konusunda gayret gösterilmesi konusunda 30.09.1938 tarihli Münih beyanatları, Stalin, Roosevelt ve Churchill arasında Yalta Konferansı'nda yapılan anlaşma ve bu anlaşmanın özellikle Japonya'ya karşı yürütülen savaşa Sovyetler Birliği'nin katılmasına yönelik kısmı, Japonya ve ABD arasındaki göçleri ilgilendiren 1908 Centilmenlik Anlaşması, ABD ve Sovyetler Birliği arasında SALT I ve II, nükleer savaşın önlenmesi hakkında anlaşma da uluslararası alanda yapılan centilmenlik anlaşmalarına örnektir.²⁸

KAYNAKÇA

Ayrancı, Hasan: Önsözleşme, Ankara 2006.

Bahntje, Udo: Gentlemen' s Agreement und Abgestimmtes Verhalten, Athenaum 1982.

Beale, Hugh/Tallon, Denis/Ludovic, Bernardeau/Williams, Robert: Cases, Materials and Text on Contract Law, London 2001.

Canbolat, İrfan Uraz: Rekabet Hukuku Açısından Anlaşma ve Uyumlu

Eylem Ayrımı ve Hukuki Sonuçları, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2006.

Gomaa, Mohammed M.: "Non-Binding Agreements In International Law", Propos Sur La Fe condite du Paradigme Systemique en droit International a la Lumiere de la Theorie de Georges Abi-Saab, Brill Academic Publishers, 2001.

İkizler, Metin: Rekabet Hukukunda Uyumlu Eylemler, Ankara 2005.

Topçuoğlu, Metin: Rekabeti Kısıtlayan Teşebbüsler Arası İşbirliği Davranışları ve Hukuki Sonuçları, Ankara 2001.

Tunçomağ, Kenan: Türk Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, Cilt I, 6. Bası, İstanbul 1976.

Schachter, Oscar: International Law In Theory and Practice, London 1991.

Yılmaz, Ejder: Hukuk Sözlüğü, 5. Bası, Ankara 1996.

http://www.ekodialog.com/isletme_ekonomisi/isletmeler_konsorsiyum_karteller_tröstler.html, 13.10.2023

28/ Gomaa, Mohammed M.: "Non-Binding Agreements In International Law", Propos Sur La Fe condite du Paradigme Systemique en droit International a la Lumiere de la Theorie de Georges Abi-Saab, Brill Academic Publishers, 2001, s.230, dn.3.

23/ http://www.ekodialog.com/isletme_ekonomisi/isletmeler_konsorsiyum_karteller_tröstler.html, 13.10.2023

24/ von Haeften, s. 659, in: Wörterbuch des Völkerrechts, Band I, hrsg von. Strupp, K./Schlochauer, H.-J., Berlin 1960 (Bahntje, s. 28' den naklen).

25/ Bak. von Haeften, in: Strupp/Schlochauer, 660 (Bahntje, s. 32' den naklen).

26/ Schachter, Oscar: International Law In Theory and Practice, London 1991, s. 96.

27/ İkizler, s.206.

KAMUSAL BENLİK KRİZİ

MUHAMMED HUZEYFE ERDEMİR

Elmalı Cumhuriyet Savcısı

Hayatının bir yerinde kamusal olanla hep karşılaşmıştır insan. Devlet fikrinin kabul gördüğü o ilk zamandan itibaren kamunun bir yerinde bulunmuştur. İnsanlar kamu ilişkileri açısından iki şekilde tasniflenebilir. İlki onunla ihtiyacı oldukça ve sorumlulukları çerçevesinde zaman zaman karşılaşanlardır. Bunlar sivil hayatları asli olan vergi veren, nüfus cüzdanı çıkarmak için kamu iradesi ile muhatap olan haddi zatında sivil olanlardır. İkinci kısım insan ise kamu faaliyetlerinde görev alan, hayatının kamu ile kesiştiği dönemlerden itibaren bu gömleği üzerine geçiren, adından çok unvanının, belirli yaşından itibaren ön planda olduğu, kanıksandığı insanlardır. İşte bu ikinci insanların zümresinde iseniz yani işin içinde bulunan devlet adamları iseniz hayat sizin için farklı akmaya başlayacaktır. Unvanınızın geçerliliği oranında -siz hak etmeseniz bile-unvanınıza olan saygıdan ötürü imtiyaz sahibi olabileceksiniz. İlk kısmın insanları sizden hazzetmese bile giydiğiniz kamu otoritesine saygı duydukları ya da çekindikleri için isminizin hak etmediği değeri verebileceklerdir. Kamusal gömleğini üzerinde taşıyan insanda bu durum ciddi bir samimiyet problemini gün yüzüne çıkarabilmektedir. Bu samimiyet problemi kişinin başka sivillerle olan ilişkisinde, kamusal alanı paylaştığı diğer insanlarla olan ilişkilerinde ve kendi ile olan ilişkisinde gün yüzüne çıkmaktadır. Tabiri caizse kamusal ben, sivil o, kamusal diğeri ve sivil sen şeklinde bölünmüş çok karakterli bir hayatı yaşaması muhtemeldir kamusal gömleği giymiş insanın. Bu insan artık unvanı ile anılmayı sıradanlaştırır, kamu iradesinin bakışını özümser, ilişkilerini bu minvalde kurmaya

özen göstererek gününü stabil, geleceğini yükselmiş olarak kurmak ister. Mesaisi başladığında İsmet Özel'in III Son Eux şiirinin imgesinde olduğu şekliyle bakır bir dudağa bürünerek sivil senini kurumunun kapısında bırakarak kendinde olanın üzerine oranın alıştırmış tavrını geçirir. Bu halini mesai sonuna kadar korumak en büyük görevidir. Biri o sırada kendisine insan olmaktan bahsetse yorum yapmaz ve bunun yeri burası değildir edası ile muhatabına mukabelede bulunmayı vazifesinin gereği görür. Bu kamusal ben sahibi, mesaisini bitirdiği andan itibaren "sivil sen"ine dönüşerek mesai dışı gömleğini üzerine geçirir. Tabiki hayatının odağında olan kamusal alanın etkilerinden kolayca sıyrılmaz fakat gayret ile işimle evimi ayırmalıyım, o işte kaldı burası özel alanım şeklinde koşullarla kendini motive eder. Mesai sonrasında artık samimi şekilde üzülebilir, mutlu olabilir, çiçeklerden etkilenebilir ya da muhtaç birine deliller getirmeden inanabilir. Mesai dışı sivil senine arada kamusal ahvali karışsa bunu önce kendisi yadırgama yoluna gidebilir. Bu özellikle işiyle alakalı muhataplıklarında böyledir. Sivil biri ona işini ilgilendiren bir soru yöneltse oturduğu yerden hafifçe doğrulur mesai saatlerindeki haline hemen bürünür ve cevabını bu şekilde vermeye gayret gösterir. Cevabı hakkıyla verdiğini düşündüğü anda sivil haline dikkat çekici bir hızda dönüşür. İşte bu dönüşümlü halini kendisi ile baş başa kaldığı samimi zamanlarda yadırgayabilir.

Kamusal dünyanın gömleğini giymiş kişinin kendi içerisinde yaşadığı bu çatışmalı ya da buna ikircikli de diyebiliriz halin diğer

SORUŞTURMAYA YER OLMADIĞI KARARI

YASİN AYDIN

Cumhurbaşkanlığı / Raportör

Cumhuriyet savcısı; ihbar veya başka bir yolla suçun işlendiği görüntüsünü veren bir hali öğrendiğinde derhal maddi gerçeği araştırmaya başlar. Suç şüphesi (suç izlenimi) ile işlemlere başlayan Cumhuriyet savcısı şüpheli lehine ve aleyhine olabilecek delilleri toplayarak muhafaza altına alır. Mevcut delillere göre suçun işlendiğine dair yeterli şüpheyi edinmesi halinde iddianame düzenler. Yeterli şüpheyi edinmeyen Cumhuriyet savcısı kovuşturmaya yer olmadığına dair kararı ile soruşturmayı neticelendirir.

Suç şüphesi şikâyet, ihbar üzerine ya da res'en (sosyal medya vs.) edinilebilir. Suç işlendiğine dair izlenimi öğrenen Cumhuriyet savcısı ilk önce hukuki değerlendirme yaparak suçu tespit eder varsa şüphelileri belirler ve soruşturma defterin kayıt ile soruşturma işlemlerine girer. Suçun öğrenilmesi ile başlayan soruşturma aşaması ete kemiği büründür.

Cumhuriyet savcısının 5237 sayılı Kanun'un 160. maddesinin gereği olarak soruşturma defterine kaydedilen konu ile alakalı gerekli araştırmayı yapması ve konuyu bir neticeye bağlaması zorunludur. Araştırma zorunluluğu ilkesine göre, Cumhuriyet savcısı işlendiğini değerlendirdiği bütün suçları ve bu suçlarla ilgili tüm kişileri şüpheli sıfatıyla araştıracaktır. Ancak her olayın araştırılması ve her kişinin şüpheli olarak soruşturulması gerekliliği sorunlu bir uygulamadır. Nitekim Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin Ceza Adalet Sistemi'nde Savcılığın Rolü ile İlgili Üye Devletlere Sunduğu Rec (2000) 19 sayılı Tavsiye Kararı'nda da ifade edildiği gibi Cumhuriyet savcıları soruşturmayı başlatıp başlatmama ya da soruşturmaya devam edip etmeme konusunda karar yetkisine sahiptir. Yine Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'de çe-

şitli içtihatlarında her ihbar ve şikâyette soruşturma yapılmasının hak ihlallerine neden olacağını ifade etmektedir.

Araştırma zorunluluğu ilkesine göre savcılığa yapılan müracaat ile araştırma zorunluluğu ilkesine istisna niteliğinde soruşturmaya yer olmadığı kararı uygulaması 15.08.2017 tarihli 694 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile düzenlenip 01.02.2018 tarihli 7078 sayılı Kanun'un 140. maddesi ile aynen kabul edilerek başlamıştır. Cumhuriyet savcısının suç işlendiği izlenimini edindikten sonra derhal soruşturma başlatmak yerine hukuki değerlendirme yapması gerekir. Eğer izlenimin suç oluşturmadığı açıkça anlaşılıyorsa ya da Cumhuriyet savcısı genel ve soyut nitelikte olduğunu değerlendiriyorsa soruşturmaya yer olmadığı kararı vererek işlemlerini tamamlar. Cumhuriyet savcısı kanunun kendisine tanıdığı takdir hakkını kullanarak soruşturmaya hiç başlamamıştır. Soruşturmaya yer olmadığı kararı ile ağır nitelikteki "şüpheli" sıfatı verilmeyerek kişilerin sahip oldukları lekelenme hakkı böylece korunmuş olmaktadır.

Soruşturmaya yer olmadığı kararı uygulaması soruşturma işlemleri için eleme, filtreleme veya azaltma yöntemidir. Uygulama ile suç oluşturmayan ve genel/soyut nitelikli ihbar ve şikâyetler soruşturmaya hiç kaydedilmeyeceği için soruşturma sayısının düşmesi sağlanacaktır. Cumhuriyet savcılarının daha nitelikli soruşturmalar yapması uygulamanın hedefleri arasındadır.

İhbar ve şikâyetin suç oluşturmadığının tespiti yapan Cumhuriyet savcısı soruşturmaya yer olmadığı kararı ile kaydı neticelendirecektir. Örneğin; ihbarın kabahat oluşturması, suçun işlenmemiş olması, suçun

unsurlarının oluşmaması, hukuki uyumsuzluk niteliğinde olması, fiilin ceza soruşturmasını gerektirmeyip disiplin soruşturması gerektirmesi vs. durumlarda soruşturma aşamasına geçilmemelidir.

Genel ve soyut ihbarlar ile soruşturmayı başlatan şüphe (basit şüphe-başlangıç şüphesi) arasında ayırım önem arz etmektedir. Çünkü soruşturmaya yer olmadığı kararı uygulaması ile basit şüphe seviyesine ulaşmayan bütün ihbar ve şikâyetler hiçbir şekilde soruşturma konusu yapılmayacaktır. Basit şüphe suç işlendiği konusundaki düşük ihtimaldir. İddia, belirti ve söylentiler basit şüphe olarak kabul edilebilir. Ancak tahmin, beklenti, varsayım, duyum, düşünce, tasavvur basit şüphe olarak kabul edilmemelidir. Tarafsız bir kişide suç işlendiğini düşündüren durumlar basit şüphe iken siyasi ve dayanaksız değerlendirmeler genel/soyut şüphe niteliğindedir.

Soruşturmaya yer olmadığı kararı ile soruşturmaya ön soruşturma safhası eklenmiş midir?

Ceza muhakemesi kanununun ikinci maddesi soruşturma aşamasının yetkili mercinin suçu öğrenmesi ile başlayacağını ifade eder. Yetkili mercii ise Cumhuriyet savcılığı veya kolluktur. İhbara kaydı da bir çeşit “öğrenme” olduğu için ile soruşturma aşaması kanuna göre başlamış olur. Ancak ihbara kayıt, iddiaların ciddiliğini araştırma veya inceleme aşamasıdır. Cumhuriyet savcısı ihbarın soruşturmaya konu olup olamayacağı hususunda takdir yetkisi kullanmaktadır. Soruşturmaya yer olmadığı kararı soruşturma aşaması içerisinde bir değerlendirme sürecini ifade eder. İhbar kaydı uygulamasında her ne kadar yetkili mercii suçu öğrenmiş olsa

da ceza soruşturmasını başlatacak olan basit (başlangıç şüphe) şüphesi oluşturan bir durum bulunmamaktadır. Netice olarak soruşturma ve kovuşturma aşamasından oluşan ceza muhakemesine yeni bir safha eklendiğini söyleyemeyiz.

İhbar kaydı yapıldıktan sonra hangi muhakeme işlemleri yapılabilir?

Cumhuriyet savcısının ihbara kaydettiği dosya ile ilgili hangi muhakeme işlemini yapacağı hususunda iki farklı görüş savunulmaktadır. İlk görüşe göre, Cumhuriyet savcısı emrindeki kolluk marifetiyle araştırma yapılabilir. Çünkü Cumhuriyet savcısının soruşturma yapma ya da yapmama kararı verebilmek için bazı bilgi ve bulgulara sahip olması gerekir. Önalın araştırması yoluyla edindiği bilgilerle basit şüpheye ulaşırsa soruşturma açacak aksi durumda soruşturmaya yer olmadığı kararı ile ihbarı neticelendirecektir. Aksi görüşe göre ise Cumhuriyet savcısının hiçbir araştırma yapmadan dosya üzerinden ihbarın ciddiliğine göre bir kararı vermesi gerekir. İhbar kaydı yapılması halinde ceza muhakemesinin soruşturma aşaması henüz başlamamıştır. İfade alma, kolluk araştırması gibi muhakeme işlemleri ise sadece basit şüphe düzeyine ulaşan ve soruşturmaya yapılmasına karar verilen dosyalarda mümkündür. Kanaatimizce ihbar kaydı ile ilgili Cumhuriyet savcısı hukuk bilgisi ve ihbarın ciddiliğine göre dosya üzerinden bir kararı vermesi gerekmektedir.

Bütün suç tipleri ihbara kaydedilebilir mi?

İhbar kaydı uygulaması ceza muhakemesi kanununa eklendiğinde sadece Türk

Ceza Kanunu'nun 314/2. maddesindeki örgüt üyeliği iddialara ilişkin bir düzenleme olduğu yönünde bir algı bulunmaktaydı. Terör örgütü üyelik iddialarının yoğunlaştığı bir dönemde düzenlemesinin yapılmış olması mevcut görüşleri güçlendirmiştir. Soruşturmaya yer olmadığı kararı uygulamasının Cumhuriyet savcılığı dosyalarında filtreleme ve ayıklama faaliyeti olduğu, her olayda şüpheli sıfatı verilmeyerek lekelenmeme hakkını korumayı amaçladığı birlikte değerlendirilerek basit şüphe (başlangıç şüphesi) oluşturmayan bütün suç tipleri ihbara kaydedilebilir.

4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun'un 4. maddesi nasıl uygulama alanı bulacaktır?

Kamu görevlileri hakkındaki ihbar ve şikâyetler belli durumlarda yetkili mercii tarafından işleme konulmaz. Bu haller:

- İhbar ve şikâyetin genel ve soyut nitelikte olması
- Ciddi bilgi ve belgelere dayanmaması
- Dilekçe sahibinin ad, soy ad, adres ve imza içermemesidir.

İşleme koymama kararına karşı ihbar ve şikâyette bulunan tarafından idari yargı yoluna gidilebilir. Ancak soruşturmaya yer olmadığı kararı uygulaması ile kanaatimizce yetkili kurumlara ve başsavcılıklara yapılan bütün ihbar ve şikâyetler ivedi şekilde ihbara kaydedilmeli ve müracaatın suç içermemesi veya soyut/genel nitelikte olması durumunda Cumhuriyet savcısı tarafından soruşturmaya yer olmadığı kararı ile neticelendirilmesi aksi durumda soruşturmaya kaydedilerek muhakeme işlemlerinin yapılması gerekir. Kanaatimizce ihbar kaydı ve soruşturmaya yer olmadığı kararı uygulaması ile 4483 sayılı Kanun'un 4. maddesi ilga edilmiştir.

Soruşturmaya yer olmadığı kararı kamu görevlisinin bağlı bulunduğu kuruma gönderilir mi?

657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 131/3. maddesine göre Cumhuriyet savcılıklarının kamu görevlileriyle yapılan soruşturma sonunda düzenlenen takipsizlik, meni muhakeme, iddianame, talepname veya lüzumu muhakeme karar suretleri ile ilgili mahkemelerce verilen kesinleşmiş karar suretleri bu personelin bağlı olduğu bakanlık veya kurum veya kuruluşa gönderilir. Bu düzenlemede hangi kararların ilgili kamu görevlisinin kurumuna bildirileceği açıkça ve sınırlı sayıda say-

ma yöntemiyle belirlenmiştir. Kamu görevlisi hakkında verilen soruşturmaya yer olmadığı kararının çalıştığı kuruma gönderilmemesi gerekir. Aksi halde lekelenmeme hakkı ihlal edilmiş olur.

İhbara kayıt sonrasında Cumhuriyet savcısının soruşturmaya yer olmadığı kararı ya da soruşturmaya kayıt kararlarından birini vermesi için belli bir süresi var mıdır?

Ceza muhakemesi kanununda ihbara kayıt sonrasında belirli bir süreye yer verilmemiştir. Ancak ihbar kaydının yıllarca açık bırakılması (tabiri caizse suç ile ilgili delil beklenmesi) hatalı bir uygulamadır ve ceza muhakemesinin ilkelerine aykırıdır. İhbar kaydının makul sürelerden daha uzun bir süre açık bırakılması kişinin lekelenmeme hakkını da ihlal eder. Cumhuriyet savcısı ihbarın soyut nitelikte olduğunu değerlendirmesi halinde soruşturmaya yer olmadığı kararı ile ihbarı neticelendirmeli aksi durumda basit şüpheyi değerlendirdiğinde dosyayı soruşturmaya kaydetmelidir.

Soruşturmaya yer olmadığı kararı uygulaması Cumhuriyet savcısının soruşturma işlemlerini gereğince yapmaması gibi bir olumsuz duruma neden olabilir mi?

Örneğin, basit kolluk araştırması ile şüphelinin tespit edilebileceği hırsızlık olayında ihbar kaydının soruşturmaya yer olmadığı kararı ile neticelendirilmesi her zaman ihtimal dahilindedir. İhbar kaydı Cumhuriyet savcılarının dosyalar üzerindeki etkinliğini arttıran bir uygulamadır. Çünkü ihbar kaydı ile şüphe değerlendirmesi soruşturma öncesinde de yapılmaktadır. Sorumluluktan ve işten kaçma/kaçınma yolu olarak kullanılmamalıdır.

KAYNAKÇA

Akbulut, Berrin: Soruşturma Yapılmasına Yer Olmadığı Kararı (CMK m. 158/6), Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi- Journal of Penal Law and Criminology 2022; 10(1): 153-209.

Kızıllarslan, Hakan: Soruşturma Yapılmasına Yer Olmadığı Kararları (SYOK) ve Bu Kararların Ceza Muhakemesi Sistematiği Açısından İrdelenmesi, TBBĐ, S:(144), Y:2019.

Yenisey Feridun ve Nuhoğlu Ayşe: Ceza Muhakemesi Hukuku, Seçkin Yayınevi, Ankara 2021.

Yerdelen, Erdal: Ceza Muhakemesinde Soruşturmaya Yer Olmadığı Kararı, Adalet Yayınevi, Ankara 2023.

Hayalleri yüksek olanların Sky Limit'i olmalı

Sky Limitinizi ister İhtiyaç Kredisi, ister Ek Hesap,
ister Konut Kredisi, isterseniz de Kredi Kartı Limiti olarak şekillendirin.
Üstelik şubeye gitmeden, VakıfBank Mobil'den kullanın.

VakıfBank, daima seninle.

Sky Limit

**Sky Limit
Kullanım
Alanları**

ek hesap

| İhtiyaç Kredisi

| Konut Kredisi*

Şubelerden gerçekleştireceğiniz Sky Limit başvurunuzun ardından, limit yönetiminizi VakıfBank Mobil'den kolayca yapabilirsiniz. VakıfBank kredi politikaları kapsamında başvuruları serbestçe değerlendirme hakkına sahiptir. Kredi kullanımı öncesinde, başvurusu uygun bulunan müşteriler Sky Limit'ten faydalanabilecektir. *Sky Konut'ta sadece kredi başvurusu ve ekspertiz talebinde bulunulabilir. Konut kredisi kullanımına ilişkin mevzuat ve bankaçılık uygulamaları saklıdır. Detaylı bilgi: www.vakifbank.com.tr

444 0 724 | vakifbank.com.tr

VakıfBank
Burası Sizin Yeriniz

ÖRGÜTLÜ SUÇLULUK KAVRAMI VE ÖRGÜTLÜ SUÇTAN HÜKÜM ALANLARIN 5275 SAYILI KANUN'UN GEÇİCİ 10. MADDE KAPSAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

ERDİNÇ HAKAN ÖZDABAKOĐLU

Ankara Cumhuriyet Savcısı

I- ÖRGÜTLÜ SUÇLULUK KAVRAMI VE NİTELİKLERİ

A- Genel Olarak

Örgütlü suçluluk kavramı daha ziyade kriminolojik bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Maddi ceza hukuku bakımından örgütlü suçluluk deyimi TCK 6/1-(j) maddesinde tanımlanmıştır. TCK 6/1(j) maddesine göre; örgütlü suç kavramından, suç işlemek için örgüt kurmak, yönetmek, bu örgüte üye olmak veya örgütün faaliyetini çerçevesinde suç işlemek anlaşılmaktadır.

Her ne şekilde olursa olsun kanunlarda suç olarak tanımlanan fiillerin işlenmesi amacıyla oluşturulmuş örgütlere suç örgütü denmektedir.

Mevzuatımızda örgütlü suçlar; genel örgüt (5237 sayılı TCK 220. m. mülga 765 sayılı TCK'nın 313-314 m.), çıkar amaçlı suç örgütü (mülga 4422 sayılı Kanun'un 1. maddesi), terör örgütü (3713 sayılı TMK'nın 1-7/1 m.) ve sihlali terör örgütü (5237 sayılı TCK'nın 314. m.

mülga 765 sayılı TCK'nın 168-170. m.) olarak, birçok kanunda düzenlenmiştir.

Suç örgütü, amaçlanan suçları işlemede sağladığı kolaylık nedeniyle toplumsal düzeni bozucu bir etki göstermektedir. Örgüt çatısı altında bir araya gelen kriminal kişiler dayanışma içinde oldukları için amaçlanan suçları işlemekte kolaylıkla hareket edebilmektedirler. Örgüt kurma ve yönetme suçunda, genel hükümlerden ayrı olarak kanun koyucular hazırlık hareketlerini suç sayarak, kamu düzeninin ve güvenliğinin korunmasını sağlamak amacıyla bağımsız bir suç düzenlemesi yapmıştır. Bu suç somut tehlike suçudur.

Örgütün meydana gelmesi, işlenmesi amaçlanan suçlar açısından bir araç niteliğindedir. Suç işlemek için örgüt kurmak, toplumda bulunan düzeni tehlikeye maruz bırakmaktadır. İşte bu tehlike nedeniyle, kanun koyucu esasta hazırlık hareketi niteliğindeki davranışları suç haline getirmiş ve suç işlemek için örgüt kurulmasını, işlenmesi amaçlanan suçlardan bağımsız bir suç olarak düzenlemiştir.¹

^{1/} ÖZGENÇ, Suç Örgütleri 8. baskı 12-13. s.

Örgütün silahlı olup olmaması sahip olunan silahların cins, nitelik ve miktarı somut tehlikenin belirlenmesinde dikkate alınmalıdır. Örgütün, silahlı örgüt vasfını kazanması için mensuplarının silah sahibi olmaları gerekmez. Silahlar üzerinde gerektiğinde tasarruf imkânının olması gerekli ve yeterlidir.

Suç işlemek amacı etrafında fiili bir birleşme yeterli olup, örgütün varlığının kabulü için suç işlenmesine gerek bulunmadığı gibi, işlenmesi amaçlanan suçların konu ve mağdur itibarıyla somutlaştırılması mümkün olmakla birlikte, zorunluluk arz etmemektedir. Örgütün faaliyetleri çerçevesinde suç işlenmesi halinde fail, örgütteki konumuna göre üye ve yönetici sıfatıyla cezalandırılmasının yanında ayrıca işlenen suçtan da cezalandırılacaktır.

Örgüt niteliği itibarıyla devamlılığı gerektirdiğinden kişilerin belli bir suçu işlemek veya bir suç işlemek için bir araya gelmesi halinde örgütten değil ancak iştirak iradesinden söz edilebilecektir.

Amaçlanan suçları işlemeye elverişli üye, araç ve gerece sahip olunması gereklidir.⁵

2- Örgütü Yönetmek

Fail, hiyerarşik olarak örgüt üyeleri üzerinde bulunuyor, geniş bir alanda iş bölümü yapabiliyor, örgüt üyeleri üzerinde sevk ve idarede bulunabiliyor, örgütsel faaliyetlerin organizasyonunda, icrasında, harekete geçiren, engelleyen veya durduran olarak rol üstlenebiliyor, bu faaliyetleri denetleyebiliyor ise yönetici olarak kabul edilebilecektir.

Örgüt yöneticileri, hiyerarşik açıdan emir ve talimat vermeye yetkili olduğu mensupların, örgütün amaçları doğrultusunda işledikleri suçlardan dolayı fail olarak sorumludurlar (TCK 220/5 m.).

3- Örgüt Üyeliği

TCK 220/2 maddesinde düzenlenmiş olup, örgüte üye olanlar, örgütte kurucu ya da yönetici konumunda olmayan, örgütün amacına yönelik hareketi olan, örgüt disiplinine bağlı, örgüt hiyerarşisi içinde yer alan

5/ CGK. 03.04.2007 tarih, E.2006/10-253 K.2007/80, sayılı kararı

kişilerdir.⁶ Örgüt üyesi, örgüt amacını benimseyen, örgütün hiyerarşik yapısına dâhil olan ve bu suretle verilecek görevleri yerine getirmeye hazır olmak üzere kendi iradesini örgüt iradesine terk eden kişidir. Örgüt üyeliği; örgüte katılmayı, bağlanmayı, örgüte hâkim olan hiyerarşik gücün emrine girmeyi ifade etmektedir. Örgüte sadece sempati duymak ya da örgütün amaçlarını, değerlerini, ideolojisini benimsemek, buna ilişkin yayınları okumak, bulundurmak, örgüt liderine saygı duymak gibi eylemler örgüt üyeliği için yeterli değildir.⁷

Örgüt faaliyeti çerçevesinde suç işlenmesi halinde ayrıca bu suçlardan dolayı da cezaya hükmolunur (TCK 220/4). Örgüt kurma ve yönetme ya da üye olmak fiillerinin cezalandırılabilmesi için örgütün amacı doğrultusunda ve faaliyeti çerçevesinde bir suç işlenmesi şart değildir. Ancak bu kapsamda bir suç işlenirse bu düzenleme doğrultusunda gerçek içtima kurallarına göre cezalandırılacaktır.

4- Örgüt Adına Suç İşlemek

Kişiler örgüt hiyerarşisinde yer almakla beraber örgüte duydukları sempatinin etkisiyle veya bir yarar sağlamak amacıyla, örgüt adını kullanarak suç işleyebilirler. Bu halde örgüt üyesi olmayan kişinin örgüt adına suç işlemesinden söz edilebilir.

Örgüt adına işlenen suç karşılıksız olabileceği gibi bir menfaat karşılığında da işlenmiş olabilir.

Örgüt adına sürekli suç işleyen ya da belirsiz sayıda suç işleme iradesinde olan sanığın hukuki durumunun örgütle arasında kurulan bağın niteliğine göre örgüt üyesi suç kapsamında değerlendirilmesi gerekir.

5237 sayılı TCK'nın 220/6. maddesinde, "Örgüte üye olmamakla birlikte örgüt adına suç işleyen kişi, ayrıca örgüte üye olmak suçundan dolayı cezalandırılır." denilerek, TMK'nın 2/2. maddesindeki düzenlemeye paralel bir suç tipine yer verilmiştir.

II- TERÖRÜN TANIMI VE TERÖR SUÇLARI

Türk Ceza Hukuku bakımından terörün tanımı ve hangi suçların terör suçu sayılacağı 3713 sayılı Kanun'da gösterilmiştir. Kanun'un 1. maddesinde gösterilen terör tanımına göre

6/ ÖZEK, *Organize Suç*, s. 241.

7/ EVİK, *Cürüm işlemek için örgütlenme*, s. 383 vd.

bir eylemin terör eylemi sayılabilmesi için; eylem, cebir ve şiddet kullanarak; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerini içermelidir. Eylemle, Anayasa'da belirtilen, cumhuriyetin niteliklerini, siyasî, hukukî, sosyal, laik ve ekonomik düzenini değiştirmek, devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devleti ve cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amaçlanmalıdır. Eylemi gerçekleştiren failer bir örgüte mensup olmalıdır.

Bu genel terör tanımı dışında, 3713 sayılı Kanun 3. maddesinde doğrudan terör suçları ve 4. maddesinde de işleme bağlamına göre dolaylı terör suçları gösterilmiştir.

TCK 314. maddesi bakımından; bir oluşumun, bir yapılanmanın silahlı terör örgütü sayılabilmesi için, TCK 220. maddesinde düzenlenen suç işlemek için örgüt kurma suçunda örgütün varlığı için gerekli koşullar yanında, Türk Ceza Kanunu'nun ikinci kitap, dördüncü kısım, dördüncü ve beşinci bölümlerinde yer alan suçları olarak işlemek üzere kurulmuş ve amaca matuf bir eylem gerçekleştirmeye yeterli derecede silahlı olması ya da bu silahları kullanabilme imkânına sahip bulunması gerekir. Bu suç, TCK'nın 220. maddesinde düzenlenen suçtan ayıran en önemli ölçüt budur.

3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun 7/1. maddesinde; terör örgütlerini kurma, yönetme ve üye olma suçları düzenlenmektedir. Maddede; "TCK 314. maddesi hükümlerine göre cezalandırılacağı" hükmüne yer verilerek 314. maddenin ceza hükümlerine atıf yapılmıştır.

Buna göre Türk Ceza Hukuku'nda silahlı terör örgütünün unsurları şu şekilde kabul edilmektedir;

Üye sayısı; en az 3 kişiden oluşur (TMK 7/1, TCK 220-314 maddeleri).

Amaç ve saik; terör örgütü siyasî maksatla faaliyet gösterir. Bu doğrultuda, "Terör; cebir ve şiddet kullanarak; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme ve tehdit yöntemlerinden biriyle, Anayasa'da belirtilen cumhuriyetin niteliklerini, siyasî, hukukî, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirmek, devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devleti'nin ve cumhuriyetinin varlığını tehlikeye düşürmek, devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek,

temel hak ve hürriyetlerini yok etmek, devletin iç ve dış güvenliğini kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak" amacıyla faaliyet gösterir (TMK m.1).

Yöntem; terör örgütü cebir ve şiddet kullanarak baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle hareket eder (TMK 1-7.md.).

Elverişlilik; terör örgütünün yapısı, sahip bulunduğu üye sayısı ile araç ve gereç bakımından amaç suçları işlemeye elverişli olması gerekir (TCK 220. md.).

Araç gereç; terör örgütü silahlı bir örgüt türüdür (TCK 314. md.). Silah suçun unsuru değildir. Üyelerinin tamamının silahlı olması gerekmez, nitelik ve nicelik bakımından amaç suçu işlemeye yetecek kadar elemanında silah bulunması yeterlidir. Örgütün silahlı olup olmaması sahip olunan silahların cins, nitelik ve miktarı somut tehlikenin belirlenmesinde dikkate alınmalıdır. Örgütün, silahlı örgüt vasfını kazanması için mensuplarının silah sahibi olmaları gerekmez. Silahlar üzerinde gerektiğinde tasarruf imkânının olması gerekli ve yeterlidir.

III- ÖRGÜTLÜ SUÇLARDAN HÜKÜM ALANLARIN 5275 SAYILI KANUN'UN GEÇİCİ 10/6 MADDESİ KAPSAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

A- Örgütlü Suçlardan Ceza Alanların Geçici 10/6. madde Kapsamında Kapalı Ceza İnfaz Kurumlarında Açık Ceza İnfaz Kurumuna Ayrılmalarının Değerlendirilmesi

TCK'nın 6/1-(j) maddesi, bilindiği üzere maddi ceza hukuku açısından örgütlü suç kavramını; suç işlemek için örgüt kurmak, yönetmek, bu örgüte üye olmak veya örgütün faaliyeti çerçevesinde suç işlemek olarak düzenlemiştir. 5275 sayılı Kanun'a eklenen geçici 10/6. maddesinde "Türk Ceza Kanunu'nun İkinci Kitap Dördüncü Kısım Dördüncü, Beşinci, Altıncı ve Yedinci Bölümü'nde tanımlanan suçlar, Terörle Mücadele Kanunu kapsamına giren suçlar ve örgüt faaliyeti kapsamında işlenen suçlar hariç olmak üzere, 31/7/2023 tarihi itibarıyla kapalı ceza infaz kurumlarında bulunan hükümlülerden, toplam hapis cezası on yıldan az ise bir ayını, on yıl ve daha fazla ise üç ayını bu kurumlarda

geçirip ilgili mevzuat uyarınca açık ceza infaz kurumlarına ayrılmasına üç yıl veya daha az süre kalanlar, bu şartların oluştuğu tarih itibarıyla açık ceza infaz kurumlarına ayrılabilir. Bu hükümlüler ile 31/7/2023 tarihinde geçici 9. maddenin altıncı fıkrası kapsamında açık ceza infaz kurumunda bulunan hükümlüler, talepleri hâlinde en az üç ay açık ceza infaz kurumunda kalmış olmak şartıyla ilgili mevzuat uyarınca cezaların denetimli serbestlik tedbiri altında infazı uygulamasından üç yıl erken yararlandırılır.” şeklinde düzenleme yapılmıştır.

Geçici 10. maddedeki düzenleme; birçok tartışmayı da yanında getirmiştir. Bu tartışmalardan en önemlilerinden bir tanesi, TCK 220. maddesi kapsamında yer alan suç işlemek için örgüt kurmak, yönetmek, bu örgüte üye olmak veya örgütün faaliyeti çerçevesinde suç işlemek eylemlerinin, geçici 10/6 maddede yer alan açık ceza infaz kurumlarına ve denetimli serbestliğe ayrılmada 3 yıllık süreden faydalanıp faydalanmayacaklarının kabul edilip edilmemesidir.

TCK'nın 220. maddesinde suç örgütü kurma veya yönetme, üye olma, silahlı örgüte üye olmamakla birlikte örgüt adına suç işlemek, örgüte bilerek ve isteyerek yardım etmek ve suç örgütü propagandası yapma eylemleri bulunmaktadır.

Geçici 10/6. maddesinde “örgüt faaliyeti kapsamında işlenen suçlar” ibaresinin TCK'nın 220. maddede yer alan örgütlü suç kavramını kapsayıp kapsamadığı önemli tartışmalardan bir tanesidir.

7242 sayılı Kanun'la 5275 sayılı Kanun'a eklenen geçici 6/1. maddesinde, istisna suçları hariç denetimli serbestlik süreleri 3 yıla çıkarılmıştır. 5275 sayılı Kanun'un geçici 6/1. maddesinde; “30/3/2020 tarihine kadar iş-

lenen suçlar bakımından; 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun kasten öldürme suçları (madde 81, 82 ve 83), üstsoya, altsoya, eşe veya kardeşe ya da beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye karşı işlenen kasten yaralama ve neticesi sebebiyle ağırlaştırılmış yaralama suçları, neticesi sebebiyle ağırlaştırılmış yaralama suçu (madde 87, fıkra iki, bent d), işkence suçu (madde 94 ve 95), eziyet suçu (madde 96), cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlar (madde 102, 103, 104 ve 105), özel hayata ve hayatın gizli alanına karşı suçlar (madde 132, 133, 134, 135, 136, 137 ve 138), uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçu (madde 188) ve 71 25/12/2015 tarihli ve 6655 sayılı Kanun'un 5. maddesiyle bu maddenin birinci fıkrasında yer alan '31/12/2015' ibaresi '31/12/2020' şeklinde değiştirilmiştir. İkinci Kitap Dördüncü Kısım Dördüncü, Beşinci, Altıncı ve Yedinci Bölümü'nde tanımlanan suçlar ile 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu kapsamına giren suçlar hariç olmak üzere, 105/A maddesinin birinci fıkrasında yer alan 'bir yıl'lık süre, 'üç yıl' olarak uygulanır.” şeklindeki düzenlemede, kanun koyucu net bir şekilde TCK'nın 220. maddesi kapsamında çıkar amaçlı suç örgütlerini istisna suçlardan saymamıştır.

Buna karşılık geçici 10/6. maddede kanun koyucu “örgüt faaliyeti kapsamında işlenen suçlar” demek suretiyle iradesini farklı terminolojik terim kullanmak suretiyle ortaya koymuştur. Bu sonuca, geçici 10. maddenin gerekçesinden de ulaşılabilmektedir. Gerekçe; kanun koyucu “Belirtmek gerekir ki terör ve örgütlü suçlar nedeniyle hükümlü olanlar 6. fıkrada belirtilen, açık ceza infaz kurumuna erken ayrılma veya denetimli serbestliğe erken ayrılma düzenlemelerinden faydalanamayacaklardır.” demek suretiyle, terminolojik açıdan örgüt faaliyeti kapsa-

mında işlenen suçlar kavramının, örgütlü suç ibaresinin üst açıklaması olarak kabul ettiği anlaşılmaktadır.

Geçici 10/6. maddedeki “Örgüt faaliyeti kapsamında işlenen suçlar hariç olmak üzere” kavramı TCK’nın 220. maddede yer alan suç örgütü kurma ve yönetme, suç örgütüne üye olma, silahlı örgüte üye olmamakla birlikte örgüt adına suç işlemek, örgüte bilerek veya bilmeyerek yardım etmek ve suç örgütünün propagandasını yapma eylemlerini bir üst terimi olarak kabul edilmiş olduğundan, TCK’nın 220. maddesi kapsamında ki bütün eylemler istisna suçlar olarak kabul edilmelidir.

Kanun koyucunun iradesinin bu yönde olduğunun kabul edilmemesi durumunda, uygulamada kabul edilemeyecek bir takım sonuçların doğabileceği ön görülmektedir. Sadece örgüt faaliyeti kapsamında işlenen suçlar istisna suçlardan sayıldığı takdirde, örgüt faaliyeti kapsamında işlenen bir takım eylemler istisna suçlardan kabul edilecek, buna karşılık örgüt kuran, yöneten veya üye olan ise istisna suçlardan kabul edilmeyecektir.

Bu durumda, örgüt hiyerarşisine tabi olmadan örgüt faaliyeti kapsamında eylem gerçekleştiren hükümlü, istisna suçlardan olması sebebiyle 3 yıllık süreden faydalanamayacak, ancak TCK’nın 220. maddesinde yer alan suç örgütü kurma veya yönetme, üye olma, silahlı örgüte üye olmamakla birlikte örgüt adına suç işlemek, örgüte bilerek ve isteyerek yardım etmek ve suç örgütü propagandası yapma eylemleri geçici 10/6. maddedeki düzenlemeden faydalanacaktır. Bu durumun kanun koyucunun iradesini ortaya koyduğu kabul edilemez bir etmendir.

Bu kapsamda, kanun koyucunun iradesini, yeni bir terminolojik terim olarak ortaya koyduğu, örgüt faaliyeti kapsamında işlenen suçlar teriminin bir üst terim olarak bütün örgüt suçlarını kapsadığı kabul edilmeli ve istisna suçlardan olduğu sonucuna ulaşılmalıdır.

Geçici 10. maddede, “terörle mücadele kanununun kapsamına giren suçlar hariç” denilmek suretiyle bu konuda tartışma alanı yaratılmamıştır. Terörle Mücadele Kanunu’nun uygulandığı hallerde, geçici 10. maddenin uygulanmayacağı net bir şekilde anlaşılmaktadır. Bunun yanında ayrıca belirtmek gerekir ki hükümlü silahlı suç örgütüne değil, silahlı terör örgütüne üye olmamakla birlikte örgüt adına suç işlediği için hakkında TCK m. 314/2 yanında m. 220/6 ve 3713 s. TMK m. 5/1 hükümleri tatbik edildiğinde veya silahlı terör

örgütüne yardım suçunu işlediğinde hakkında TCK m. 314/3 ve 220/7 del. 314/2 ve 3713 s. TMK m. 5/1 hükümleri uygulandığında, hükümlü terör suçundan hükümlü sayılacağından 10/6-cümle 1’deki istisna kapsamına girmiş olacaktır.

Bu açıklamalar ışığı altında, çıkar amaçlı suç örgütleri bağlamında, bu örgütlere üye olan, kuran, yöneten, örgüt faaliyeti kapsamında suç işleyen, örgüte bilerek isteyerek yardım eden ve propagandasını yapan hükümlüler, geçici 10/6. madde kapsamında istisna suç içerisinde kabul edilmeli, geçici 10/6. maddeden faydalanmamaları sonucuna ulaşılmalı ve 3 yıllık süreden yararlanmamalıdır.

B- Örgütlü Suçlardan Ceza Alanların Geçici 10/6. madde Kapsamında Denetimli Serbestliğe Ayrılmalarının Değerlendirilmesi

Örgütlü suçlardan ceza alanların geçici 10/6-(1) cümle kapsamında, açık ceza infaz kurumuna ayrılmalarının da yer alan yukarıdaki açıklamalar denetimli serbestliğe ayrılmada da kabul edilmelidir.

Yürürlükteki mevzuata göre, çıkar amaçlı suç örgütleri kapsamında hükümlü olanların denetimli serbestlikten faydalanabilmeleri için öncelikli olarak açık ceza infaz kurumuna ayrılmış olmaları gerekmektedir. Örgütlü suçlardan ceza alanların ilk önce açık ceza infaz kurumuna ayrılma yönetmeliği gereğince, örgütten ayrılmaları yönünde karar verilmelidir. Bu kapsamda, koşullu salıvermesinin bir yıl kala hükümlünün örgütten ayrılmasına karar verilecek, açık ceza infaz kurumuna ayrılacak ve daha sonra bu hükümlü koşullu salıverilmesine bir yıl kala denetimli serbestliğe ayrılabilir.

Ancak, yukarıda da belirtildiği üzere; 7242 sayılı Kanun’la 5275 sayılı Kanun’a eklenen geçici 6. madde gereğince; çıkar amaçlı suç örgütleri açısından açık ceza infaz kurumuna ayrılmalarına gerek duyulmadan koşullu salıverilmelerine üç yıl kala denetimli serbestlikten faydalanabilecekleri kabul edilmiştir.

Geçici 10/6-(2) cümlede yer alan 3 yıllık denetimli serbestlikten faydalanma süresi, örgütlü suçların açık ceza infaz kurumuna ayrılmalarında istisna suçlardan kabul edilmesi sebebiyle, otomatikman 3 yıllık denetimli serbestlik süresinden de faydalanamayacakları kabul edilmelidir.

PKK'NIN ULUSLARARASI HUKUKUN ARAÇSALLAŞTIRMASI EKSENİNDE SÖZDE LAVRİO “MÜLTECİ” KAMPI

DR. İLKUT TAŞA TASLI

Diplomasi ve Strateji Dergisi (DSJournal) Baş Editörü

PKK/KCK terör örgütü; uluslararası insancıl hukuk, umut hakkı, gerilla, savaşı, soykırım ve mültecilik gibi uluslararası hukuk olgu ve argümanlarına önem vermektedir. Bu kapsamda Yunanistan'daki Lavrio kampı PKK açısından önemli bir araçtı.

Lavrio “mülteci” kampı, 5 Temmuz günü sabaha karşı polis unsurları nezaretinde boşaltıldı. Kamp nüfusu kademe kademe azal(-tı)lmış, kampta Temmuz itibarıyla kadın ve çocuklar dahil yaklaşık 50 kişi kalmıştı. Bu kitle de 5 Temmuz itibarıyla kamptan çıkarıldı ve İnofita (Oinofyta) adlı bir başka kampa nakledildi. Kamptan gelen ilk görüntüler, oradaki PKK simge-sembollerinin temizlendiği ve kampta inşaat çalışmalarının başladığı yönündeydi.

Peki Lavrio kampından kaynaklanan tehditler bitti mi? Yeni kamp alanı olan İnofita yeni bir Lavrio olabilir mi? Bu yazı, bundan sonraki sürece ilişkin risk ve tehditleri tartışmak amacıyla kaleme alındı.

Lavrio kampının PKK için temel işlevi, -Mahmur kampına benzer şekilde- terör örgütünün mülteciliği araçsallaştırabilmesine imkân sağlamasıydı. Uluslararası hukuktaki önemli bir unsur olan mültecilik, ülke içinde-

ki baskı, zulüm, şiddet gibi durumlara işaret eden bir olgudur. Buna göre mülteci olmayı gerektiren ülkesel durum o kadar tehlikeli ve dayanılmazdır ki insanlar güvenlik amacıyla yakın bölgelerdeki ülkelere yönelir. PKK, mülteciliğin akademik ve hukuki içeriği doğrultusunda Lavrio kampını işlevselleştirdi. Zira Lavrio kampındaki “mültecilere” ilişkin pek çok İngilizce yayında PKK'ya mensup/müzaahir kişiler ön plana çıkmakta, “Türkiye’de bir iç savaş olduğu”, “iç savaştan kaçanların Lavrio kampına geldiği” ve “Kürtlere Türkiye’de yaşam hakkı verilmediği” propagandası yapılmaktaydı. Böylelikle PKK ideolojisinin Batı kamuoyu nezdinde makulleşmesine dönük bir süreç ortaya çıkmaktaydı. Bunun yanında, kampın ideolojik endoktrinasyon merkezi ve Avrupa ile Ortadoğu arasında lojistik merkezi nitelikleri de vardı.

Netleştirilmesi gereken bir diğer etken, Lavrio kampının kapatılma dinamiğidir. Kamp, terörle mücadele kapsamında mı kapatıldı? Kamp kapatıldıktan sonraki bir aylık süreçte “Lavrio’da yakalanan ve Türkiye’ye teslim edilen terörist” haberleri henüz kamuoyuna yansımada. Dolayısıyla kampın farklı dinamiklere istinaden kapatıldığını da düşünmek mümkün. Tam da bu bağlamda, Yunanistan Kızıl Haç örgütünün kamp bi-

HUKUKTA YAPAY ZEKÂ TEKNOLOJİLERİ KULLANIMI

ORÇUN OLTULU

Avukat, Hacettepe Üniversitesi Kamu Yönetimi
Programı Doktora Öğrencisi

GİRİŞ

Dünyada birçok gelişmiş ülkede yapay zekâ teknolojilerinden hukuk alanında da yararlanılmakta, bu yönde uygulamalar oluşturulmakta ve böylece kolluk kuvvetlerinin ve adli yargının hem iş yükü azaltılıp hem de çok daha etkili kararlar ve sonuçlar elde edilmesi sağlanmaya çalışılmaktadır. Hukukta yapay zekâ teknolojileri kullanımına ilişkin dünyadaki güncel eğilimlere bakıldığında bunların karar destek sistemleri, suç tahmini ve robot yargıç şeklinde olduğu görülmektedir. Dünyada hukukta yapay zekâ teknolojileri kullanımında öncü ülkeler konumunda ise Çin Halk Cumhuriyeti ve Amerika Birleşik Devletleri bulunmaktadır. Çalışma kapsamında hukukta yapay zekâ teknolojileri kullanımına ilişkin dünyada öncü eğilimler, uygulamalar ve bunların Türkiye'ye politika transferi bağlamında değerlendirilmesine ilişkin açıklamalar yapılacaktır.

1. HUKUK VE YAPAY ZEKÂ: FIRSATLAR, OLANAKLAR, RİSKLER VE TEHDİTLER

Hukukta yapay zekâ teknolojileri kullanımının sunacağı fırsatlar ve olanakları şu şekilde özetlemek mümkündür: Önyargı ve ayrımcılıktan arındırılmış bir hukuk sistemi; yargıçların karar verme süreçlerini etkileyen fiziksel, kimyasal, biyolojik, psikolojik olum-

suzluklardan kurtulma; olaylar açısından benzerlikler kurulabilmesi, bilginin özüm- senmesi ve görüş oluşturulması konusunda zaman tasarrufu; yeni yorumlar ve bakış açıları geliştirilebilmesi; açıklanabilirlik, şeffaflık ve hesap verilebilirlik; adalet, demokrasi ve eşitliğe sağlanacak katkılar; adil yargılanma hakkı; masumiyet karinesi; vatandaşlar açısından etkili başvuru (Varkonyi, 2022; Zavr- snik, 2021). Potansiyel riskler ve tehditler ise şu şekildedir: Yanlış ya da eksik veri girişle- rine dayalı istatistiksel hatalara bağlı olarak önyargı ve ayrımcılık konusunda yapay zekâ- nın hataya düşme ihtimali; amaç dışı kötüye kullanım (Cambridge Analytica örneği); veri kaynaklarının ulusal güvenlik açısından güvenilirliliği (Google, Amazon, Apple, Meta, Micro- soft); açıklanabilirlik konusunda açıklamayı yapacak aktörün insan olmasının yaratacağı sorunlar; kişisel verilerin mahremiyeti ve ko- runması; siber saldırılara açık sistemler olma- ları (Varkonyi, 2022).

2. AVUKATLIK MESLEĞİ AÇISINDAN HUKUKTA YAPAY ZEKÂ TEKNOLOJİLERİ

Hukukta yapay zekâ teknolojileri kulla- nımı sadece kolluk kuvvetleri ve adli yargı açısından değil avukatlar açısından da bir- çok fırsat ve olanaklar sunmaktadır. Örneğin ABD'de ortaya çıkan LawGeex isimli bir uy- gulama doğal dil işleme teknolojisi aracılığıy-

(Lee, 2018, ss. 136-137). Yapay zekâ tabanlı içtihat arama sistemi mahkemelerin hizmetine sunulmuş ve kullanılması da zorunlu hale getirilmiştir (Varkonyi, 2022, ss. 26-27).

3.2. Suç Tahmini

Veri biliminin sadece yeni bir dizi teknoloji olarak anlaşılması doğru olmayıp onu bir bakış açısı, dünyanın karmaşıklığını, çeşitliliğini, dinamizmini kucaklamanın bir yolu olarak görmek gerekmektedir (Foster, 2019, s. 38). Veri bilimi yanlış umutlar vermektense mümkün olan olasılıkları ve geniş bir yelpazede aksiyon seçenekleri sunarak bu olasılıklar ve seçenekler arasından seçim yapılmasının sağlanmasını, yapılan seçimlerin sonuçlarının ölçülmesini daha sonra da ölçüm sonuçlarına göre yeni planlar yapılmasını sağlamaktadır (Foster, 2019, ss. 38-39).

Emniyet ve güvenlik alanında önemli bir yeri olan suç analizi; veri madenciliği ve makine öğrenimi algoritmalarıyla suçun oluşmadan önlenmesini, suç ve suç eğilimlerinin tespit edilerek gerekli tedbirlerin alınmasını, suç ve suçlu arasında mantıksal ilişkiler kurularak anlamlı çıkarımlar elde edilmesini, suçların bölgesel dağılımı konusunda öngörülerde bulunulmasını sağlamaktadır (Orakçı, Ciyran, Kök ve Sevri, 2019). Uzman bir kavram kanıtlama sistemi geliştirilmesi hedefine yönelik olan kestirimsel analiz ise büyük hacimde veri kullanarak olası sonuçları öngörmek ve formüle etmek, suç tekrarlarını tespit etmek,

suç risklerini incelemek için kullanılan ve böylece doğrudan ceza adaletine hizmet eden bir analiz metodudur (Rigano, 2021, ss. 224-225). ABD'de Palantir Technologies isimli şirket, yapay zekâ tabanlı büyük veri analizleri yaparak geleceği tahmin etmekte ve bu kapsamda ülke içinde gerçekleşmesi muhtemel olan suç mahallini ve suç işleme ihtimali olan kişilerin tespitini yapmakta ve böylece ulusal güvenlik açısından tehlike oluşturan sorunlardan olan suç konusuna bu şekilde çözüm üretmeye çalışmaktadır (Sönmez, 2020, ss. 78-79). Yine Amerika'da bazı mahkemeler çeşitli yapay zekâ algoritmaları aracılığıyla şartlı salıverme için başvuran mahkumların risk düzeyini belirlemektedir (Lee, 2018, s. 136). Ancak belirtmek gerekir ki ABD'de kullanılan suça geri dönme tahmini yazılımlarının bazı durumlarda Afrikalı-Amerikalılara karşı önyargılı olduğu ortaya çıkmıştır (Tegmark, 2019, s. 144).

Öngörücü, tahmini polislik yazılımları 2008 yılından beri ABD'deki birçok polis teşkilatında kullanılmakta olup, kullanılan sistemlerin altyapısını çeşitli kriminolojik yaklaşımlar oluşturduğundan, sistemler büyük ve kapsamlı veriler aracılığıyla çok sayıda suçu tahmin edebilme kapasitesine sahiptir (Jackson, 2021). ABD'de uygulanan yaygın yöntemler mekân kapsamlı ve şahıs kapsamlı olmak üzere iki şekildedir. Özellikle Chicago şehrinde polis tarafından uygulanan Stratejik Şahıs Listesi programı kapsamında; veri analizi yoluyla şiddet eylemlerine meyilli şüpheli

liler tespit edilmekte olup, şu an için yaklaşık 400.000 kişi bu liste kapsamındadır (Böttcher, 2021).

3.3. Robot Yargıçlar

Yargı süreçlerindeki uzun ertelemeler, oluşan adaletsizlikler ve maliyetler, karara etki eden önyargılar, hâkimlerin bazen güncel bilgilere sahip olmaması, vakaları tüm ayrıntıları incelemek için yeterli vakitlerinin olmaması, bazı davalarda avukatların davaları manipüle etmeye çalışması ve bunu başarabilmesi gibi durumlar bazı bilim insanlarını robot hâkimler üzerine düşünmeye teşvik etmiş ve nihayetinde bu yönde çeşitli çalışmalar ortaya çıkmıştır (Tegmark, 2019, s. 142). Robot yargıç uygulamasının potansiyel olumsuzluklarına bakılacak olunursa, sanıklar neden hüküm giydiklerine ilişkin mantıklı bir açıklama talebinde bulduklarında “pek çok veriyle eğitilmiş sistem bu şekilde uygun gördü” şeklinde bir cevabın tatmin edici olmama ihtimali yüksek olduğu gibi karara cinsiyet ve ırk gibi faktörlerin etki ettiğinin ortaya çıkması durumunda bu husus uygulamanın meşruiyetinin sorgulanmasına yol açabilecektir (Tegmark, 2019, ss. 141-142).

Çin’de vatandaşların mahkemeye çıkmasını gerektirmeyen İnternet Mahkemeleri’nde yapay zekâ tarafından desteklenen insan olmayan yargıçlar yer almakta ve katılımcıların davalarını çevrimiçi olarak kaydetmelerine ve sorunlarını dijital bir mahkeme duruşması yoluyla çözmelerine olanak tanınmaktadır (Vasdani, 2020). Ayrıca davaların birçoğunda hologram yargıçlar davanın taraflarına ve avukatlara ilgili davanın esasıyla ilgili sorular sorabildiği gibi onlardan kanıtlar sunmalarını da isteyebilmektedir. Bir diğer uygulama ise yapay zekâ kâtipler olup, bu sayede doğal dış işleme yöntemiyle kâtiplerin iş yükünün azaltılması ve ayrıca duruşmada konuşulanların yazıya dökülmesi hususunda kâtiplerin yaptıkları hataların sona erdirilmesi amaçlanmaktadır (Varkonyi, 2022, ss. 26-27).

4. ÖNCÜ EĞİLİMLER VE UYGULAMALARIN TÜRKİYE’YE POLİTİKA TRANSFERİ BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

2022 yılı adalet istatistiklerine göre Türkiye’de 2022 yılında 1.916.890 ceza davası dosyasında karar verilmiş olup kararların sadece 375.232’si beraat kararıdır (Adalet Bakanlığı, 2022). Global Organized Crime In-

dex 2023 raporu Türkiye açıklamalarına göre Türkiye, coğrafi konumundan dolayı insan kaçakçılığı açısından bir geçiş ülkesi konumunda olup insan ticareti yaygın konumdadır (OCINDEX, 2023). Rapora göre Türkiye başta metamfetamin, ecstasy ve captagon olmak üzere sentetik-uyuşturucu kaçakçılığı için bir geçiş ülkesi olmaya devam etmektedir (OCINDEX, 2023). Rapora göre bilişim suçları ve mali suçlar açısından da aynı olumsuz durum devam etmekte olup yaygın haldedir (OCINDEX, 2023). Yine rapora göre Türkiye’nin suçluluk puanı ise 193 ülke arasında 14. sırada olup, Avrupa ülkeleri arasında suçluluk oranı en yüksek olan ülke konumdadır (OCINDEX, 2023). Tüm bu veriler, her ne kadar Türkiye’de suç ve suçlularla mücadele konusunda adli makamlar ve kolluk kuvvetleri büyük özveri gösterse de toplumda suça eğilimin oldukça yüksek olduğunu göstermektedir. Bu sorun da dünyada örnekleri olan veri madenciliği ve makine öğrenimi algoritmalarına dayalı suç tahmini gibi birtakım yapay zekâ uygulamalarının hayata geçirilmesini mecbur bırakmaktadır.

UYAP Portal açısından mevcut olan karar uyarı sistemi, mahkemelerde ve Cumhuriyet savcılıklarında iş yoğunluğu, yasa değişikliği ve benzeri hususlara dayalı maddi hata ve usul hatalarının asgari seviyeye indirilebilmesi amacıyla oluşturulmuştur (<https://uyap.gov.tr/Genel-Bilgi>). Sistem bünyesinde yaklaşık 1.300 farklı uyarı türü barındırmakta, hâkim ve savcılara kendileri açısından bağlayıcı olmamakla birlikte; duruşmanın gizli yapılması gerektiği, sanığın öldüğü, sanık hakkında başka yerde aynı suçtan dosyanın varlığı gibi uyarı ve önerilerde bulunmaktadır (<https://uyap.gov.tr/Genel-Bilgi>). Ayrıca vatandaş ve kurum portal da yapay zekâ temelli chatbot uygulaması erişime açılmıştır (Adalet Bakanlığı, 2022).

Cumhurbaşkanlığı Dijital Dönüşüm Ofisi Ulusal Yapay Zekâ Stratejisi Belgesi’ne göre sesli asistan aracılığıyla denetimli serbestlik ve icra gibi konu başlıklarında karar destek sistemleri ve icra süreçlerinde büyük veri ve yapay zekâ kullanımına yönelik çeşitli projeler geliştirilmektedir (CBDDO, 2021). Ayrıca AB Komisyonu’na “Yapay Zekâ Teknolojileri Kullanılmak Suretiyle İddianamelerdeki Tutarsızlıkların Tespiti ve İddianame Metni Oluşturma” şeklindeki proje sunulmuştur (Adalet Bakanlığı, 2022).

İlk olarak UYAP sistemi üzerinden politika transferi değerlendirmesi yapılacak olunursa dünyadaki örneklerin politika transferi yoluyla sisteme entegre edilmesi durumunda; dava aşamasında davacı ve davalı taraflara

ilgili mevzuatlar ve emsal kararlar doğrultusunda davanın hangi şekilde sonuçlanacağına ilişkin tahminler içeren bilgilendirmeler sunulabilmesi ve böylece dava taraflarının davadan vazgeçerek sulh olmasının sağlanabilmesi, dava aşamasında yapay zekâ dava için gerekli olan birtakım zaruri belgeleri ve hangi kurumlardan bu belgelerin talep edilebileceğine ilişkin önerilerde bulunabilmesi, yüz okuma teknikleriyle özellikle ceza davaları açısından savunma yapan kişinin gerçeğe aykırı beyanda bulunup bulunmadığına ilişkin yüzdeler tahminleri mahkeme hâkimine sunarak hâkimin bir sonraki aşamada savunma yapan kişiye sorması gerektiği düşünülen sorular konusunda önerilerde bulunulabilmesi, tüm bunlar sayesinde verilecek kararlarda isabet oranı artacağından üst mahkemeden dosyaların geri dönmesi açısından da ciddi bir azalma sağlanabilmesi imkânları oluşabilecektir (Efe, 2022).

İçişleri Bakanlığı açısından değerlendirme yapılacak olunursa; Ulusal Yapay Zekâ Stratejisi Belgesi'ne göre gelecekte meydana gelebilecek olayların tespit edilebilmesi, risklerin öngörülebilmesi adına yapay zekâ uygulamalarının kullanıldığı çalışmalar hayata geçirilmektedir (CBDDO, 2021). Emniyet Genel Müdürlüğü 2022 faaliyet raporuna göre; yapay zekâ teknolojisi kullanılarak oluşturulacak Kriminal İnceleme Sistemi (KİS) Projesi ile Kriminal Daire Başkanlığı'na bağlı olay yeri inceleme, bomba imha birimleri ve laboratu-

var müdürlüklerinde bulunan veri tabanlarına dayalı analiz çalışmalarıyla, şüpheli tespiti yapılarak olaylar arasındaki bağlantılar kurulacaktır (EGM, 2022). Yine rapora göre bomba olaylarıyla daha etkin mücadele edebilmek amacıyla, olası bomba olaylarına dair analizlerin ve coğrafi tabanlı istatistiksel değerlendirmelerin yapay zekâ teknolojisi ile gerçekleştirilmesine olanak sağlayacak Bomba Bilgi Karar Destek Analiz Merkezi Projesi'nin (POL-BOM) daha verimli hâle getirilmesi hedeflenmektedir (EGM, 2022).

İçişleri Bakanlığı bünyesinde suç ve suçlularla mücadele kapsamında faaliyette olan birimler ve kullanılan uygulamalara özellikle ABD'de uygulanan suç tahmini programları politika transferi yoluyla dâhil edilmesi durumunda, düşüncemize göre oldukça etkili sonuçlar alınacaktır. Zira Adalet İstatistikleri ve başkaca veriler bir bütün olarak değerlendirildiğinde Türkiye'de suç eğilimlerinin yıllardır benzer konular üzerine yoğunlaştığı ve benzer eylemlerle gerçekleştiği bu durumun da öngörülebilirlik hususunu kolaylaştırdığı düşünülmektedir.

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Çalışmayla ulaşılan sonuç, dünyadaki birçok gelişmiş ülkenin artık hukuk ve yapay zekâyı bir arada ele alarak bu yönde yaptıkları mevcut çalışmaları hızlandırdıkları gibi yeni çalışmalar ortaya çıkarmak konusunda

da yoğun çaba sarf ettikleri şeklindedir. Bu bağlamda Türkiye açısından değerlendirme yapılacak olunursa Cumhurbaşkanlığı Dijital Dönüşüm Ofisi tarafından hazırlanan Ulusal Yapay Zekâ Stratejisi Belgesi çok anlamlı olup, Türkiye'nin kamuda yapay zekâ teknolojileri kullanımı konusunda son derece kararlı olduğunun somut bir ispatıdır. Yapay Zekâ Stratejisi Belgeleri değişim ve dönüşüme açık belgeler olup, Türkiye'nin hukuk ve yapay zekâ teknolojileri konusunda yeni stratejiler belirlemesi ve bu kapsamda da politika transferi yoluna gitmesi faydalı olacaktır.

Hukuk ve yapay zekâ teknolojileri alanında yapılacak politika transferlerinin başarı sağlayıp sağlamadığını ölçümleme metodları olan;

1. Adalet Bakanlığı adalet istatistikleri
2. Vatandaş memnuniyet anketleri
3. Yargı ve kolluk görevlileri memnuniyet anketleri
4. Uluslararası prestije sahip düzenli yapılan çeşitli raporlar sonucu Türkiye'ye ilişkin ortaya çıkacak sonuçlar
5. Politika transferi yapılan ülkelerdeki transfer konusu uygulamanın uzmanlarına danışılarak uygulamanın Türkiye'deki durumu hakkında alınabilecek görüşleri
6. Suç tahmini konusunda en çok karşılaşılabilecek sorun ön yargı olduğundan bu hususla alakalı olarak konu üzerinde uzmanlaşmış sivil toplum kuruluşları tarafından hazırlanacak raporlar gibi metodlarla transferin başarı sağladığı hususunda oldukça olumlu veriler elde edileceğini düşünmekteyiz.

KAYNAKÇA

Adalet Bakanlığı. (2022). "Adalet İstatistikleri". Erişim için: 19042023114739Adalet Bakanlığı 2022 Yılı Faaliyet Raporu.pdf

Alayón, D. (2018). ROSS, the first AI Lawyer. Erişim için: <https://medium.com/future-today/ross-the-first-ai-lawyer-2dab139831>

Böttcher, K. (2021). Öngörüye dayalı polis hizmetleri kullanım imkânları ve hukuka uygunluk sınırları M. Yaşar, (çev). Y. Ünver (ed.). içinde Ceza hukukunda robot, yapay zekâ ve yeni teknolojiler (507-521). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Efe, A. (2022). Yargısal ve hukuki süreçlerde yapay zekâ kullanan araçlar üzerine bir araştırma. Bilgi Yönetimi, 5 (1), 92-117.

Emniyet Genel Müdürlüğü. (2022). "2022 faaliyet raporu". Erişim için: C:\Users\223950\AppData\Local\Temp\ms011BA.tmp (egm.gov.tr)

Foster, C. (2019). Hiper-bağlı bir dünyada itibar stratejisi ve analitiği Ahu, P. (çev.). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.

Jackson, L. M. (2021). Büyük veri ve "müstakbel" failerin cezalandırılması S. Işık, (çev). Y. Ünver (ed.). içinde Ceza hukukunda robot, yapay zeka ve yeni teknolojiler (289-300). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Karataş, Çakır ve Uluyol. (2022). Yapay zekâ ve hukuksal boyutu H. Çakır, ve Ç. Uluyol (ed.). içinde Yapay zekâ-kuramdan uygulamaya. (435-456). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Lee, K. F. (2018). Yapay zekâ ve yeni dünya düzeni-Çin ve silikon vadisi Ü. Şensoy, ve L. Göktem, (çev.). İstanbul: Optimist Yayın Grubu.

OCINDEX. (2023). "Global Organized Crime Index 2023". Erişim için: https://ocindex.net/assets/downloads/2023/english/ocindex_profile_turkey_2023.pdf

Erişim için: <https://ocindex.net/report/2023/50-04-appendix.html>

Orakçı, M., Cıylan, B., Kök, İ., & Sevrî, M. (2016). Suç analizinde veri madenciliği teknikleri ve makine öğrenmesi algoritmalarının kullanılması. Akademik Bilişim Konferansı.

Rigano, C. (2021). Yapay zekânın ceza adaleti gereksinimlerinin karşılanmasında kullanılması B. Çirkinceli, ve I. Ağırşöl, (çev). Y. Ünver (ed.). içinde Ceza hukukunda robot, yapay zeka ve yeni teknolojiler (215-227). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Sobacı, M. Z. (2014). İdari reform ve politika transferi, yeni kamu işletmeciliğinin yayılışı (2.baskı). Bursa: Dora Yayıncılık

Sönmez, O. (2020). Ulusal güvenlikte yapay zekâ kullanımı: ABD ve Çin örnekleri. Ankara: Nobel Bilimsel Eserler.

T.C. Adalet Bakanlığı (2022). "Adalet İstatistikleri 2022". Erişim için: https://adlisicil.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/29032023141410adalet_ist-2022cal%C4%B1sma100kapak%C4%B1.pdf

Tegmark, M. (2019). Yaşam 3.0-yapay zekâ çağında insan olmak E. C. Göksoy, (çev.). İstanbul: Pegasus Yayıncılık.

Turner, K. (2016). Meet 'Ross,' the newly hired legal robot. Erişim için: <https://www.washingtonpost.com/news/innovations/wp/2016/05/16/meet-ross-the-newly-hired-legal-robot/>

Varkonyi, G. (2022). Robot yargıçlar-teknolojinin yargıdaki geleceği, fırsatlar ve riskler. Ankara: Seçkin Yayınları.

Vasdani, T. (2020). Robot justice: China's use of Internet courts. Erişim için: <https://www.lexisnexis.ca/en-ca/ihc/2020-02/robot-justice-chinas-use-of-internet-courts.page>

Yılmaz, F. ve Karataş, S. (2022). Karar destek sistemi H. Çakır, ve Ç. Uluyol (ed.). içinde Yapay zekâ-kuramdan uygulamaya. (355-382). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Zavrsnik, A. (2021). Ceza adaleti, yapay zekâ sistemleri ve insan hakları H. Akdağ, (çev). Y. Ünver (ed.). içinde Ceza hukukunda robot, yapay zeka ve yeni teknolojiler (181-201). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

HÜKMÜN AÇIKLANMASININ GERİ BIRAKILMASI KURUMUNUN İPTAL KARARI

SAMET KARAGÜZEL

Avukat

Anayasa Mahkemesi 01.08.2023 tarihinde 32266 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan 2022/120 E. 2023/107 K. sayılı kararı ile 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 231. maddesinin 5. ve 14. fıkralarında düzenlenen hükmün açıklanmasının geri bırakılması (HAGB) kurumuna ilişkin hükümlerin iptaline karar vermiştir. Kararda Anayasa’nın 153. maddesinin üçüncü fıkrası ile 6216 sayılı Kanun’un 3. fıkrası gereğince, iptal kararının Resmi Gazete’de yayımlanmasından başlayarak 1 yıl sonra yürürlüğe girmesine oybirliği ile karar verilmiştir. Bu kapsamda iptallerin 1 Ağustos 2024 tarihinde yürürlüğe girecek, böylelikle hükmün açıklanmasının geri bırakılmasının müessese olarak yürürlükten kalacak, 1 Ağustos 2024 tarihine kadar ise iptal edilen hükümlerin yürürlükte kalacak ve tatbikine devam edilecektir.

İptale konu hüküm Trabzon 2. Asliye Ceza Mahkemesi tarafından kasten yaralama ve görevi yaptırmamak için direnme suçlarından yürütülen kovuşturma kapsamında, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilmesinin mağdurlar açısından yeterli giderim sağlamadığı, faillerin cezadan muaf tutulmasına yol açtığı ve devletin kişilerin maddi ve manevi varlığını koruma yüküm-

lülüğünü yerine getiremediği gerekçeleriyle HAGB’ye ilişkin hükmün Anayasa’ya aykırı olduğu kanaatine varılması üzerine somut norm denetimi yapması için başvurulması ile Anayasa Mahkemesi önüne gelmiştir.

İPTALE İLİŞKİN KARARIN GEREKÇELERİ

AYM’nin karara ilişkin gerekçelerinden biri, CMK m. 231/12 uyarınca HAGB kararlarına karşı yalnızca itiraz kanun yolu kabul edilmesi sebebiyle sanığın HAGB kararını kabul ederek istinaf kanun yoluna başvurma hakkından feragat etmiş sayılmasının sanığa aşırı külfet yüklemesi ve sanığı peşinen istinaf hakkından feragat etmeye zorlaması, bu sebeple feragat iradesinin Anayasa’nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkına aykırılık teşkil etmesidir. Sanığın yasa yollarından feragat etmesi CMK kapsamında mümkün olup AYM kararın gerekçesinde bu durumu belirtmektedir. Ancak yine kararın gerekçesine göre, bunun için feragatin geçerli olması gerekmektedir. Gerekçenin özellikle 44. paragrafı şu şekildedir: “Mevcut durumda sanığın HAGB’yi kabule ilişkin irade beyanının ne zaman sorulacağı konusunda yasal bir

düzenlemenin bulunmaması nedeniyle, sanığa hakkında HAGB kararı verilmesini isteyip istemediğinin yargılamanın sona ermesinden önce sorulması mümkündür. Bu durum ise henüz hakkında kurulmuş bir mahkûmiyet hükmü bulunmayan sanığın mahkûmiyet tehdidinin varlığı karşısında savunmasız duruma sokmakta ve henüz doğmamış olan istinaf kanun yoluna başvuru hakkından peşinen feragat etmeye zorlamaktadır. Bu itibarla sanığa HAGB'yi kabul edip etmediğine yönelik sorunun mahkûmiyet hükmünün ardından sorulmasına yönelik bir usule ilişkin güvenenin bulunmaması nedeniyle kuralın kanunilik şartını sağlamadığı, ayrıca sanığa aşırı bir külfet yüklediği ve ölçülü olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.” AYM bu gerekçe ile sanığın HAGB kararını kabulü ile birlikte zorunlu olarak oluşan istinaftan feragat iradesinin Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkına aykırılık teşkil ettiği kanaatine varmıştır.

Anayasa Mahkemesi'nin ilgili kararının gerekçelerinden birisi de sanığa HAGB'yi kabul edip etmediğine dair muvafakatinin/kabulünün sorulduğu andır. Anayasa Mahkemesi ilgili kararında, daha önceki “Atilla Yazar ve diğeri” kararına da atıf yaparak, bu

kararda geçen, “(...) Sanıktan henüz hüküm kurulmadan HAGB kararı verilmesini isteyip istemediğine yönelik iradesini ortaya koymasını istemenin kendisini güvenceye almak isteyen sanığın henüz deliller ortaya konulup tartışılmadan bir tür ihtimal hesabına girişmesine ve bilinmezlik içinde iradesini açıklamasına neden olabileceği, bu durumun da sanıkların temel hak ve özgürlükleriyle ilgili konularda henüz duruşmanın başında haksız bir baskı oluşturabileceği... henüz verilmemiş ve sanığa bildirilmemiş bir hükmün açıklanmasının ertelenmesini isteyip istemediği sorulan sanık yargılamaya konu olayla ilgili tüm şüphelerin ortadan kaldırılmadığı bir aşamada, kendi yargılama sonucunu tahmin edip henüz aydınlatılmamış bir iradeyle beyanda bulunmak zorunda bırakılmaktadır. HAGB uygulanmasını yargılamanın henüz başında kabul eden sanıklar hakkında yargılamanın sonraki aşamalarında adil yargılanma hakkı güvencelerinin ilk derece mahkemesince sağlanıp sağlanmadığının denetimi ise istinaf kanun yolunda yapılamamakta ve bu durum hak ihlallerine yol açabilmektedir.” gerekçesini tekrarlamıştır. Uygulamada da görüleceği üzere yargılamaların başında sanığın HAGB'ye yönelik muvafakatinin sorulması, sanığın temel hak ve özgürlükleri ve adil

yargılanma hakkı kapsamında duruşmanın başında haksız bir baskı oluşturabilmektedir. Nitekim Anayasa Mahkemesi söz konusu gerekçesi ile sanıktan kendisi hakkında henüz hüküm kurulmadan HAGB yönündeki iradesinin sorulmasının suçu işlediği yönünde bir kabul gibi değerlendirilebileceği ve bunun da adil yargılanma hakkına aykırılık teşkil ettiğini saptamıştır.

Ayrıca Anayasa Mahkemesi gerekçesinde, sanık hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilmesi durumunda müsadere işlemlerinin hangi aşamada infaz edileceğine dair açık bir kanun hükmünün bulunmaması ve hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilmesi durumunda mülkiyet hakkına müsadere yoluyla yapılan sınır-lamanın keyfi ve hukuka aykırı olup olmadığı istinaf incelemesi ile değerlendirilememesi nedeniyle HAGB kurumunun müsadere işlemleri bakımından da Anayasa'ya aykırılık teşkil ettiğini değerlendirmiştir. AYM, bu belirsizliğin mülkiyet hakkını korumak için yeterli güvence oluşturmadığını ve ölçü-

süz olduğunu, bu sebeplerle Anayasa'nın 13. maddesine aykırılık oluşturduğunu ortaya koymuştur.

AYM'nin söz konusu karar ile ilgili bir diğer gerekçesi ise sanık hakkında HAGB kararı, mağdurun muvafakati aranmadan ve mağdur açısından manevi bir telafi imkânı getirilmeden verilebildiğinden, sonucunda sanığın infaz edilebilir bir ceza almaması sebebiyle mağdur bakımından yeterli ve etkili bir giderim sağlamadığı ve bu nedenle de Anayasa'nın 17. maddesinde düzenlenen kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkına aykırılık oluşturduğunu belirtilmiştir.

Son olarak AYM, failin kamu görevlisi olduğu durumlar bakımından ayrıca bir değerlendirme yapmış ve bu halde, HAGB kurumunun anayasal ilkelerle bağdaşmadığını tespit etmiştir. AYM iptal kararının gerekçesinde; işkenceye ve kötü muameleye karşı devletin pozitif yükümlülüklerinin var olduğunu, kamu görevlilerine işkence ve kötü muamele suçlarında HAGB kararı verilmesinin bu pozitif yükü-

ALMANYA FEDERAL CUMHURİYETİNDE HUKUKÇU STAJI

DR. MUSTAFA AKSOYAK

Berlin Adalet Müşaviri / Hâkim

GENEL OLARAK

Almanya Federal Cumhuriyeti'nde (AFC) hukuk fakültesi mezunlarının klasik hukuk meslekleri olan hâkim, savcı, avukat ve noter mesleklerine yönelik ortak bir staj sistemi düzenlenmiştir. Hukuk fakültesi mezunlarının bu meslekleri icra edebilmesi için hukukçu stajını tamamlamış olması şart koşulmuştur. Staj bitiminden sonra ikinci devlet sınavında (zweites juristisches Staatsexamen) başarılı olanlar hâkim, savcı ve avukat olma ehliyetini elde ederler. Staj eğitimini de tamamlayıp ikinci devlet sınavını da başarıyla geçen bu hukukçular, tam hukukçu (Volljurist) olarak nitelendirilmektedir.

AFC, federal bir devlet olduğundan hukukçu stajı ile ilgili düzenlemeler eyalet ve federal düzeyde olmak üzere ayrı ayrı ele alınmalıdır. Esasen Alman hukukuna göre, Alman Anayasası ve ilgili federal yasalarda açıkça belirtilen hallerde federal hükümetin ve federal yasaların yetkisi söz konusu olmakta, bu düzenlemeler dışında her eyalet esas itibarıyla iç işlerinde bağımsız düzenleme yapma yetkisine sahip olmaktadır. Hukukçu stajına ilişkin düzenlemelerin federal düzeyde yasal dayanağını Alman Hâkimler Kanunu (Deutsches Richter Gesetz - DRIG) oluşturmaktadır. Çerçeve kanun olan DRIG, temel düzenlemeleri ihtiva etmekte, hukukçu stajıyla ilgili ayrıntılara ilişkin olarak federal devletlere düzenleme yetkisi vermektedir. Her eyalet, hukukçu stajı eğitimine ilişkin kuralları çerçeve kanun olan Alman Hâkimler Kanunu'na uygun olarak belirlemektedir. Bu düzenlemelerin bazı farklılıklar ihtiva etmekle birlikte genel olarak benzerlik gösterdiği söylenebilir.

Federal Parlamento (Bundestag)'da kabul edilerek 01.07.2003 tarihinde yürürlüğe giren Hukukçu Eğitimi Reformu Kanunu (Gesetz zur Reform der Juristenausbildung) ile birlikte Alman Hâkimler Kanunu'nun staja ilişkin hükümlerinde bir takım değişikliklere gidilmiş ve staj hâlihazırdaki şeklini almıştır.

II. HUKUKÇU STAJI EĞİTİMİNİN ŞARTLARI

Hukuk fakültesi mezunlarının hukukçu stajı yapabilmelerinin şartı birinci devlet sınavında (erstes juristisches Staatsexamen) ve ardından yapılacak olan sözlü sınavda başarılı olmaktır. Birinci devlet sınavı, mezunların hukuk eğitimlerinin amacına ulaşmış ve staj eğitimine (Hazırlık Hizmeti-Vorbereitungsdienst) hazır olup olmadıklarını tespit etmektedir (Kuzey Ren Westfalya Hukukçu Sınavı ve Hukukçu Stajı Yasası - Gesetz über die juristischen Prüfungen und den juristischen Vorbereitungsdienst- Juristenausbildungsgesetz Nordrhein-Westfalen, JAG NRW § 2). Sınavda başarılı olmak, adayın Alman hukukunu kavradığını ve uygulayabildiğini, ayrıca hukuk bilgisini tarihi, toplumsal, iktisadi, politik, felsefi meseleler doğrultusunda kullanabildiğinin göstergesi olarak kabul edilmektedir (JAG NRW § 2).

Birinci devlet sınavında; medeni (Bürgerliches Recht), usul (Zivilprozessrecht), ticaret (Handelsrecht), şirketler (Gesellschaftsrecht), iş (Arbeitsrecht), ceza (Strafrecht), ceza usul (Strafprozessrecht), anayasa (Staatsrecht), anayasa yargısı (Verfassungsprozessrecht), Avrupa toplulukları (Europarecht), idare genel ve özel hukuku (allgemeines

und besonderes Verwaltungsrecht) ve idari yargılama usulü (Verwaltungsprozessrecht) alanlarında açık uçlu sorular sorulmaktadır (JAG NRW § 11).

III. HUKUKÇU STAJININ BÖLÜM VE SÜRELERİ

Alman Hâkimler Kanunu, hukukçu stajının 24 ay süreceğini, en az 4 bölümden oluşacağını, bu bölümlerin her birinin en az 3 ay, avukat yanında icra edilen stajın ise en az 9 ay süreceğini düzenlemiştir. Bölümler (Stationen) hukuk mahkemeleri stajı, savcılık veya ceza mahkemeleri stajı, idari kurum ve avukatlık stajından oluşmaktadır. Ayrıca uygun eğitimin garanti edildiği seçimlik stajın yaptırılması da mümkündür (DRIG § 5b). Alman Hâkimler Kanunu, staj eğitiminin süresine ilişkin olarak çerçeve düzenlemeyi ihtiva etmekle birlikte, eyalet devletler bu süreleri kendi iç hukukunda öngörmek suretiyle farklı şekilde düzenleyebilmektedir. Ayrıca eyaletlere, noter, şirket, dernek veya uygun eğitimi garanti eden başka bir eğitim merkezinde en fazla üç ay süreyle bir staj programı öngörebilme yetkisi verilmiştir (DRIG § 5b Abs. 4). Örneğin Kuzey Ren Westfalya eyaletinde, 5 ay asliye hukuk veya sulh hukuk mahkemelerinde hâkimlik stajı, 4 ay savcılık veya ceza mahkemesi stajı, 4 ay idari kurum stajı, 9 ay avukatlık stajı, 3 ay seçimlik stajı bölümlerinden oluşmak üzere 24 aylık bir staj eğitimi öngörülmüştür.

Staj boyunca pratik eğitimin dışında teorik dersler de alınmaktadır. Bu dersler çoğunlukla hâkimler ve savcılar tarafından verilmektedir. Derslerde genel olarak uygulamadan örnek dosyalar başka bir deyişle pratik olaylar ele alınarak incelenmektedir. Eyaletlerin çoğunda bu derslere katılmak zorunludur ve derslerde rutin şekilde yazılı sınav yapılmaktadır.

IV. STAJ EĞİTİMİNİN TAMAMLANMASI

Staj eğitimi, stajın en erken 18. en geç 21. ayında yapılacağı öngörülmüş olan ikinci devlet sınavında yeterli puanın alınmasıyla birlikte tamamlanmaktadır. İkinci devlet sınavının yapılacağı tarihi federal devletler kendileri belirleyecektir (DRIG § 5b Abs. 4). Ayrıca Federal Adalet ve Tüketicinin Korunması Bakanlığı, Federal Konseyin (Bundesrat) onayı ile bu sınavların notları için kanuni not ve puan ölçeği belirlemeye yetkilidir (DRIG § 5d Abs. 1). İkinci devlet sınavı dört tanesi medeni hukuktan, iki tanesi ceza hukukundan, kalan

ikisi ise kamu hukukundan olmak üzere sekiz yazılı sınavdan oluşmaktadır. Uygulamaya yönelik olan sınavda daha çok pratik olay sorulmakta ve hazırlanan dosyalar konusuna göre sınav komisyonundaki hâkim, savcı ya da avukat mesleklerini icra eden değerlendiriciler tarafından değerlendirilmektedir. Sınavın yazılı bölümünden belli bir puanı alan stajyerler sınavın sözlü bölümüne girmeye hak kazanırlar (Bayern Hukukçu Eğitimi ve Sınavı Kanunu, Ausbildungs- und Prüfungssordnung für Juristen, JAPO § 64). Sözlü sınav komisyonu, medeni hukuk ve iş hukuku, ceza hukuku, kamu hukuku ve seçilen meslek alanını temsil eden dört sınav görevlisinden oluşur (JAPO § 64). Komisyon, profesörlerden, en az bir yıl ders vermiş asistanlardan, hâkim ve savcılardan, noter ve avukatlardan oluşmaktadır (JAPO § 21).

V. STAJYERLERE ÖDENEN YARDIM ÜCRETİ

Stajyerlere geçimlerini sağlamaları için devlet tarafından brüt olarak yaklaşık 1000 Euro yardım (Unterhaltsbeihilfe) ödenmektedir (JAG NRW § 32 Abs. 3). Bazı eyaletlerdeki stajyerlere memur statüsü (Beamtens-tatus) verilmiş ve memura özgü tüm haklar tanınmıştır. Ancak çoğu eyalette stajyerlere memur statüsü tanınmamakta, kamu hizmetinde görevli (Angestellter im öffentlichen Dienst) olarak nitelendirilmektedir.

VI. STAJDAN SORUMLU KURUM

Stajyerlerin özlük işlerine ilişkin idari kararlardan kural olarak görevlendirildikleri yer Asliye Mahkemesi Başkanı (Vorsitzende Richter am Landgericht) sorumludur. Ancak eğitimle ilgili tüm kararlardan, hazırlık hizmetinin yürütüldüğü Eyalet Yüksek Mahkemesi Başkanı sorumludur (JAG NRW § 32 Abs. 1). Eğitimin tamamı stajın yapıldığı bölgenin Eyalet Yüksek Mahkemesi başkanı tarafından yönetilmektedir (JAPO § 45). Mahkeme başkanının, özellikle baro ve noter odaları başkanları, mahkemeler ve savcılıklar tarafından özellikle ilgili eğitim bölgeleri için destekleneceği, bunun için mahkeme stajı için bir hâkimin, idari kurum stajı için yüksek idari hizmet memurunun, barolarda yapılacak staj için bir avukatın atanabileceği düzenlenmiştir (JAG NRW § 33 Abs. 1,2). Ayrıca görevlendirilen hâkimin diğer işlerinin uygun olacak şekilde azaltılabileceği de kanuni olarak düzenlenmiştir (JAG NRW § 33 Abs. 3)

HUKUK YARGILAMASINDA DURUŞMA ZORUNLULUĞU: YENİ BİR BAKIŞ MÜMKÜN MÜ?

DR. BURAK POLAT

Antalya Ticaret Mahkemesi Üyesi

Adaletin tesis ve idamesinde görev alanlar gibi adalet bekleyenlerin de ortak sıkıntısı adaletin gecikmesi... Verilen doğru ya da yanlış kararlardan ziyade adalet talebinde bulunanların seslerinin en yüksek çıktığı konu bekledikleri hükmün vakitlice çıkmamasıdır. Bir istatistiği yoktur muhtemelen ancak bir genellemeye yetecek kadar çoğunluğun yanlış da olsa mahkemeden verilecek kararın bir an önce önlerine gelmesini istediklerini söyleyebiliriz. En azından ilk derece yargılamalarında bundan şüphe duyulacağını sanmıyorum. Fakat gelinen aşamada artan iş yüküyle beraber istinaf yargılamasının da aynı beklentiye muhatap olacağından kuşku duymamak gerek. Haklılık adalet beklentisi içinde bir ölçüt olmaktan çıkmaya başlamaktadır; zira süregiden bu adli işleyiş içinde insanlar adliye çarkının içinde bir Joseph K'ya dönüşmek üzereler. 2022 yılı için bir hukuk davasının ortalama görülme süresi ilk derece mahkemesinde 246 gün, bölge adliye mahkemesinde 311 gün olarak belirtilmiştir.¹ Birçok uygulayıcının takdir edeceği üzere gerçekleşmesi oldukça hayalî olan bu rakamlar

^{1/} T.C. Adalet Bakanlığı, *Adalet İstatistikleri, 2022 s.11*

bile bir hukuk davasının tarafları için yaklaşık iki yıllık bir belirsizlik öngördüğünü göstermektedir. Sonda söyleyeceğimizi başta söylersek; “geciken adalet, gerçekten, adalet değil(mi)dir”.

Adaletin hızlı tesisi sadece mahkemelere değil, yazışma yapılan kamusal/özel kurumlardan, posta teşkilatına, tarafların hazırlıklarından, adliyelerin fiziki şartlarına göre biri diğerine kolayca öncelenemeyecek birçok unsura bağlıdır. 2015 yılı baz alındığında 2022 yılı itibariyle açılan hukuk davası %32 artarken ülke nüfusu ise yaklaşık %7 artmıştır. Bunun üzerine birçok davanın zorunlu ara buluculuk şartına bağlanması da göz önüne alındığında dava sayısındaki artış daha da anlamlı olmaktadır. Bu süreçte adli yargı ilk derece mahkemeleri hâkim sayısında yaklaşık %50 oranında bir artış olmuşken; davaların ortalama görülme süreleri %15 artmıştır.² Fakat peşinen şunu belirtmek gerekir ki UYAP sisteminin getirilmesinin hemen hemen bütün kamu kurumlarının bu sisteme entegre edilmesinin; e-tebliğ uygulamasının

^{2/} T.C. Adalet Bakanlığı, *Adalet İstatistikleri, 2022*

ken adil yargılanma hakkına ve bunun ihlaline atıf yapmaktadır. Ancak bir uygulama sorununu çözmeye çalışırken tüm yargılama tür ve usûlleri ile birçok hukuki kurumu ilgilendiren “adil yargılanma hakkı” yerine bunun özel görünüm şekli olan “hukuki dinlenilme hakkı” üzerinden yapılacak bir değerlendirmenin daha sağlıklı olacağını düşünüyorum. Zira sorunumuz öz olarak “tarafı daha çok mu dinleyelim” yoksa “daha hızlı bir yargılama mı yapalım” ikileminde düğümlenmektedir. Bu düğümü çözecek yargılama unsurunun da duruşma olduğunu düşünüyorum.

HMK'nın 27. maddesi yargılamanın taraflarının hakları ile ilgili olarak mahkemece “dinlenilmeye” haklarının olduğunu söyler. Bir dava ve yargılama deyince de göz önünde beliren meramını anlatan iki taraf ve onları dinleyip karar veren bir hâkim, yani tipik bir duruşma görüntüsüdür. Fakat birçok dünya ülkesinde olduğu gibi ülkemizdeki hukuk usulünde de iddiaya cevap süresinden, bilirkişinin şahsına itiraz usul ve süresine kadar her aşama olabildiğince ayrıntılı düzenlenmektedir. Bunun yanında, özellikle yazılı yargılama usulünde, yargılama muhakkak tüketilmesi gereken belirli safhalara ayrılmıştır. Çağın bu yargılama şeklinin adalet bekleyenlerin zihnindeki iddia-savunma-karar aşamalarının aynı ana sığıdığı “duruşmayı” sağlamaktan çok uzak olduğu açıktır. Muhakkak ki getirilen bu usul düzenlemelerin

önemli bir çoğunluğu bilimsel araştırma ve tecrübe tarafından yargılama sonucunda etkin ve doğru bir karar verilmesini sağlamak amacıyla oluşturulmuştur. Ancak bu süreçte, en azından ülkemiz uygulamasında, feda edilenlerin gerçekten de feda edilmesi gerekli midir? Tüm bu ayrıntılı sürecin mahkeme eliyle, mahkeme huzurunda ve mahkeme salonunda gerçekleşmesi, çok geç de olsa, “adil” bir sonuca varmak için olmazsa olmaz mıdır? Yukarıda sorunumuza esas maddeye atfen; hâkim tarafları muhakkak kulağıyla mı dinlemelidir? Bu soruların cevabı için HMK'da düzenlenmiş ve mahkemenin usule ilişkin işlemlerini muhakkak duruşma vasıtasıyla yerine getirmesini öngören bir kısım hükümleri değerlendirmeye ve nihayetinde eleştirmeye çalışacağım.

HUKUK MUHAKEMESİNDE DURUŞMA ZORUNLULUĞU

Artık yeni sayılamayacak olan 6100 sayılı HMK'da yazılı ve basit olmak üzere iki yargılama usulü öngörülmüştür. Yargılama usulüne ilişkin hükümler Kanun'un üçüncü kısmında m. 118 ve devamında düzenlenen yazılı yargılama usulüne göre temellendirilmiş; basit yargılama usulünde farklılaşan durumlar m. 316 ve devamında hüküm altına alınmıştır. Daha önce belirttiğim gibi yazılı yargılama usulü yargılamayı ön inceleme,

beraber ayrı bir sözlü yargılama aşamasına geçilmeden hükmün açıklanması gerektiği öngörülmüştür. Bunun yanında Bölge Adliye ve Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Cumhuriyet Başsavcılıkları İdarî ve Yazı İşleri Hizmetlerinin Yürütülmesine Dair Yönetmelik m. 200/1-e³ gereğince basit yargılama usulünde ön incelemenin duruşmalı yapıp yapılmayacağına mahkemece karar verileceği, m. 200/1-ı⁴ maddesi gereğince ön incelemeden sonra tahkikat için muhakkak duruşma günü verilmesinin gerekmediği anlaşılmaktadır. Bu maddelere yüklenen anlamlar tartışmalı olsa da basit yargılama usulüne tabi bir davanın hiç duruşma yapmadan sonlandırılması, en azından teorik olarak mümkündür.

Yazılı ve basit yargılama usulünün yanında mahkemeyi duruşma yapmaya, en azından mantıksal olarak zorlayan bir diğer hüküm ise tarafların sulh ve arabuluculuğa teşvik edilmesi gereğine ilişkin HMK 137/1 maddesi son cümle hükmüdür. Buna göre hâkimin tarafları sulh ve arabuluculuğa teşvik etmesi için taraflarla bir arada olması ve dolayısıyla bu işlemin duruşmalı yapılması gerektiği sonucu çıkmaktadır. Yargılama usulüne ilişkin eleştiri ve tespitlerde bu hükmün işlerliği ve verimliliği hakkında da tespitlerde bulunup varacağım sonuçta bu hükmün akıbetine ilişkin de önerilerde bulunacağım.

ZORLANACAK SINIRLAR VE YENİ BİR İMKÂN İHTİMALİ

Girişte söylediğim gibi geciken adalet, gerçekten adalet değildir. Bu sebeple yargılamanın önce hızlı olması, daha sonra dört başı mamur bir usûlî seyir içinde ilerlemesi gerekir. Ancak bu önermeden hızlı bir yargılama uğruna adaletten ve gerçek durumun tespitinden kaçınılabileceği, bunun kısmen de olsa göz ardı edilebileceği gibi bir anlam çıkmamalıdır. Bunu bir örnekle açıklayacağım. Yukarıda anlattığım gibi şu anki sistemimizde yazılı yargılama usulüne tabi bir davada duruşma yapılmaması mümkün değildir. Dahası, tarafların ikişer dilekçe verme hakkı olup ayrıca tahkikatın bitiminden sonra ayrıca bir sözlü yargılama günü talep etmesi mümkündür. Oldukça detaylı olan

3/... Dilekçelerin tamamlanmasından sonra ön incelemenin duruşmalı yapıp yapılmayacağına karar verileceği, ön incelemenin duruşmalı yapılmasına karar verilmesi hâlinde duruşma tarihinin dilekçelerin tamamlanmasından sonra belirleneceği ve avandan karşılanarak bildirileceği.

4/...Eğer ön inceleme duruşması sonunda tahkikat için duruşma günü verilebiliyor ise duruşma günü, duruşma günü verilemiyor ise tahkikat için duruşma gününün sonradan bildirileceği ya da duruşma günü vermeden tahkikata geçileceği.

yazılı yargılama süreci bizde çok önemli ve göz ardı edilmesi beklenemez haklara ilişkin davaların bu usule tabi olduğu gibi bir izlenim uyandırmakta; bu usule tabi bir davada yargılamanın ağır işleminin adaletin “daha iyi bir şekilde” yerine getirileceğini düşündürmektedir. Aksi yönden bakıldığında basit yargılama usulünde basitleştirilen usulle birlikte bu sisteme tabi davaların bazı hükümlerin göz ardı edilmesinin çok büyük bir sorun doğurmayacağı türde davalar olduğu gibi bir yargıya varılmasına neden olunmaktadır. Örneğe gelirse, şu an için iki sade vatandaş arasında 9.000 TL’lik bir alacak davası asliye hukuk mahkemesinde yazılı yargılama usulü ile görülmek durumundayken iki şirket arasındaki 900.000 TL’lik bir dava basit yargılama usulüne göre görülecektir. Bu basit örnek dahi yargılama usullerinin işin önem ve mahiyetine göre belirlenmediğini veya yapılan değişikliklerle bu dayanağın ortadan kalktığını göstermektedir. Bu sebeple herhangi bir şekilde duruşma yapılmaksızın yargılamanın sürdürülmesine imkân vermeyen ve şu an için yargılamanın işleyişine, adaletin tesisine ve gerçeğe ulaşmaya basit yargılama usulünde daha fazla bir katkısı olmayan yazılı yargılama usulü tamamen kaldırılmalıdır.

Basit yargılama usulünde bazı şartlarda duruşmasız karar verilebileceğinden bahsetmiştim. Ancak, buna imkân veren ilk düzenleme olan HMK m. 320/1 hükmünün uygulamada anlaşılış biçimi ihtiyati haciz, tedbir gibi veya dosya üzerinden doğrudan karar verilebilecek şirketin ihyası gibi kararların bu kapsamda olduğu şeklindedir. Zira bunlardan ilk grup acele karar verilmesini gerektiren haller, ikinci örnek ise gerçek anlamda karşılıklı bir uyuşmazlığın olmadığı hallerdir. Diğer yandan sulh ve arabuluculuğa teşvik zorunluluğu da yargılamanın basit usulde yapılması halinde dahi mahkemeyi duruşmaya zorlamaktadır. Fakat gerek şu an için birçok uyuşmazlık türünün zorunlu ara buluculuk kapsamında olması gerekse de dava açan/açılan tarafların yargılamayı sulh veya ara buluculuk yoluyla sonlandırmakta son derece isteksiz oluşu bu hükmü anlamsızlaştırmaktadır. Uygulamanın içinde olanlar takdir edecektir ki bir uyuşmazlığın ön inceleme aşamasındaki sulh ve ara buluculuk teşviki sonrası sonlanması görülmüş şey değildir. Tarafların yargılamanın bir safhasında sulh aşamasına gelmesi ki bu çoğunlukla tahkikat aşamasındadır, davadan feragat yolunun tercih edilmesiyle sonuçlanmaktadır. Varacağım ikinci sonuç da şu an için artık anlamsız ve işlevsiz olan, hâkimin tarafları ön inceleme aşamasında sulh ve ara buluculuğa teşvikini öngören hükmün de kaldırılması gerekliliğidir.

AVRUPA SAVCILIK OFİSİ'NİN (EPPO) KURULUŞU VE YETKİLERİ

ANIL İBRAHİM BAKIRCI

Ankara Batı Cumhuriyet Savcısı

GİRİŞ

Avrupa'nın ortak çıkarlarını gözeten bir birliğin kurulması hadisesi, tarihi çok eskilere dayanan bir idealden türemiştir. Fikri temelleri 14. yüzyılda atılan, ilk başlarda ortak dini değerleri temel alan ve Kıta'daki savaşlara son verecek Avrupa'da siyasi bir birlik kurma düşüncesi, zamanla olgunlaşmış, dini temellerinin yerini zamanla evrensel insancıl değerler almıştır. İkinci Dünya Savaşı sonrasında ise bir fikir olmaktan çıkarılıp hayata geçirilmesi yönünde ilk adımlar atılmıştır. Avrupa'nın siyasi birliğinin temelinde yer alan ortak değerler zamanla değişse de bir husus daima sabit kalmıştır ki bu husus birliğin amacının son kertede Avrupa ülkelerinin ekonomik çıkarlarını gerçekleştirmek, Kıta'da topyekûn olarak refahın ve düzenin hakim kılınmasını sağlamak olmasıdır. Bu amaca yönelik olarak Birlik, açık bir pazar olarak kurgulanmış, tüm üye ülkelerin yaklaşık olarak aynı sosyoekonomik düzeyde olduğu, aynı evrensel değerlere dayandığı bir yapı olarak tasavvur edilmiş ve bu tasavvura ulaşmak adına faaliyetlerini yürütmüştür. Avrupa Birliğinin bu faaliyetlerini yürütmesini sağlayan esas kaynak birliğin bütçesidir. Birlik bütçesi; ülkelerden millî gelirleri ile oranlı olarak alınan katkı, birlik adına mallara eklenen katma

değer vergisi ve gümrük gelirleri olmak üzere üç farklı kaynaktan beslenen uluslar üstü bir maddi değer meydana getirir. Birlik bu bütçe ile üye ülkelerdeki birçok projeyi finanse etmekte ve üye ülkelerin ortak çıkarlarını sağlamayı hedeflemektedir. Birliğin finanse ettiği bu projeler, gerçekleştirildiği ülkelerin ayrı birer hukuksal rejimlerinin olması nedeniyle çok farklı yasal altyapılara sahiptir. Bunun yanında finanse edilen projelerin kapsama alanı çoğu zaman bir üye ülkenin sınırlarını aşan, birden fazla ülkeyi kapsar bir halde teşkil eder. Bütün bunlara ek olarak Birlik aynı zamanda üye devletlerin dışındaki diğer devletlerdeki projeleri de zaman zaman desteklemektedir. Bu durum Birlik bütçesinin denetimini zorlaştırmakta, bütçeden bu projelere aktarılan kaynakların çeşitli yollarla amaçları dışında kullanılmasına neden olmaktadır. Bu halin bir sonucu olarak Birlik yukarıda zikredilen amaçlarını gerçekleştirilememektedir. Özellikle Birliğe maddi katkısı, millî gelirlerinin yüksek olması hasebiyle hayli fazla olan üye ülkelerde, Birliğin amaçlarını gerçekleştirme noktasında bütçesini verimli olarak kullanıp kullanmadığı hususunda soru işaretleri doğmaktadır. İşte hem bu soru işaretlerini ortadan kaldırmak hem de Birliğin bütçesini verimli bir şekilde kullanmak amacıyla Birlik, mali çıkarlarına yönelik bu fiilleri engellemek üzere çeşitli yollar aramaktadır.

Birliğin mali çıkarlarına yönelik bu eylemlerle mücadelesinde en önemli ayaklardan biri, ülkelerin ulusal hukuk düzenlerini yeknesaklaştırarak bu fiillerin önüne geçmek iken bir diğeri üye ülkelerin üzerinde bir örgüt meydana getirerek yetkisi ulusal sınırların dışına taşan soruşturmalar yürütmek suretiyle bu fiilleri cezalandırmak ve önlemektir. Böylece ulusal yetki alanlarının sınırlarına takılan ve sonuçsuz kalan soruşturmalar ile meydana gelen zarar önlenecek ve Birlik mali çıkarlarını etkili bir şekilde savunabilecektir. Birliğin bu yönde şuana kadarki en büyük girişimi, dünyadaki ilk uluslar üstü savcılık ofisi olmuş olan Avrupa Savcılık Ofisinin kurulmasıdır. Henüz çok yeni olan ve 2020 yılı itibariyle faaliyete geçen bu örgütün Birliğin mali çıkarlarına yönelik suçlarla mücadelede nasıl sonuçlar vereceği, üye ülkelerin yargısal yetkileri ile nasıl bir uyum sağlayacağı, Birlik vatandaşlarının temel hak ve özgürlüklerine yönelik denetlenemeyen bir güç meydana getirip getirmeyeceği,¹ Avrupa Birliğinin işleyişi Hakkında Antlaşma'nın da imkân verdiği üzere mali suçlara ek olarak başka suç türlerini de ileride kapsayıp kapsamayacağı hususlarını gelecek bize gösterecektir ve bu

1/ Anže Erbežnik, *European Public Prosecutor's Office (EPPO) – too much, too soon, and without legitimacy*, *EuCLR European Criminal Law Review*, Sayı-5, s. 209-221.

hususlarda yargıya varmak için erken görünmektedir.

AVRUPA BİRLİĞİ SAVCILIK OFİSİ (EPPO): KURULUŞU VE AMAÇLARI

Avrupa Birliği Savcılığı Ofisi (ofis), her ne kadar yakın zamanda hayata geçirilmiş bir proje olsa da temeli yıllar öncesinden atılmış bir kurumdur.² Daha önce hem Komisyon'un "Yeşil Kitap" projesinde hem de Anayasa taslağında gündeme gelmiş ve uygulamaya geçirilmeye çalışılmıştır. Ofisin kurulmasına yönelik en ciddi girişim Avrupa Birliği Anayasa Taslağı içerisinde öngörülmesi iken söz konusu tasarının üye devletlerce veto edilmesi ile ofis hayata geçirilememiştir. Ofisin hayata geçirilmesi ancak 12 Ekim 2017 tarihinde mümkün olabilmiş ve bu tarihte çıkarılan, Avrupa Konseyinin 2017/1939 tarihli Konsey Tüzüğü ile Avrupa Birliği Savcılığı Ofisi Kurulmuştur.³ Hâlihazırda 22 üye devlet

2/ Anže Erbežnik, *European Public Prosecutor's Office (EPPO)*, s. 212.

3/ 31.10.2017 tarihli Avrupa Birliği Resmî Gazetesi, "COUNCIL REGULATION (EU) 2017/1939 of 12 October 2017 implementing enhanced cooperation on the establishment of the European Public Prosecutor's Office ('the EPPO').

ofisin kuruluşuna katılmıştır. Danimarka ise ofisin kuruluşuna katılmamayı tercih etmiştir. ABİA'nın 86. maddesi, ofisin kurulmasına ilişkin bahse konu konsey kararına kaynak teşkil etmektedir. Bu maddeye göre Birlik, mali çıkarlarını etkileyen suçlarla mücadele kapsamında EUROJUST bünyesinde bir Avrupa Savcılığı Ofisi kurabilme yetkisine sahiptir. Bu yetkinin verilmesi ile birlikte söz konusu maddenin devamında ofisin hangi usul izlenerek kurulabileceği, hangi kapsamda ve ne amaçla faaliyetlerini yürütebileceği belirlenmiş ve ofisin faaliyetlerine ilişkin yasal bir çerçeve de çizilmiştir.

Ofisin amacı Avrupa Birliğinin bütçesi-ne ve Birliğin mali çıkarlarına yönelik olarak gerçekleştirilen, yolsuzluk, sınır ötesi katma değer vergisi dolandırıcılığı ve benzeri her türlü mali suçla mücadele kapsamında, hem üye ülkelerin ulusal kamu kurumlarından hem de Birlik bünyesindeki kurumlardan bağımsız olarak soruşturma ve kovuşturma yürütmek ve yargılamayı sağlamak olarak ifade edilmiştir.⁴⁻⁵ Ofisin karşılaması beklenen temel ihtiyaç ise Birliğin mali çıkarlarına yönelik olarak uluslararası ölçekte gerçekleştirilen,

4/ https://ec.europa.eu/info/law/cross-border-cases/judicial-cooperation/networks-and-bodies-supporting-judicial-cooperation/european-public-prosecutors-office_en#structureandcharacteristicsoftheppo 5/ 07.06.2016 tarihli Avrupa Birliği Resmi Gazetesi, Consolidated Version Of The Treaty On The Functioning Of The European Union, madde 86/2.

bu nedenle üye devletlerin yargı organlarının yetersiz kaldığı ve çoğu zaman cezalandırılmayan mali suçlarla, üye devletlerin tümünü yetki alanı kabul eden bir kurum bünyesinde etkin bir şekilde mücadelenin sağlanabilmesidir. Zira her yıl sadece sınır ötesi KDV dolandırıcılığı, üye devletleri ve Birliği toplamda yaklaşık 50 milyar Euro zarara uğratmaktadır.⁶

KURUMUN TEŞKİLATLANMASI VE İŞLEYİŞİNE HAKİM İLKELER

EPPO'nun teşkilatlanması kuruluş tüzüğü'nün üçüncü bölümünde düzenlenmektedir. Buna göre ofis hem merkez hem de merkez dışı teşkilata sahip, diğer Birlik kurumlarından bağımsız bir kurumdur. Merkez teşkilatı; savcılar kurulu, daimi komisyonlar, Avrupa başsavcısı, Avrupa başsavcı yardımcıları, Avrupa savcıları ve idari müdürlükten oluşmaktadır. Merkez dışı teşkilatı ise her üye ülkede bulunacak olan yetkilendirilmiş Avrupa savcılarının müteşekkildir.⁷ Savcılar kurulu, Av-

6/ Protecting Taxpayers Against Fraud and Corruption - The European Public Prosecutor's Office, Publications Office of the European Union, 2019 Lüksemburg, s. 3. 7/ 31.10.2017 tarihli Avrupa Birliği Resmi Gazetesi, "COUNCIL REGULATION (EU) 2017/1939 of 12 October 2017 implementing enhanced cooperation on the establishment of the European Public

rupa başsavcısı ve her üye ülkeden bir tane olmak üzere Avrupa savcılarında meydana gelmektedir. Kurul, münferit soruşturma ve kovuşturmalara ilişkin karar almayacak, ofisin genel işleyişine ilişkin gözlemlerde bulunacak ve ofisin faaliyetlerine yönelik etkili ve verimli stratejiler belirleyecektir. Bunun yanında kurul, ofisin iç işleyişi ile ilgili kararları almaya ve ofis bünyesinde daimi komisyonlar oluşturmaya yetkilidir.⁸ Daimi komisyonlar ise Avrupa başsavcısı veya bir Avrupa başsavcı yardımcısı başkanlığında iki daimi üyeden oluşacak ve bu komisyonların sayısı, görev dağılımı ve benzeri hususlar ofisin ihtiyaçlarına uygun olarak savcılar kurulu tarafından belirlenecektir. Hâlihazırda üç adet komisyon mevcuttur. Komisyonlar, ofisin görev alanına giren suçlar kapsamında üye ülkelerde yetkilendirilmiş Avrupa savcılarının yürüttüğü soruşturma ve kovuşturmaları yönetecek ve gözlemleyecek ve sınır ötesi soruşturma ve kovuşturmalarda koordinasyonu ve savcılar kurulu tarafından alınan kararların gerçekleştirilmesini sağlayacaktır.⁹ Daimi komisyonlar ayrıca ofisin yürüttüğü soruşturma ve kovuşturmalara ilişkin, ulusal mahkemelerde dava açmak, soruşturma veya kovuşturmayı yürütüp yürütmemeye karar vermek, bir davayı ulusal otoritelere tevdi etmek gibi icrai kararlar almaya yetkilidir. Avrupa başsavcısı ise ofisin başı olarak tüm faaliyetlerini ve işlerini yürütecek, kurumun iç işleyişinde belirleneceği şekilde işleyişe yönelik kararlar alacaktır. Başsavcının iki yardımcısı ise başsavcının görevlerini yerine getirmesinde yardımcı olacak ve onun olmadığı zamanlarda başsavcının görevlerine vekâlet edecektir.¹⁰ Bunların yanında başsavcı, ofisi Birlik içindeki diğer kurumlara, üye ülkelere veya üçüncü taraflara karşı temsil edecektir. Avrupa savcıları, gönderilmiş oldukları kendi ülkelerinde işlenen ya da ülkelerindeki yetkilendirilmiş Avrupa savcılarının yetki alanına giren konularda üye ülkelerde mevcut bulunan yetkilendirilmiş Avrupa savcılarının yürüttükleri soruşturma ve kovuşturmalara daimi komisyonlar adına nezaret edecek, bunlara ilişkin yetkilendirilmiş Avrupa savcısı ile daimi komisyonlar arasındaki irtibatı sağlayacaktır.

EPPO'nun organlarının neler olduğunu ve görev alanlarını ifade ettikten sonra ofis bünyesinde yürütülecek bir soruşturmanın nasıl işlediğini göstermek gerekmektedir. İlk olarak ofisin birliğin mali çıkarlarına yönelmiş olan, birlik bütçesine ilişkin suç teşkil eden fiili öğrenmesi ve bilgi toplaması gerekmektedir. Bu aşamada hem ulusal organların hem

Prosecutor's Office ('the EPPO'), madde 8.

8/ Ibid., madde 9.

9/ Ibid., madde 10.

10/ Ibid., madde 11.

de birlik organlarının konusu suç teşkil eden fiil hakkında gecikmeksizin ofisi bilgilendirmesi gerekmektedir. EPPO hem bu otoritelerden hem de kendisi münferit olarak ana akım haberlerden, ulaşan ihbarlardan ve başka kaynaklardan bilgi edinebilmektedir.¹¹ Bu süreç sonunda bir soruşturma söz konusu olduğunda kural olarak ilgili ülkenin yetkilendirilmiş Avrupa savcısı süreci yürütecektir.¹² Soruşturmanın yürütüldüğü aşamada ilgili ülkenin savcılar kurulundaki temsilcisi olan Avrupa savcısı, yetkilendirilmiş Avrupa savcısına nezaret edecektir. Böylece kendi ülkesindeki yargısal düzenlemeler hususunda derin bilgi sahibi olan ve buna ek olarak anadilinde yürütülen bir soruşturmaya nezaret eden Kurul üyesi Avrupa savcısı daha verimli çalışacak ve daimi komisyonlar ile irtibat daha sağlıklı olarak kurulabilecektir. Ayrıca bu süreçte hem söz konusu Avrupa savcısı hem de daimi komisyon ilgili yetkilendirilmiş Avrupa savcısına talimat verebilecektir.¹³ Bu aşamada bahsedilmesi gereken en önemli husus, soruşturmaya konu olayın ulusal sınırları aştığı ve diğer bir üye devlete daha sirayet ettiği hallerde ne yapılacağıdır. Bu gibi durumlarda başkaca bir karara ya da uluslararası bir sürece gerek olmaksızın soruşturmayı yürüten yetkilendirilmiş Avrupa savcısına yardımcı olmak üzere suçun sirayet ettiği diğer üye ülkedeki yetkilendirilmiş Avrupa savcısı görevlendirilebilecektir. Böylece ofisin kuruluşunda öngörüldüğü gibi ofis sınır ötesi soruşturmaları tek bir çatı altında etkili bir şekilde yürütebilme kabiliyetini haiz olacaktır.¹⁴ Soruşturma evresi yetkilendirilmiş Avrupa savcısı bünyesinde tamamlandıktan sonra soruşturmaya ilişkin taslak karar daimi komisyona sunulacak ve sonrasında ne şekilde hareket edileceğine, kovuşturma aşamasına geçilip geçilmeyeceğine veya benzer kararlara daimi komisyonlar varacaktır. Süreç sonunda ilgili daimi komisyon uygun bulursa yetkili ulusal mahkemelerde davayı açacaktır.¹⁵

EPPO'NUN MALİ ÇIKARLARIN SAĞLANMASI YÖNÜNDEKİ FAALİYET ALANI

EPPO'nun faaliyet alanı 2017/1371 sayılı PIF direktifinde belirlenmiş, birliğin mali çı-

11/ Protecting Taxpayers Against Fraud and Corruption - The European Public Prosecutor's Office, Publications Office of the European Union, 2019 Lüksemburg, s.6.

12/ Erbežnik, European Public Prosecutor's Office, s. 213.

13/ Protecting Taxpayers Against Fraud and Corruption., s.7.

14/ Ibid., s.7.

15/ Ibid., s.7.

karlarına yönelik yolsuzluk ve sair mali suçlardır.¹⁶ Bu suçlar şunlardır: Birliğin gelir ve giderlerine yönelik yolsuzluk, en az iki üye ülkeyi etkileyen ve maddi değeri 10 milyon Euro'dan fazla olan KDV yolsuzluğu, birliği dolandırmaktan kaynaklanan paranın aklanması, birliğin mali çıkarlarını etkileyecek şekilde aktif ve pasif yolsuzluk veya görevi kötüye kullanmak, birliğin bütçesine yönelik bu suçları işlemek üzere bir suç örgütüne katılmak. Bu suçların yanında EPPO yukarıda sayılan suçları işlemek üzerine işlenene diğer bağlantılı suçları da soruşturma ve kovuşturma yetkisine sahiptir.¹⁷ Fakat bu bağlantılı suç mali çıkarlara yönelen suçtan daha önemli ve büyük ise ulusal makamlar soruşturma ve kovuşturma yetkisine sahip olacaktır. Öte yandan Birliğin mali çıkarlarına karşı yönelen söz konusu suç aynı zamanda bir üye devletin mali çıkarlarına da yönelmiş ve bu durumda üye devlete daha fazla zarar vermiş ise soruşturma ve kovuşturma yetkisi üye devletin ulusal makamlarına ait olacaktır.¹⁸ Bunlara ek olarak ofisin yetki alanı maddi olarak da sınırlanmıştır. Birliğin bütçesine yönelen 10.000 Euro altındaki yolsuzluk ile 10 milyon Euro altındaki sınır ötesi KDV yolsuzluğu ofisin yetki alanının dışında kalmaktadır.

EPPO'NUN DİĞER AVRUPA BİRLİĞİ KURULUŞLARI İLE İLİŞKİSİ

Avrupa Birliği bünyesinde, Birliğin mali çıkarlarını korumak üzere görevlendirilen ya da en azından görevlerinden bazıları bu hususla bağlantılı olan birçok kuruluş mevcut bulunmaktadır. Bu kurumlardan biri olan ve Birliğin mali çıkarlarına yönelmiş olan suçlara ilişkin soruşturma ve kovuşturmaları yürüten EPPO da bu süreçlerde diğer Birlik kuruluşları ile eşgüdümlü hareket etmekte, belirli hususlarda işbirliğine gidebilmekte, onların yardımını alabilmekte, bilgi alışverişinde bulunabilmekte veya başka bir şekilde etkileşime geçebilmektedir. Bu hal Birliğin yolsuzluk ve yolsuzluk gibi mali suçlarla etkili bir şekilde mücadele edebilmesi için elzemdir. Bu çerçevede ofisin en yakın çalışma partnerleri Eurojust, Europol ve OLAF'tır. Eurojust'ın görevi üye ülkelerden iki veya daha fazlasıyla ilişkili, ortak soruşturma ve kovuşturma gerektiren hallerde ulusal makamlar arasında koordinasyonu ve işbirliğini sağlamaktır.¹⁹ Bu kapsamda ABİA'nın 86. maddesi Birliğin

mali çıkarlarına karşı işlenen suçlarda ulusal mahkemelerde kovuşturulması hususunda Eurojust da yetkili kılınmıştır. Bu nedenle birçok alanda mevcut bir işbirliği olmakla birlikte özellikle EPPO tüzüğüne katılım göstermemiş üye ülkelerdeki soruşturma ve kovuşturma süreçlerinde ofis, Eurojust ile işbirliği içerisinde çalışacaktır. Bahse konu bu iki bağımsız kurum arasındaki işbirliği dâhilinde, Eurojust başkanı ile Avrupa başsavcısı her birinin talebi ile düzenli olarak bir araya gelmeli iki kurumun ortak olarak ilgili olduğu hususlarda fikir alışverişi içerisinde olmalıdırlar. Bunun yanında Eurojust, EPPO tarafından kendisine iletilecek destek taleplerine de gecikmeksizin cevap vermekle yükümlüdür. Ayrıca gerekli olduğunda Eurojust ulusal koordinasyon sistemini EPPO'nun kullanımına açmalıdır ve her iki kurum da birbirlerinin dava yönetim sistemlerine doğrudan erişim hakkına sahiptir.²⁰

Ofisin Europol ile ilişkisi ise özellikle yürütülen soruşturma ve kovuşturmalara ilişkin Europol'den bilgi talep edilmesi ve bu süreçlerde yardım talep edilebilmesi ile meydana gelmektedir.²¹ Bu hususlardaki işbirliği bilhassa Europol bünyesindeki Avrupa Ekonomik ve Finansal Suçlar Bürosu ile EPPO arasında teşkil edilmektedir. OLAF ise yukarıda da zikredildiği üzere Birliğin yolsuzluk ve sair mali suçlarla mücadelesinde en önemli organlardan biri olarak EPPO ile sıkı bir işbirliği yapmaktadır. İki kurum arasındaki işbirliğinin temelinde karşılıklı bilgi alışverişi yer almaktadır. Bunun yanında şayet bir hususta EPPO'nun yürüttüğü bir soruşturma mevcut ise aynı hususta OLAF'ın idari soruşturma yürütmekten kaçınması ve EPPO'ya bu süreçte gerekli tüm yardımı sağlaması gerekmektedir. Ancak EPPO yürüttüğü soruşturma neticesinde dava açmamaya karar verirse veya soruşturmaya gerek olmadığına karar verirse, aynı konuda idari soruşturma yürütmek isteyen OLAF'a EPPO gerekli bilgiyi sunacaktır.²²

SONUÇ

Ofisin meydana getirilmesi ile Avrupa Birliği içerisinde, uluslar üstü bir ceza hukuku yaratma noktasında ortaya büyük bir potansiyel çıkmıştır. Bugün Birliğin mali çıkarlarına yönelen suçlar ile başlayan bu süreç yarın yetki alanı başka suçları da kapsayan, uluslar

16/ Ibid., s. 4.

17/ Ibid., s. 4.

18/ Ibid., s. 4.

19/ 07.06.2016 tarihli Avrupa Birliği Resmi Gazetesi, Consolidated Version Of The Treaty On The Functioning Of The European Union, madde 85/1.

20/ <https://www.eurojust.europa.eu/states-and-partners/eu-partners/eppo>

21/ Özkan, Avrupa Birliği Kamu Hukuku, s.321.

22/ Protecting Taxpayers Against Fraud and Corruption - The European Public Prosecutor's Office, Publications Office of the European Union, 2019 Lüksemburg, s. 10.

üstü soruşturmalar ve kovuşturmalar yürüten bir yargı organının ortaya çıkması potansiyeline sahiptir. Zira ofisin kurucu antlaşmalarda öngörülüş şekli, ileride yetki alanının genişleyebileceğinin sinyallerini vermektedir. Öte yandan daha şimdiden terör suçları veya siber suçlar gibi uluslararası boyutta icra edilen suçların ofisin yetki alanına dâhil edilmesi üzerine tartışmalar başlamıştır. Dolayısıyla böyle bir potansiyelin ve de ileride Avrupa Birliği içerisinde ortak bir ceza hukuku sistemi yaratılması noktasında çok daha büyük bir sonuca evrilebilecek bir imkânın varlığı ile birlikte düşünüldüğünde ofisin işleyişinin nasıl olacağı, öngörülen amaçlara ulaşıp ulaşamayacağı daha da önem kazanmaktadır.

KAYNAKÇA

Erbežnik, Anže, European Public Prosecutor's Office (EPPO) - too much, too soon, and without legitimacy?, EuCLR European Criminal Law Review, Sayı-5, s. 209-221.

Fact Sheets on the European Union, Combating Fraud And Protecting the EU's Financial Interests, 2020.

Juszcak, Adam - Sason, Elisa , The Directive on the Fight against Fraud to the Union's Financial Interests by Means of Criminal Law (PFI Directive) -Laying Down the Foundation for a Better Protection of the Union's Financial Interests, EUCRİM- THE EUROPEAN CRIMINAL LAW ASSOCIATIONS' FORUM 2017/2.

Protecting Taxpayers Against Fraud and Corruption - The European Public Prosecutor's Office, Publications Office of the European Union, 2019 Lüksemburg.

The EU Budget at a Glance, EU Commission, Mayıs 2019.

Yasal Düzenlemeler

07.06.2016 tarihli Avrupa Birliği Resmi Gazetesi, Consolidated Version Of The Treaty On European Union (Avrupa Birliğini Kuran Antlaşma)

07.06.2016 tarihli Avrupa Birliği Resmi Gazetesi, Consolidated Version Of The Treaty On The Functioning Of The European Union (Avrupa Birliğinin İşleyişi Hakkında Antlaşma)

31.05.1999 tarihli Avrupa Toplulukları Resmi Gazetesi, Commission Decision of 28 April 1999 establishing The European Anti-Fraud Office (OLAF).

28.07.2017 tarihli Avrupa Birliği Resmi Gazetesi, "Directive (EU) 2017/1371 Of The European Parliament And Of The Council of 5 July 2017 on the fight against fraud to the Union's financial interests by means of criminal law".

31.10.2017 tarihli Avrupa Birliği Resmi Gazetesi, "Council Regulation (EU) 2017/1939 of 12 October 2017 implementing enhanced cooperation on the establishment of the European Public Prosecutor's Office ('the EPPO').

İnternet Kaynakları

• https://ec.europa.eu/info/law/cross-border-cases/judicial-cooperation/networks-and-bodies-supporting-judicial-cooperation/european-public-prosecutors-office_en#structureandcharacteristicsoftheepo

• <https://www.eurojust.europa.eu/status-and-partners/eu-partners/epo>

<https://www.consilium.europa.eu/en/policies/the-eu-budget/eu-annual-budget/2020-budget/#>

SPOR KULÜBÜ BAŞKANLARININ HUKUKİ VE CEZAI SORUMLULUĞU

ELİF EZGİ KILINÇ

Ankara Batı Hâkim Adayı

1. SPOR KULÜPLERİNİN HUKUKİ NİTELİĞİ

Spor kulübü başkanlarının hukuki ve cezai sorumluluklarını incelemeye başlamadan önce spor kulüplerinin hukuki niteliğinin araştırılması lazımdır. Bu hususa, 22/04/2022 tarih ve 7405 sayılı Spor Kulüpleri ve Spor Federasyonları Kanunu'nun, 26/04/2022 tarih ve 31821 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmesiyle birlikte çok önemli değişiklikler getirilmiştir. Eski mevzuat düzenlemelerinde spor kulüpleri ya dernek ya da anonim şirket statüsünde kurulabiliyordu. Dernek statüsünde kurulan spor kulüpleri, Türk Medeni Kanunu'nda yer alan Dernekler Hukuku hükümlerine, Dernekler Kanunu'na ve yönetmeliğine tabiydiler. Yeni yasayla birlikte gelen en temel değişiklik bu konuda oldu ve ülkemizde çoğunlukla dernek statüsünde kurulan spor kulüplerinin Dernekler Kanunu'nu kapsamından çıkartılarak yeni yasa kapsamına alındığı duyuruldu. Yeni yasa, düzenlemesinde spor kulüplerinin yapılanmasının iki biçimde olabileceği öngörülüyor: "Spor Kulübü" ya da "Spor Anonim Şirketi".

A. Spor Kulüplerinin Dernek Olarak Kurulması

Bu kısımda, her ne kadar yeni yasa spor kulüplerini -işleyiş ve yapısal özellikleri bakımından ziyade- Dernekler Kanunu kapsamından çıkartarak özellikle spor kulüplerinin

tescili ile ilgili önemli yeni düzenlemeler getirmiş olsa da ziyadesiyle maddelerinde Dernekler Kanunu'na atıf yapmasından dolayı spor kulüplerinin yapısıyla ilgili eski düzenlemelerden faydalanarak genel bir çerçeve çizilmeye çalışılacaktır.

Spor kulüplerin de derneklerin kurulmasında olduğu gibi en az yedi gerçek veya tüzel kişinin bir araya gelerek mevzuata uygun olacak şekilde tüzük hazırlamaları ve bu tüzüğü, kuruluş bildirimini ile gerekli belgelerle birlikte 7405 sayılı Spor Kulüpleri ve Spor Federasyonları Kanunu'nun 3. maddesinde belirtildiği üzere, Gençlik ve Spor Bakanlığına vererek başvuruda bulunmaları gerekliliği hasıl olmuştur. Kuruluş bildirimini, belgeler ve tüzük, bakanlık tarafından 60 gün içinde dosya üzerinden incelenir. Bu inceleme sonucunda mevzuata aykırılık veya noksanlık bulunmaması ve mevzuatça öngörülen diğer şartların gerçekleşmesinden sonra Bakanlık tarafından spor kulüpleri siciline tescil edilir ve bu tescille birlikte spor kulübü tüzel kişiliği haiz olur. Spor kulüpleri için öngörülen tescil yöntemi ile 3289 sayılı Gençlik ve Spor Hizmetleri Kanunu'nun 20. maddesinde, Gençlik ve Spor Bakanlığına dâhil olurlar ibaresi geçmektedir.

B. Spor Kulüplerinin Şirket Olarak Kurulması

Eski düzenlemede, profesyonel olarak anılabilen tek spor dalı futboldu. Bu yüzden sadece profesyonel futbol kulüpleri anonim

edilen dernek statüsünde kurularak Dernekler Kanunu'nun uygulamalarına tabii olmaktadır. Böyle bir durumda dernek yöneticilerinin, özen ve dikkat yükümlülüklerini yerine getirmekte atıl kalması, spor kulüplerinin borçlarını gereksiz bir şekilde arttırarak borç batığına sürüklenmelerine ve derneklerde iflas kurumunun bulunmamasından dolayı herhangi bir sorumlulukları olmaksızın dernekten ayrılabilmelerine sebebiyet verebilmektedir.

Diğer bir kuruluş şekli olan anonim şirket statüsüne sahip spor kulüplerinde ise Türk Ticaret Kanunu'na uygun işleyiş tarzı söz konusuydu. 6102 sayılı Kanun'un anonim şirket tanımına bakacak olursak, pay sahiplerinin sadece taahhüt etmiş oldukları sermaye payları ile ve şirkete karşı sorumlu olduğunu ve şirketin de borçlarından dolayı sadece malvarlığıyla sorumlu tutulduğunu görürüz. Böyle bir durumda anonim şirket statüsünde kurulan spor kulüplerinin pay sahiplerinin sadece dolaylı olarak kulüp borçlarından sorumlu tutulabiliyor olmasının ve yönetim kurulu üyelerinin de yükümlülüklerini kusurlu olarak ihlal etmelerinin hukuki sorumluluklarını doğurabilmesi açısından tek başına yeterli olmayacağına, özen ve dikkat yükümlülüğüne gerekli değer verilmemesine sebebiyet verdiği düşünülerek spor kulüplerinin finansal olarak büyük kayıplara uğramış olabileceği yönünde çıkarımda bulunulabilecektir.

7405 sayılı yeni Kanun'un 20. maddesinin getirdiği yeni düzenlemeyle spor kulübü ve spor anonim şirketi fark etmeksizin başkan, yönetim kurulu üyeleri ile yöneticilerinin mevzuat, tüzük ve esas sözleşmeden doğan yükümlülüklerini kasıt veya ihmalle ihlal ettikleri takdirde kulüp, şirket, pay sahipleri ve alacaklılara karşı verdikleri zararlardan müteselsilen sorumlu olacağını öngörmektedir. Böyle bir durumda öncelikle spor kulübü veyahut spor anonim şirketi fark etmeksizin bunların başkanları, yönetim kurulu üyeleri ve yöneticilerinin -diğer kanun hükümleri saklı kalmak üzere- 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun 162. maddesinde anılan müteselsil borçluluk hükümlerine göre müteselsil sorumluluk hallerinin değerlendirilmesi gerekmektedir. Zira TBK madde 162: "Birden çok borçludan her biri, alacaklıya karşı borcun tamamından sorumlu olmayı kabul ettiğini bildirirse, müteselsil borçluluk doğar. Böyle bir bildirim yoksa müteselsil borçluluk ancak kanunda öngörülen hâllerde doğar." lafzından yola çıkarak anlaşılacağı üzere 7405 sayılı yeni Kanun'un bizzat 20. maddesinin 13. bendinde müteselsil sorumluluğu öngörmektedir. Müteselsil borçlulukta, borçluların sorumlulukları borcun tamamı ödeninceye kadar devam ettiği gibi müteselsil sorumlulu-

ğun istisnai ve özel bir sorumluluk türü olmasından kaynaklı olarak borçlular, alacaklıya karşı müstakilen de sorumludur. Yani alacaklı, borcun tamamını veya bir kısmını borçluların sadece birinden de talep edebilecektir ve borçlu, alacağın diğer borçlulardan istenmesi itirazında bulunamayacaktır.

Müteselsil sorumlulukla ilgili bir diğer hüküm olan TBK madde 202'ye göre: "Bir malvarlığını veya bir işletmeyi aktif ve pasifleri ile birlikte devralan, bunu alacaklılara bildirdiği veya ticari işletmeler için Ticaret Sicili Gazetesi'nde, diğerleri için Türkiye genelinde dağıtımı yapılan gazetelerden birinde yayımlanacak ilanla duyurduğu tarihten başlayarak onlara karşı malvarlığındaki veya işletmedeki borçlardan sorumlu olur. Bununla birlikte, iki yıl süreyle önceki borçlu da devralanla birlikte müteselsil borçlu olarak sorumlu kalır."

Baktığımızda, spor kulüplerinin başkanlarının, yönetim kurulu üyelerinin ve yöneticilerinin hukuki sorumluluğuyla ilgili ayrıca şöyle bir çıkarımda bulunulabilir. Bu kişilerin malvarlığını devrettikten sonra devrettikleri malvarlığındaki borçlarından iki yıl süreyle devralanla birlikte müteselsil borçlu olarak sorumlu kalacaktır.

7405 sayılı yeni Kanun'un 20. maddesinin lafzında geçen şahısların yükümlülüklerini kasıt veya ihmali suretiyle ihlal edebileceklerinden bahsedilmektedir. 818 sayılı önceki tarihli Borçlar Kanunu kusur kavramını kast ve ihmali şeklinde temel bir ayrıma tabi tutarken 6098 sayılı sonraki tarihli Borçlar Kanunu, kastı ve ihmali, kusurun türleri olarak gözeterek 49. maddesinde genel olarak: "Kusurlu ve hukuka aykırı bir fiille başkasına zarar veren, bu zararı gidermekle yükümlüdür." hükmüne yer vermiştir. 7405 sayılı Kanun'un 20. maddesinde geçen "kast ve ihmali" kavramlarını, 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu nezdinde değerlendirecek olursak kusur sorumluluğundan bahsedildiği yönünde bir çıkarımda bulunabiliriz.

7405 sayılı yeni Kanun'u Türk Borçlar Kanunu hükümleri çerçevesinde değerlendirdiğimizde, eski düzenlemede spor ku-

getirilen yükümlülüklerin neler olduğunu ve bunlara aykırı davranışların sonucunda karşılaşacakları cezai işlemlerin neler olduğunu inceleyeceğiz.

7405 sayılı Spor Kulüpleri ve Spor Federasyonları Kanunu'nun Ceza Hükümleri ve Soruşturma Usulü başlıklı 47. maddesi kulüp başkanlarının ve yönetimle ilgili kişilerin cezai sorumluluklarına ilişkin hükümler içermektedir.

İlk olarak spor kulüplerinin ve spor anonim şirketlerinin, bir önceki hesap döneminde gerçekleşen brüt gelirin yüzde yirmi beşini aşan ve mevcut yönetim kurulunun olağan görev süresinin bitiminden sonra doğacak ya da vadesi gelecek gelir ve alacaklarını devredebilecekleri ön görülmüştür. Lakin aynı fıkranın devamında, anılan devir oranının, mevcut yönetim kurulunun olağan görev süresinin bitiminden sonraki olağan dönemde doğacak veya vadesi gelecek gelir ve alacaklar yönünden hiçbir şekilde bir önceki hesap döneminde gerçekleşen brüt gelirin yüzde ellisi oranını geçemeyeceğinden ve bu yasanın hükmüne aykırı davranan kulüp başkanlarının ve yöneticilerinin fiilleri nedeniyle bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılacağı hükmedilmektedir. Aynı şekilde spor kulüplerinin ve spor anonim şirketlerinin, bir bütçe yılında önceki yıl brüt gelirlerinin en fazla yüzde onuna kadar borçlanabileceği bu oranın üzerindeki borçlanmaların, bu kanunda yazan usullerle kabul edilecek ek bütçe ile yapılabileceği ve bu ek bütçe ile yapılacak borçlanmanın yine önceki yıl brüt gelirlerinin yüzde ellisinden fazla olmayacağı hüküm altına alınarak bu hükme aykırı davranan spor kulübü başkan, yönetim kurulu üyeleri ve yöneticilerinin fiillerinden dolayı bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılacağı öngörülmektedir.

7405 sayılı yeni Kanun'un 47. maddesinin ilk fıkrasında aykırı davranılması halinde spor kulübü başkanlarına ve yöneticilerine bu aykırılık teşkil eden fiillerinden dolayı bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası öngördüğü bir diğer cezai sorumluluk yükleyen kanun lafzında; spor kulüpleri ve spor anonim şirketlerinin, yönetim kurulu üyelerine, bunların eşleri ve üçüncü dereceye kadar hısımlarına, yüzde beş ve üzeri pay sahiplerine ve yönetim kurulu üyelerinin yüzde beş ve daha fazla pay sahibi olduğu şirketlere hak ve alacakla-

rını devredemeyeceği ve anılan bu şahıslarla birlikte spor anonim şirketlerinin, üzerinde 6102 sayılı Kanun'un 195. maddesi anlamında doğrudan ya da dolaylı hâkimiyeti bulunan kişilere borç veremeyeceği veya bu kişiler lehine rehin, kefalet, ipotek veya diğer bir teminat sağlayamayacağı, sorumluluk yüklene-meyeceği ve bunların borçlarını devralama-cağı hüküm altına alınmaktadır.

7405 sayılı Kanun'un 20. maddesinin 9. fıkrasının hükmünde; spor kulüpleri ve spor anonim şirketleri adına veya hesabına yapılacak ödeme ve tahsilatların 5411 sayılı Kanun kapsamındaki bankalar ile finansal kuruluşlar veya Posta ve Telgraf Teşkilatı Anonim Şirketi aracılığı ile yapılması zorunluluğu öngörülmektedir. Bu şekilde yapılmayan ödeme ve tahsilatların varlığının veya başka bir şekilde yapıldığının ispatının mümkün olmadığı ve spor kulüpleri veya spor anonim şirketleri adına veya hesabına yapılan tüm ödeme veya tahsilatların spor kulüpleri veya spor anonim şirketlerinin defter ve kayıtlarında gösterilmesi gerekliliği hüküm altına alınarak buna aykırı davranışların yüz günden beş yüz güne kadar adli para cezası ile cezalandırılacağı 7405 sayılı Kanun'un 47. maddesinin 2. fıkrasında düzenlenmektedir. Bu düzenlemeler ışığında Kanun'un 47. maddesinin 9. fıkrasında; spor kulübüne ait tutulması gereken defter veya kayıtları tutmayan veya tasdiksiz defter tutan spor kulübü başkan, yönetim kurulu üyeleri ve yöneticileri üç aydan bir yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılacağı; bu defter ve kayıtların usulüne uygun tutulmaması hâlinde ise spor kulübü başkan, yönetim kurulu üyeleri ve yöneticilerine ve defterleri tutmakla sorumlu kişilere beş bin Türk lirası idari para cezası verileceği hüküm altına alınmaktadır.

7405 sayılı Spor Kulüpleri ve Spor Federasyonları Kanunu ile yapılan tüm bu düzenlemelerden anlaşılabilir ki spor kulüplerinin daha ziyade futbol kulüplerinin süregelen mali istikrarsızlıklarının ve ekonomik çöküşlerinin sorumlularına hukuki sorumluluklar ve cezai yaptırımlar getirerek ve çoğu yerde denetim mekanizmasını da devreye sokarak sporda finansal dengeyi sağlamak amaçlanmaktadır. Kanun bu amacı gerçekleştirirken eski uygulamada herhangi bir sorumlulukla veya cezai yaptırımla karşılaşmadan kulübüyle ilişkisini kesebilecek yöntemlere sahip spor kulübü başkan, yönetim kurulu üyeleri ve yöneticilerinin sorumluluklarının çerçevesini de çizmektedir.

PAULMARK

2024 NEW COLLECTION

PAULMARK.COM.TR

PAULMARKTR

6222 SAYILI KANUNA GÖRE SPORDA ŞİKE VE TEŞVİK PRİMİ SUÇLARI

AV. GİZEM ADIGÜZEL ÖZMEN

Ankara Barosu Spor Hukuku Kurulu
Divan Başkan Yardımcısı

ÖZ

Spora olan ilginin artması beraberinde şiddet, fanatizm ve holiganizm gibi olayların doğmasına da sebebiyet vermektedir. Yapılan onlarca çalışması sonucu ortaya çıkan en kesin sonuç amatör ve/veya profesyonel spor dünyasında şiddetin ciddi bir boyuta ulaşarak kanun koyucu tarafından önlem alma ihtiyacı duyulmasına sebep olmasındır. İşbu bağlamda kanun koyucu tarafından 6222 sayılı Sporda Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair Kanun önemli bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır.¹

Bu makalede 6222 sayılı Kanun ile düzenlenen şike ve teşvik primi suçları incelenmeye çalışılmış ve Türk Ceza Hukuku kap-

^{1/} 6222 sayılı Sporda Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair Kanun md.1

samında suç olarak nitelendirilmesi ve cezai yaptırıma bağlanması üzerine değerlendirme yapılmıştır.

1. GİRİŞ

Ülkemizde sporda şiddet ve düzensizliğin önlenmesine karşı atılan ilk adım 3608 sayılı Kanun'la uygun bulunarak Sportif Karşılaşmalarda ve Özellikle Futbol Maçlarında Seyircilerin Gösterilerine ve Taşkınlıklarına Dair Avrupa Sözleşmesi'nin 25.09.1986 tarihinde imzalanmasıyla olmuştur.² 2004 yılında ise 5149 sayılı Spor Müsabakalarında Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair Kanun yürürlüğe girmiştir. Ancak söz konusu bu yasa hedeflediği başarıyı sağlayamamış ve sporda şiddet ve düzensizliğin önlenmesinde etkin bir rol alamamıştır. Söz konusu bu eksikliği gidermek amacıyla 2011 yılında 6222 sayılı Sporda Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair Kanun yürürlüğe girmiştir.

6222 sayılı Kanun'un amacı müsabaka öncesinde, esnasında veya sonrasında spor alanları ile bunların çevresinde, taraftarların sürekli veya geçici olarak gruplar halinde buldukları yerlerde veya müsabakanın yapılacağı yere gidiş ve geliş güzergâhlarında şiddet ve düzensizliğin önlenmesidir.

^{2/} <http://www2.tbmm.gov.tr/d23/1/1-0990.pdf> Sporda Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair Kanun Tasarısı gerekçesi, s. 10

Şike sporcuların spor hedeflerini ve sonuçlarını etkilemek için finansal ayartmalara ve baskıya maruz kaldığı uluslararası bir olgudur. Bu yasadışı faaliyet müsabakaların bütünlüğünü tehlikeye atmakta, sporun yansıttığı sosyal, eğitimsel ve kültürel değerlere zarar vermekte ve sporun ekonomik rolünü tehdit etmektedir.

2.2. Teşvik Primi

Teşvik kelime anlamıyla isteklendirme, özendirme, bir kimseyi kötü bir iş yapması için kışkırtma olarak tanımlanmaktadır.

Sportif anlamda teşvik primi başka bir takımın oyuncularına oynayacakları müsabakayla ilgili, üçüncü takımlar yararına bir performans ortaya koymaları ile oynayacakları maçı kazanmaya yönelik motive etme çalışmasına karşı verilen haksız kazanç veya menfaatler olarak tanımlanmaktadır.⁵ Yargıtay, teşvik primini, bir spor müsabakası kapsamında, bir spor kulübünün oyuncularına (başka bir spor kulübünün yararına) başarılı bir performans ortaya koymak ve ilgili spor müsabakasını kazanmak amaçlarına yönelik olarak verilen haksız menfaat olarak değerlendirmektedir. Örnek vermek gerekirse, Yargıtay 19. Ceza Dairesi, 16.01.2017 tarih ve E: 2016/629, K: 2017/248 sayılı kararında bu husus; kararın sonunda "Türkiye Spor Toto Süper Ligi'nin 2010-2011 sezonunun 34. haftasında 22.05.2011 günü oynanan ... - ... A.Ş. spor müsabakasının, ... A.Ş. futbol takımı lehine sonuçlanması amacıyla, ... A.Ş. kulübü başkanı ... liderliğindeki suç örgütü tarafından ... futbol takımı oyuncuları ... ve... ile müsabakada kötü oynamaları için para karşılığında şike amaçlı anlaşıldığı, ayrıca ... kulübü başkanı ... ile de şike anlaşmasına varıldığı iddia edildiği olayda;

İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığının 02/12/2011 tarihli ve 2011/2287 soruşturma numaralı iddianamesi ile açılan kamu davasında, İstanbul 16. Ağır Ceza Mahkemesinin (CMK 250. maddesi ile görevli) 02/07/2012 tarihli, 2011/63 Esas ve 2012/71 sayılı kararı ile, yukarıda belirtilen olaydaki eylemleri gerçekleştiren ve iştiraki bulunan sanıklar hakkında şike suçunu işlediklerinden bahis-

le cezalandırılmalarına karar verilmiştir. Tarafların hükümleri temyiz etmeleri üzerine Yargıtay 5. Ceza Dairesinin 17/01/2014 tarihli, 2013/16791 Esas ve 2014/516 sayılı kararı ile bir kısım sanıkların haklarındaki hükümlerinin onanmasına, diğer sanıkların ise, haklarındaki hükümlerin bozulmasına karar verilmiş olup, Yargıtay 5. Ceza Dairesinin onama kararına karşı yapılan itiraz başvurusu ise, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının 14/04/2014 tarihli kararı ile reddedilmiştir. Bunun üzerine, ... A.Ş. Spor Kulübü başkanı ..., 18/04/2014 ve 08/05/2014 tarihlerinde yargılamanın yenilenmesi talebiyle ilk derece mahkemesine başvurmuş ve İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesinin 2011/5 Esas sayılı dosyasında, 23/06/2014 tarih ve 2014/236 değişik iş sayılı karar ile, 04/12/2004 tarih ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 318. maddesinin (1) numaralı fıkrası gereğince, Yargıtay 5. Ceza Dairesi tarafından haklarındaki mahkumiyet hükümleri onanan tüm sanıklar yönünden yargılamanın yenilenmesi talebi kabul edilmiş ve infazın geri bırakılmasına karar verilmiştir. İstanbul 13. Ağır Ceza Mahkemesinin 09/10/2015 tarihli, 2014/147 Esas ve 2015/212 sayılı kararı ile yapılan yargılama sonunda tüm sanıklar hakkında şike eylemlerinden beraat kararı verilmiş ve tarafların temyizi üzerine hükmün henüz kesinleşmediği anlaşılmıştır. Bu açıklamalar ışığında somut uyumsuzluk değerlendirildiğinde; İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı Kabahat Eylemler Bürosunun 20/03/2012 tarihli ve 2012/1245 sayılı yazısı ekindeki ihbarı üzerine Sivas Cumhuriyet Başsavcılığı Kabahatler Bürosu tarafından kabahatli... hakkında 17/09/2012 tarihli ve 2012/243-772 sayılı idari yaptırım kararı ile uygulanan yüzbin Türk Lirası idari para cezası anılan spor kulübünün personeli Erol Gümüş'e 27.09.2012 tarihinde tebliğ olunmuş, kabahatli vekilinin yasal süresi içindeki itirazı üzerine Sivas 2. Sulh Ceza Mahkemesinin 15/04/2013 tarihli ve 2012/656 değişik iş sayılı kararı ile, kabahatli vekilinin başvurusunun kabulüne ve idari para cezasının kaldırılmasına karar verilmiştir. Bunun üzerine Sivas Cumhuriyet Başsavcılığınca yasal süre içinde yapılan itiraz üzerine Sivas 1. Asliye Ceza Mahkemesinin 06/05/2013 tarih ve 2013/194 değişik iş sayılı kararı ile itirazın kabulüne, Sivas 2. Sulh Ceza Mahkemesinin anılan kararının kaldırılmasına ve Sivas Cumhuriyet Başsavcılığının idari yaptırım kararının aynen infazına karar verilmiştir." denilmek suretiyle belirtilmiştir.

6222 sayılı Kanun'un 11. maddesinin 5. fıkrası ise "suçun bir müsabakada bir takımın başarılı olmasını sağlamak amacıyla teşvik primi verilmesi" denilerek teşvik priminin amacı ortaya konulmuştur.

5/ Özen, M. & Yılmaz, S. (2012). Şike ve Teşvik Primi Suçları. Ankara Barosu Dergisi, 2012/2

Özetle şikede bir spor müsabakasının sonucu için bir anlaşma yapılırken, teşvik priminde ise spor müsabakasının bir tarafı, başarılı bir sonuç almaları yönünde üçüncü kişilerce teşvik edilmektedir.⁶

3. KORUNAN HUKUKSAL YARAR

Sonucun belirsizliği, adillik, dürüstlük, sportmenlik ve oyunun ruhu gibi ilkeler, sporun gereği gibi yapılabilmesi için gereken kriterlerdir.⁷ Spora ilişkin kuralları da içerisinde barındıran spor etiğinin genel amacı sporun taraflarının görev ve sorumluluklarını dürüstlük, adalet, açıklık, tarafsızlık ve saygı gibi evrensel değerler doğrultusunda yerine getirmelerini kapsamaktadır.⁸ Şike ve teşvik primi suçları ile de spor etiğinin temelini oluşturan ve “fair play” olarak bilinen adil ve dürüst oyun, etik davranış ve sportmenlik gibi değerler yok sayılmaktadır.

Şike ve teşvik primi suçlarının suç olarak düzenlenmesiyle birlikte spor müsabakalarının güvenilirliği ve spor ahlakına uygun bir şekilde gerçekleşeceğine bireylerin menfaatlerinin müsabaka sonuçlarını etkilemeyeceğine yönelik olarak toplumda oluşan güven ve inanç korunmak istenmektedir.

Şike ve teşvik primi suçlarıyla korunan hukuki değerler, sporun bugün gelmiş olduğu endüstrileşme ve zenginleşme karşısında, spor müsabakalarının dürüst, güvenli ve spor etiğine uygun bir şekilde yapılacağına dair bireysel ve kamusal yararlarıdır.⁹

4. SUÇUN UNSURLARI

a. Fail

En basit tanımıyla fail hukuksal bir sonuç doğuran bir suçu işleyen kimsedir. Suç teşkil eden fiili gerçekleştiren bir suçun aktif süjesi ya da failidir. 6222 sayılı Kanun'a göre şike ve teşvik primi suçlarının faili olabilmek için herhangi bir özellik belirtilmediği için bu suçlar herkes tarafından işlenebilir yani özgü suç değildir. Ancak Kanun'un 11. maddesine göre failin sıfatı ağırlatıcı nedenlerin nitelen-

6/ Egemen, E. E., (2023), *Türk Ceza Hukukunda Şike ve Teşvik Primi Suçları, Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi*, 15 (1): 14-49., <https://doi.org/10.53881/hiad.1250065>.

7/ Gürten, Erenel, a.g.e., s. 303.

8/ Dolaşır, Semiyha, (2005), *Antrenörlerin Mesleki Etik İlkelerine Uyuma Düzeylerine İlişkin Antrenör ve Sporcu Görüşleri*. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara. 22.

9/ Özen, M. & Yılmaz, S. (2012). *Şike ve Teşvik Primi Suçları*. Ankara Barosu Dergisi, 2012/2

dirilmesi bakımından önem arz eder. Söz konusu madde hükmüne göre; suçun kamu görevinin sağladığı güven veya nüfuzun kötüye kullanılması suretiyle, federasyon veya spor kulüpleri ile spor alanında faaliyet gösteren tüzel kişilerin, genel kurul ve yönetim kurulu başkan veya üyeleri, teknik veya idari yöneticiler ile kulüplerin ve sporcuların menajerleri veya temsilciliğini yapan kişiler tarafından, suç işlemek amacıyla kurulmuş bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde verilecek ceza yarı oranında arttırılır.

b. Mağdur

Mağdur, genel olarak, işlenen fiil nedeniyle haksızlığa uğramış kişi, kendisine karşı suç işlenmiş kişi demektir. Suçun mağduru o suçla korunmak istenen hukuki yararın sahibi olan kişilerdir. Şike ve teşvik primi suçlarında ile söz konusu eylemlerden dolayı veya doğrudan etkilenen herkes bu suçun mağduru olabilir. Söz konusu eylemlere maruz kalan spor kulüpleri veya sporcular gibi belirli kişilerin bu suçun mağdurları olduğu söylenebilir.

c. Suçun Manevi Unsurları

Suçun manevi unsurları fiilin kasten veya taksirle işlenmiş olmasıdır. Suçun oluşabilmesi için failin suçun unsurlarını bilerek ve isteyerek işlemesi gerekmektedir. Bunun yanı sıra belirli bir spor müsabakasının sonucunu etkilemeye yönelik de hareket etmesi ve bu çerçevede bir başkasına bir kazanç veya sair menfaat temin etme iradesinin bulunması gerekmektedir.

5. SUÇUN NİTELİKLİ HALLERİ

Suçun nitelikli halleri 11. maddenin 4. fıkrasında düzenlenmiştir.

Bu fıkra göre suçun;

a) Kamu görevinin sağladığı güven veya nüfuzun kötüye kullanılması suretiyle,

b) Federasyon veya spor kulüpleri ile spor alanında faaliyet gösteren tüzel kişilerin, genel kurul ve yönetim kurulu başkan veya üyeleri, teknik veya idari yöneticiler ile kulüplerin ve sporcuların menajerleri veya temsilciliğini yapan kişiler tarafından,

c) Suç işlemek amacıyla kurulmuş bir örgütün faaliyeti çerçevesinde,

ç) Bahis oyunlarının sonuçlarını etkilemek amacıyla,

işlenmesi halinde verilecek ceza yarı oranında artırılır.

Maddenin 5. fıkrası ise suçun bir müsabakada bir takımın başarılı olmasını sağlamak amacıyla teşvik primi verilmesi veya vaat edilmesi suretiyle işlenmesini daha az cezayı gerektiren bir nitelikli hal olarak düzenlenmiştir.

6. SUÇUN ÖZEL GÖRÜNÜŞ BİÇİMLERİ

a. Teşebbüs ve Gönüllü Vazgeçme

Ceza hukukunda teşebbüs işlenmesi amaçlanan bir suçun kanunda yazılı icra hareketlerine başladıktan sonra failin iradesi dışındaki sebeplerle suçun tamamlanamamasıdır (TCK md.35).

11. maddenin 3. fıkrasında tarafların kazanç veya sair menfaat vaat veya teklifinde bulunulması halinde, anlaşmaya varılmadığı takdirde, suçun teşebbüs aşamasında kalmış olması dolayısıyla cezaya hükmolunacağı belirtilmektedir.

Ancak düzenlenen bu özel teşebbüs hükmünün Türk Ceza Kanunu'nda düzenlenen teşebbüsün şartları ile uyumlu olmadığı konusunda farklı görüşler bulunmaktadır. Doktrinde şike suçunda anlaşma için girişimde bulunulmasına rağmen anlaşma olmaması halinin suçun teşebbüs hali olarak kabulünün aslında bu suçun teşebbüsten dolayı dava konusu olmasının önünü tıkadığı, çünkü anlaşmanın gerçekleşmediğinin ispatı ve bu yolda ceza verilmesinin uygulamada çok güç olduğu yönünde görüşler bulunmaktadır.¹⁰

TCK md. 36'ya göre fail, suçun icra hareketlerinden gönüllü vazgeçer veya kendi çabalarıyla suçun tamamlanmasını veya neticenin gerçekleşmesini önlerse, teşebbüsten dolayı cezalandırılmaz. Bu suç kapsamında da müsabaka sonucu değiştirme amacıyla kazanç veya sair menfaat teklifinde bulunan kimse, karşı tarafla anlaşma sağlayıncaya kadar gönüllü olarak teklifini geri çekerse gönüllü vazgeçme hükümleri uygulanır.

b. İştirak

Ceza hukukunda suça iştirak, bir suç işleme kararının icrası kapsamında birden fazla kişi tarafından fikir ve eylem birliği içinde birlikte suç işlenmesini ifade eder (TCK m.37).

^{10/} Özen, M. & Yılmaz, S. (2012). *Şike ve Teşvik Primi Suçları*. Ankara Barosu Dergisi, 2012/2

Suçta iştirak, bir kişi tarafından işlenebilecek bir suçun aralarında anlaşmak ve işbirliği yapmak suretiyle birden fazla kişi tarafından birlikte işlenmesidir.

İştirak hususunu düzenleyen 11. maddenin 2. fıkrasına göre; "Şike anlaşmasının varlığını bilerek spor müsabakasının anlaşma doğrultusunda sonuçlanmasına katkıda bulunan kişiler de birinci fıkra hükmüne göre cezalandırılır." Bu hükümlerle yasa koyucunun suça şerik olarak katılan kişilerin de suçun faili olarak cezalandırılmasını istediği anlaşılmaktadır. Yani kısacası kanun koyucu şikeyi ihbar etmenin önünü açmak istemektedir.

c. İçtima

6222 sayılı Kanun yürürlüğe girdiğinde içtimaya ilişkin herhangi bir hüküm bulunmamakta idi. Ancak sonrasında 6259 sayılı Sporda Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile 6222 sayılı Kanun'un 11. maddesine "bu maddede tanımlanan suçların bir suç işleme kararının icrası kapsamında değişik zamanlarda birden fazla işlenmesi halinde, bunlardan en ağır cezayı gerektiren fiilden dolayı verilecek ceza dörtte birinden dörtte üçüne kadar artırılarak tek cezaya hükmolunur" şeklinde bir hüküm eklenmiştir.

Doktrinde kabul gören ortak görüşe göre bu hüküm Türk Ceza Kanunu'nun 43. maddesinde yer alan zincirleme suç hükmünün tekrarı niteliğindedir. Ortak görüş kanun hükmünde içtimaya yönelik bu düzenlemeye yer verilmese dahi TCK m. 43'ün uygulanması suretiyle aynı sonuca varılacağı kanaatinindedir.

7. YAPTIRIM

6222 sayılı Kanun'un 11. maddesine göre şike suçunun cezası bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ve yirmibin güne kadar adli para cezasıdır.

Yukarıda nitelikli haller kısmında açıkladığımız üzere de suçun;

a) Kamu görevinin sağladığı güven veya nüfuzun kötüye kullanılması suretiyle,

b) Federasyon veya spor kulüpleri ile spor alanında faaliyet gösteren tüzel kişilerin, genel kurul üyeleri ile yönetim kurulu başkan veya üyeleri, teknik veya idari yöneticiler ile kulüplerin ve sporcuların menajerleri veya temsilciliğini yapan kişiler tarafından

c) Suç işlemek amacıyla kurulmuş bir örgütün faaliyeti çerçevesinde,

ç) Bahis oyunlarının sonuçlarını etkilemek amacıyla,

işlenmesi halinde verilecek ceza yarı oranında artırılır ve suçun bir müsabakada bir takımın başarılı olmasını sağlamak amacıyla teşvik primi verilmesi veya vaat edilmesi suretiyle işlenmesi halinde bu madde hükümlerine göre verilecek ceza yarı oranında indirilir. Maddenin 7. fıkrasına göre suçun spor kulüplerinin veya sair bir tüzel kişinin yararına işlenmesi halinde, ayrıca bunlara, şike veya teşvik primi miktarı kadar idari para cezası verilir. Ancak, verilecek idari para cezasının miktarı yüzbin Türk lirasından az olmaz.

Sonradan 6259 sayılı Kanun ile birlikte 9. fıkra ile 11. madde kapsamına giren suçlarla ilgili olarak hükmün açıklamasının geri bırakılması kararının verilemeyeceği; verilen hapis cezasının seçenek yaptırımlara çevrilemeyeceği ve ertelenemeyeceği hükmü; 10. fıkra ile maddede tanımlanan suçların bir suç işleme kararının icrası kapsamında değişik zamanlarda birden fazla işlenmesi halinde, bunlardan en ağır cezayı gerektiren fiilden dolayı verilecek ceza dörtte birinden dörtte üçüne kadar arttırılarak tek cezaya hükmolunacağı ve son olarak 11. fıkra ile cezaya mahkûmiyet halinde kişi hakkında ayrıca Türk Ceza Kanunu'nun 53. maddesi hükümlerine göre, spor kulüplerinin, federasyonların, bünyesinde sportif faaliyetler icra edilen tüzel kişilerin yönetim ve denetim organlarında görev yapmaktan yasaklanacağı hükümleri 6222 sayılı Kanun'un 11. maddesine eklenmiştir.

8. SONUÇ

Makalede 6222 sayılı Kanun ile birlikte ceza mevzuatımıza giren şike ve teşvik primi suçları incelenmiştir. Sporun rekabetçi yapısı ile birlikte doğan ekonomik çıkar elde etme dürtüsüyle birlikte spor etiğine aykırı kazanç sağlamaya yönelik teşebbüslerin artmıştır.

Daha önce yalnızca federasyonların ilgili disiplin talimatlarında yer alan şike ve teşvik primi eylemleri 6222 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesiyle birlikte Türk ceza hukuku mevzuatında yerini almıştır.

Çalışmanın başında 6222 sayılı Kanun ile ilgili genel bir bilgilendirme yapıldıktan sonra şike ve teşvik primi suçlarının oluşuma dair detaylı açıklamalarda bulunulmuş, suçun unsurları ve nitelikli halleri açıklanmıştır.

Spor etiğinin genel amacı "fair play" olarak bilinen adil ve dürüst oyun, etik davranış ve sportmenlik gibi değerleri yok sayan şike ve teşvik primi eylemleri sporun doğasına ve spor etiğine tamamen aykırıdır. 2011 yılında mevzuatımıza katılan bu düzenleme sporda usulsüzlük ve yolsuzluk mücadelesine önemli bir adım olmakla birlikte toplumun güvenini sağlamak adına da bir o kadar önemlidir.

KAYNAKÇA

Büşra Demiral (2013) "Türk Ceza Hukukunda Şike ve Teşvik Primi Suçu", İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi

Egemen, E. E., (2023), Türk Ceza Hukukunda Şike ve Teşvik Primi Suçları, Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi, 15 (1): 14-49., <https://doi.org/10.53881/hiad.1250065>.

Gündoğdu, Y. (2017). Şike ve Teşvik Primi. Bursa Barosu Dergisi, 42(99), 114- 124.

Güner, U. (2001). Türk Ceza Hukukunda Şike ve Teşvik Primi Suçları. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi.

Güngör, D. (2011). Şike Suçu. Ankara Barosu Dergisi, 2011/4, 35-43. Tam metin için bkz.

Özen, M. & Yılmaz, S. (2012). Şike ve Teşvik Primi Suçları. Ankara Barosu Dergisi, 2012/2

Pınar Memiş, "Sporda Yolsuzluğun Görünüş Biçimlerinden Şike", Güncel Hukuk Dergisi, S:3-75, Mart, 2010, s. 8.

Yargıtay 19. Ceza Dairesinin, 16.01.2017 tarih ve E: 2016/629, K: 2017/248 sayılı kararı.

<http://www2.tbmm.gov.tr/d23/1/1-0990.pdf>
Sporda Şiddet ve Düzensizliğin Önlenmesine Dair Kanun Tasarısı gerekçesi, s.10

ACENTENİN SÖZLEŞMEDEN DOĞAN HAKLARI

NESLİHAN GENCER

Avukat

Acentelik sözleşmesi, tarafları müvekkil ve acente olan, bir işlemin icrası yönünden tespit edilen bölge ile sınırlı, karşılıklı hak ve borçlar yükleyen bir akittir. Müvekkil ve acente sözleşmesinin kuruluşu ile birlikte, karşılıklı bir takım haklar edinecek ve pek tabii aynı zamanda bir takım yükümlülükler altına da girmiş olacaklardır.

6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun (TTK) m. 102 - m. 123 hükümlerinde acenteliğe ilişkin düzenlemeler yapılmış ancak bu hükümler içerisinde acentenin hak ve borçlarına yer verilmekle birlikte, müvekkilin haklarına ilişkin doğrudan bir düzenleme yer bulmamıştır. Acentenin sözleşmeden doğan hakları doktrinde çeşitli ifadelerle sıralanmak ve sayılmakla birlikte temel olarak dört başlık altında incelenmektedir.

1. ÜCRET TALEP ETME HAKKI

Ücret talep etme hakkı şüphesiz sözleşme tarafları için en önemli hususlardan biridir. Acente, müvekkil ile arasında kurulmuş olan acentelik sözleşmesine dayanarak, kendi çabası ile müvekkiline kazandırdığı işlemlerden ücret talep edebilmektedir.¹ Acentenin yapılan işlem ve sağlanan hizmet sonucunda müvekkilin elde ettiği menfaatler paralelinde oransal olarak yahut sözleşmede belirlenmiş bedel uyarınca ücret isteme hakkı doğar.

Acente sözleşmenin devamı süresince, fiilen aracılıkta bulunduğu sözleşmeler için ücret talep eder (TTK m. 113/1). Acenteye ödenecek olan ücret öncelikle sözleşme ile belirlenir, ardından acentenin bulunduğu yerdeki teamüle aksi halde ise asliye ticaret mahkemesi kararınca ücretin tespiti söz konusu olur (TTK m. 115).

Bu noktada değinmek gereken en önemli husus acentenin ücrete hak kazanmasının müvekkil ve üçüncü kişi arasında bir sözleşme kurulması şartına bağlanmış olmasıdır. Nitekim acente üçüncü kişiyle bir

^{1/} KOÇ, Mehmet: *Türk ve Avrupa Birliği Hukukunda Acentenin Denkleştirme İstemi (Portföy Tazminatı)*, Ankara, 2020, s. 28

vermiş olması halinde acente tahsil işlemi ile sorumlu ve yetkili olacak buna ilişkin bir tahsil komisyonu talep edebilecektir (TTK m. 113/4).

Ücretin doğması tarihinden itibaren en geç üç ay içerisinde, her halde sözleşmenin sona erdiği tarihte acentelik ücretlerinin ödenmesi gerekmektedir. Bu düzenleme TTK m. 116 hükmünde öngörülmüş olup, ödeme tarihi sözleşme ile daha ileri bir tarihe alınmamaktadır.

2. BİLGİ VERİLMESİNİ TALEP ETME HAKKI

TTK m. 116 hükmü gereğince: “Ücret istemi, muacceliyeti ve hesaplanması bakımından önemli olan bütün konular hakkında acente bilgi istediği takdirde müvekkil bu bilgileri vermek zorundadır.”

Ücret isteme hakkı ile yakından ilişkili bir hak olarak da değerlendirilebilen bilgi verilmesini talep etme hakkı, acentenin ücrete bağlı işlemlere ilişkin defter kayıtlarının suretlerinin de kendisine gönderilmesini talep etme suretiyle de kullanılabilir.

Müvekkil, defter suretini vermekten kaçınırsa yahut defterlerin doğruluğu ve tamliği konusunda kuşku duymayı gerektiren haklı nedenler varsa; acente, ticari defter ve belgelerin ilgili kısımlarını inceleyebilir yahut belgelerin bir uzman tarafından incelenme-

sini talep edebilir. Müvekkilin bu inceleme-ye izin vermemesi halinde, uyuşmazlık yargı yolu ile çözüme ulaştırılacaktır.

3. OLAĞANÜSTÜ MASRAFLARIN TALEBİ HAKKI

Türk Ticaret Kanunu m. 117 hükmüne göre: “Acente, yükümlülüklerini yerine getirmek için yaptıklarından ancak olağanüstü giderlerin ödenmesini isteyebilir.” Maddenin açık ifadesinden de anlaşılacağı üzere acente müvekkilinden olağanüstü masrafları isteyebilmektedir, olağan masraflar ise talep konusu olmamaktadır.

Bir örnek üzerinden değerlendirilecek olursa; acentenin bozulan malların satılması için yapmış olduğu masraflar, istisnai masraf olarak kabul edilecektir. Ancak malların depolanması, sözleşme hükümlerinde de öngörülmüş olduğu ölçüde lojistik giderleri, işyeri kirası, depo kirası, bağlı çalışanların maaş ve sigorta giderleri olağan masraf olarak kabul edilmekte ve acentenin bu gider kalemlerini müvekkilden talep hakkı bulunmamaktadır. Ancak acente müvekkili hesabına vermiş olduğu avansları ve bu avansın faizini talep edebilir (TTK m. 1182'nin atfı ile TTK m. 20/1.3).⁵

Olağanüstü masraf müvekkilin talimatıyla ya da acentenin müvekkilinin menfaatleri-

^{5/} DOMANIÇ, Hayri: *Ticaret Hukukunun Umumi Esasları*, İstanbul, 1972, s.223.

ni korumak için vekâletsiz iş gören sıfatıyla hareket ederek yaptığı masraflardan oluşur. Bu nedenle olağanüstü masraflar müvekkilin talimatı ile yapılan işlerle sınırlı değildir. Müvekkilin talimatıyla, olağan reklam ve tanıtım faaliyetlerini aşan özel tanıtım ve reklam giderleri, satım konusu maldaki hasarın giderilmesi için yapılan masraflar da olağanüstü masraflardır.⁶

Olağanüstü masrafların kapsamına tarafların öngörmedikleri, sözleşme esnasında gözetmedikleri plan dışı, faaliyet esnasında oluşun fiili durumun zorunlu kıldığı veya satışı, sürümü artırmak, kolaylaştırmak için sonradan (özellikle müvekkil tarafından) yararlı olacağı düşünülen ve yapılan işlerin masrafları kabul edilir. Bunun önemli bir kısmı da acentenin faaliyetini gerçekleştirirken, oluşan sorunları basiretli bir tacir gibi davranarak çözüme kavuşturması (vekâletsiz iş görme kapsamında) ve bunun için yaptığı masraflardan kaynaklanmaktadır. Bu masraflar çoğunlukla öngörülemez olduklarından olağanüstü niteliğe haizdir.

4. HAPİS HAKKI

Hapis hakkı yine acenteye tanınmış olan bir başka hak olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir acentenin hapis hakkına başvurabilmesi için hapis hakkının kullanılacağı mal/eşya acenteye zilyed olarak teslim edilmiş olmalıdır. Bu mal acenteye doğrudan teslim edilmiş olabileceği gibi depoya teslim edilmiş mallar üzerinde olabileceği gibi dolaylı zilyetlik halinde de yine acentenin hapis hakkının varlığından söz edilebilmektedir.⁷

Hapis hakkına başvurulabilmesi adına en önemli husus belki de acentenin, acentelik ilişkisi dışında herhangi bir mal ve alacağın zilyedi ise bunun üzerinde hapis hakkını kullanmayacağı hususudur. Bu düzenleme Avukatlık Kanunu uyarınca düzenlenen hapis hakkı ile benzerlik göstermektedir.

Acentenin hapis hakkına ilişkin olarak feragatte bulunması mümkün olmakla birlikte bu hak doğmadan önce ileriye dönük olarak verilmiş olan feragat geçersiz kalacaktır. Nitekim hapis hakkı doğmadan önce hakkından feragat ettiğine ilişkin beyanda bulunan acente, daha sonra yine hapis hakkını kullanabilecektir.⁸

6/ POROY, Reha / YASAMAN, Hamdi: Ticari İşletme Hukuku, İstanbul, 2014, s.227

7/ ARKAN, Sabih: Ticari İşletme Hukuku, Ankara 2018, s. 212; KAYIHAN, Şaban: Türk Hukukunda Acentelik Sözleşmesi, Ankara 2011, s. 145

8/ KAYA, Mustafa: Ticaret Hukuku, Ticari İşletme Hukuku, Şirketler Hukuku, Kıymetli Evrak Hukuku, Ankara

Bu noktada doktrindeki bir diğer görüş,⁹ acentenin tacir sıfatının varlığı halinde, acentelik sözleşmesi kapsamında elinde bulunan taşınır mal veya kıymetli evrak üzerinde başka alacakları için de hapis hakkı ileri sürülebilmesi gerektiği yönündedir. Bu halde alacağın acentelik faaliyetinden doğmuş olması koşulu aranmamalı ve her iki tarafın da tacir sıfatı göz önünde bulundurularak işlem tesisi edilmelidir. Medeni Kanun m. 950/2'de öngörülen doğal bağlantı karinesi uygulama alanı bulmalıdır (Ayrıca TTK m. 119/4).

Genel itibari ile bir tacirin faaliyet alanını genişletmek ve çalışma yoğunluğunu arttırmak, iş dünyasındaki mevcudiyetin güçlendirilmesi hedefleri doğrultusunda akdedilen acentelik sözleşmesinin tarafı olan acentenin sözleşmeden doğan haklarını yukarıda özetledik. Taraflar arasında düzenlenen sözleşme hükümleri gereğince yukarıda sıralanan hakların genişletilebilmesi ve çeşitli düzenlemelere tabi kılınabilmesi mümkündür.

KAYNAKÇA

- ARKAN, Sabih: Ticari İşletme Hukuku, Ankara 2018

- DOMANIÇ, Hayri: Ticaret Hukukunun Umumi Esasları, İstanbul, 1972

- KARAHAN, Sami: Ticari İşletme Hukuku, Konya, 2011

- KAYA, Mustafa: Ticaret Hukuku, Ticari İşletme Hukuku, Şirketler Hukuku, Kıymetli Evrak Hukuku, Ankara 2015

- KAYIHAN, Şaban: Türk Hukukunda Acentelik Sözleşmesi, Ankara 2011

- KOÇ, Mehmet: Türk ve Avrupa Birliği Hukukunda Acentenin Denkleştirme İstemi (Portföy Tazminatı) , Ankara, 2020

- TEMELTAŞI, Hande: Türk Hukukunda Sigorta Acenteliği Sözleşmesi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Hukuk Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2012

- POROY, Reha / YASAMAN, Hamdi: Ticari İşletme Hukuku, İstanbul, 2014

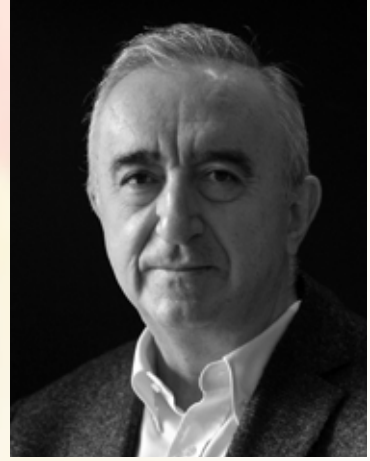
2015 s. 180.

9/ ARKAN, s. 212, 213

UMUT ROBOT

İSA KÜÇÜK

Emekli Vali/Yazar

Rüzgâr delirmişti. Ancak yağmur iyileştirebilirdi.

“Şeytanın kız kaçırıldığı hava...” derler ya öyle...

Kapı, pencere, saçak, balkon... Ne bulursa dövüyordu rüzgâr.

Herkes evine kapanmıştı. Perdeler sım-sıkı. Toz toprak dolmasın odalara, halılara, koltuklar kirlenmesin.

Balkondaki saksıların kimi devrilmiş, kiminin çiçekleri yolunmuş...

Ah bir yağmur yağsa...

Cuma, öğleden sonra; hafta sonu kaçamakları yolculuğa hazır. Meteoroloji “bahar geliyor” diye muştulamıştı iki gün önce.

Dışarıda nefes almak zor. Yürümek olanaksız. Göz gözü görmüyor.

Televizyon çalışmıyor, anten uçmuş olmalı ya da dönmüş. Ekranda milyon karınca... Ses yok, ince bir cızırtı. Baktıkça cayırtıya dönüyor.

Tuvaletin penceresi açıldı aniden, küt! Cam düştü yere. Damağı iyi kapanmamış demek. O deliğin başına gelmedik kalmadı.

Kokuyla karışık geldi toz toprak, ağız ve burun deliklerine.

Yağmur sağaltabilir bu rüzgârı. Pencereleler, kapılar yetersiz.

Çocukların okuldan çıkma saati. Torunu bekliyordu. Kulağı seste.

Müezzin, ikindiye okumadı; okuduysa da duyulmadı.

Belki de hava, şeytani kaçırıyor, kız bırakıyordu. Başka bir olay oluyordu belki, kız şeytani kaçırıyor örneğin. Hepsi birbirini kaçırıyor da olabilir... Durum karışık. Şu deli rüzgâr...

Kahramanını yitirmiş bir öykü yahut öyküsünü yitirmiş bir kahraman. Yazar ne yap-sın? Çaresizlik. Elektrikler kesik.

Rüzgâr delirmiş, kapıları pencereleri dövüyor. Dışarıya adım atmak yasak... Ah bir yağmur yağsa... Başka türlü derdi dinmeyecek.

Bir kadın ve erkek oynamaya başladılar kapının önünde, bahçenin orta yerinde. Davulcu, davulun üzerine eğilerek çalıyor. İki kişi daha katıldı oyuna. Sonra iki çocuk, biri en öne geçti, elinde mendil, halaya döndü davul ve zurna. Başka bir çocuk, hortumla suladı beton bahçeyi, toz kalkmasın. Davulcu, duvarın üzerine çıktı suyu görünce. Zurnacı yerde, davulcu duvarın üstünde. Yağmur davulcu için sakıncalı olmalı. Daha bahşişe sıra gelmedi. Demek ki düğün sahibi ortalıkta yok. Sağdıç nerede? Yukarıda, balkonlarda bir telaş. Kadınlar, eteklerini tuta tuta, aşağıdakilere seslerini duyurmaya çalışıyordu. Gelin, beşinci katın balkonuna çıktı, eğilip el salladı aşağıya.

Umut Robot, el sallayabilir bize uzaydan. Ağırlığı bir kilo ve boyu otuz dört santimmiş. Görünür bir ağırlık değil uzayda. Yok gibi bir şey. Selam verse bile duyulmaz. Bizi nasıl duyacak? Duyuyorsa, işte söylüyorum, bir yağmur yağsa...

Davul ve zurnanın sesini duymuyorum, görüyorum, daha hızlı vuruyor davulcu tokmağı, delirmiş gibi hazdan... Birden durdu halay. Davulcu geri çekildi. Apartman kapısından çıkanlar oldu, kalabalık doldu bahçeye. Gelin içeri girdi balkondan, az sonra çıkacak, belki hemen. Çocuklar kapı önüne koştular; büyükler, kollarıyla iteleyip tuttu çocukları arkada. İmam çıktı öne. Kızlı erkekli gençler, orta yaş ve üzerindeki konuklar, ellerini açtılar havaya... Dua okunuyor.

Rüzgâr durdu; son naylon poşet, ölü bir balon gibi şaşkın ve kararsız geçip gitti apartmanların arasından...

Dua sırasında susmuş olan davul ve zurnayla birlikte -evet ses, uzağa hoş geliyormuş- damat ve gelin kapı önüne, apartmanın o küçük bahçesine çıktılar. Bilmedikleri bir oyun havası uyumsuzluğuyla oynadılar. O deli rüzgârdan sonra düğünde bir "ateş yakmak" ne kadar zor. Soğukluk sadece havada değil, gönüllerde. Gelin ve damat içine düştükleri havada birbirlerine o kadar uzak ki ortada duvak, davul ve zurna olmasa, bir düğün olduğuna şahit gerek. Neyse ki arkadaşları, durumu kurtarmak, havayı ısıtmak için, sadece ellerinden geleni değil, bütün vücutları ve zihinleriyle yapabileceklerini yaptılar da bahçe, düğün evine döndü;

Rüzgâr durmuştu.

Çocukların okuldan eve geliş saati, servis araçları geldi gelecek... Gözü bahçede, kulağı kapıda.

Gelin ve damat bahçede oynuyordu.

Arkadaşları damadı havaya attılar.
"Şımarıklık."

Adamın biri para verdi davul ve zurnacıya.

Başka bir adam, daha genç biri, gelinin başının üstüne doğru bir tomar kâğıt para savurdu. Yeşil. Çocuklar, kapıp toplama yarışına girdiler. Aman dikkat, sahteleri de dolaşmış ortalıkta.

Oyun devam ederken, gelin, kendisini bekleyen otomobilin sağ arka kapısına yöneldi, davulcu, elindeki kocaman davul, hızla kendini gelinin önüne attı ve yere yattı sırt üstü, davulu karnında; gelinin geçmesini engelledi; damat gelip, cebinden para çıkardı ve davulcuya verdi, arkasından da zurnacıya. Damat, belki de ömründe ilk defa gelinin bineceği otomobilin kapısını açıp, yardım etti; kendisi de otomobilin arkasından dolaşarak, sol arka kapıyı açıp içine girip oturdu. Yeni bir çağ başlıyordu ömründe, ömürlerinde yeni bir çağ... Otomobil, alkışlar ve hızlanan davul zurna sesleri içinden yavaşça yürüdü; beş metre gitmeden nerdeyse kaza oluyordu; küçük bir çocuk yere oturmuş oyun oynuyor. Her şeyden habersiz. Yaşlılar, çocuğu kucaklayıp kenara çektiler, gelin arabasının yolu açıldı, ama o da ne: Bu defa bir çocuk grubu, bahçe kapısında "zincir" yapıp kesmiş yolu, uzun tartışmalar, pazarlıklar sonunda ön sağda oturan sağdıç, birkaç tane zarfı havaya fırlatıp çocukların yoldan çekilmesini sağladı: zarflar, rüzgârda sağa sola uçuştular, çocuklar peşinden koştular zarfların... Korna klakson, yol açıldı. Gelin arabası, şaha kalktı, hızla ileri fırladı... Bahçe kapısından hızla dışarı çıktı ve o kaza: Gelin arabası, yoldan geçen öğrenci servis minibüsüne yandan, tam ortadan çarptı. Torununu getiren servis aracı değildi. Ama canı yandı. Ağrıdı içi.

Bir kadının çılgılığı, kesti havayı: "Cankur-taran yok mu?"

"Umut Robot" geldi aklına. Uzaydan belki bu olup biteni görmüş, şu çılgılığı duymuştur diye düşündü. İletişime geçecek miydi, bekledi. Çok geçmedi, bir ambulans geldi. Dağıldı düğün evi.

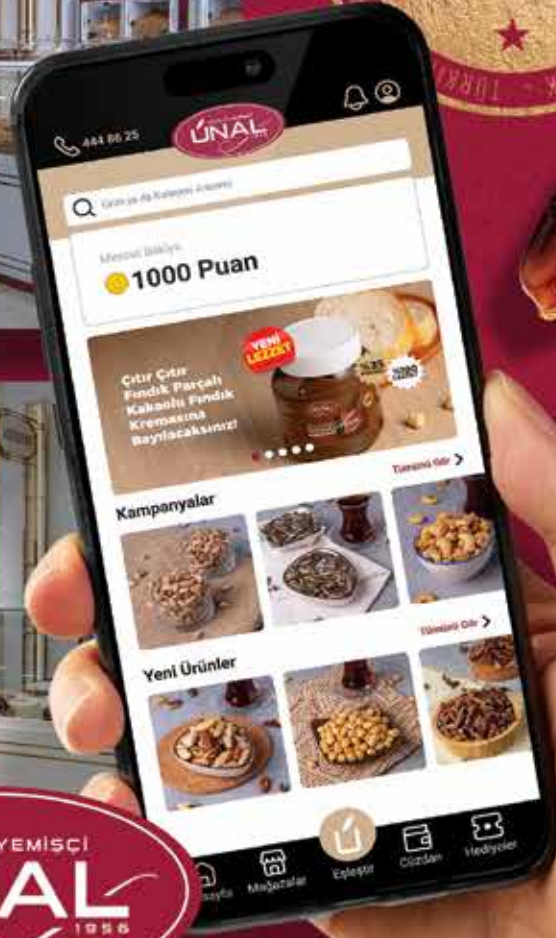
Ünal Kuruyemiş'te Her Tanesi En Tazesisi!

Kuru yemişten kuru meyveye,
lokumdan çikolataya taptaze ürünlerimize

Ankara'da Bulunan 45 Mağazalarımızdan

www.unalkuruyemis.com.tr ile
Türkiye'nin Her Yerinden
Ulaşabilirsiniz.

KOŞULSUZ ŞARTSIZ
İADE İMKANI VEREN
TEK GIDA MARKASI

   unalkuruyemis unalkuruyemistv

Şimdi Uygulamamızı İndirin, Avantajları Yakalayın!

OKÇULUK

S. AHMED CENGİZ

Ankara Batı Savcı Adayı

Okçuluk insanlık tarihinde avcı toplayıcı dönemin sonrasında gelişmeye başlayan MÖ 5.000 ve MÖ 1500 yılları arası olgunlaşan, başta asli ihtiyaç olan beslenme güdüsünü karşılamak için ortaya çıksa da gelişip değişerek yalnızca av hayvanları değil savaşta düşmana karşı da kullanılabilen bir silah haline gelen, modern dünyada ise spor dalına dönüşen bir beden disiplindir.

Yapılan araştırmalar neticesinde okçuluğun tarihinin MÖ 20.000 yılına dek uzandığı görülmektedir. Fakat düzenli olarak ok ve yayın kullanılması MÖ 5.000 yılında Antik Mısır medeniyetine dayanmaktadır.

Türklerin de okçulukla tanışması yine MÖ 5.000'li yıllarda Orta Asya'da gerçekleşmiştir. At üstünde göçebe yaşayan Türkler, manevra kabiliyeti yüksek ve at üstünde kullanmaya elverişli yaylar üreterek savaşlarda kullanmış, meydan muharebelerinin en önemli unsurunu atlı okçu birlikleri haline getirmişlerdir. Okçuluktaki meziyetleri ve yay yapımındaki hünerleri her geçen gün artmış, Osmanlı İmparatorluğu ile altın çağını yaşamıştır. Türkler yaylarını tek parça ve katmanlar halinde yaparak dayanımını, sertliğini artırmışlardır. Açısını daraltarak da yine bu amaca hizmet etmişlerdir. Fakat daralan yay açısı beraberinde kirişin çekilmesi gibi bir zorluk doğurduğundan okçular dar kiriş aralığına birden çok parmak yerine zihgir isimli bir yüzük takarak çekişi yalnızca başparmaklarıyla yapmaktadırlar. Yayların bu sert yapısı uzun mesafelere ok atılmasını sağlayarak ordularına müthiş bir avantaj kazandırmıştır. Fakat bir okun uzak mesafelere ulaşmasını sağlayan tek etmen yayın sertliği değil aynı zamanda okun mühendisliğidir. Türkler bu konuda da kendini geliştirerek başından sonuna genişleyip daralan formda, ağırlığı 13

gramlara düşen mühendislik harikası menzil oklarıyla da bu disiplini ileri bir seviyeye taşımıştır. Bir rivayete göre okçu Tozkoparan İskender tarafından 845 metre mesafeye ok atışı gerçekleştirilmiştir.

Günümüz Türkiye'sinde okçuluk multidisipliner yapıda branşlaşmıştır. Branşlaşma modern okçuluk ve geleneksel okçuluk olarak ikiye ayrılmaktadır. Türk geleneksel okçuluğunda yaylar manevra kabiliyeti düşük, İngiliz longbowlarının aksine kısa ve manevra kabiliyeti yüksek yaylardır. Müsabakaları Türkiye genelinde ve Türk ülkelerinin katılımıyla uluslararası boyutta yapılmaktadır. Modern okçuluk ise İngiliz longbowlarından esinlenerek icat edilen, temelde gövde, iki kanat ve kirişten oluşan olimpik yaylarla yapılan evrensel olimpik bir spordur. Olimpik yayların yanında makaralı yay olarak tabir edilen olimpiyat oyunları haricinde tüm uluslararası müsabakalarda kendine yer edinen, sporcu yayı çektiğinde yayın çekiş ağırlığının bir kısmını makaralarına aktararak hassas atışlar yapmayı sağlayan yaylar da modern okçuluk disiplinine dâhil olmuşlardır.

Olimpik okçuluk ilk kez 1904 yılında olimpiyat oyunlarında kendine yer bulmuş, 1972'den beri ise aralıksız olarak yerini korumuştur.

Olimpik yayların gövdesi genelde alüminyum ya da karbon malzemeden yapılmakta olup üzerine açılan deliklerle rüzgârın yay üzerindeki etkisini azaltılmaktadır. Sporcu yay gövdesi seçiminde tamamen özgür olup kendini rahat hissettiği, kabzası eline uygun bir gövdeyi tercih edebilmektedir.

Kanatlarda da yine karbon (foam) ve ahşap materyaller tercih edilmektedir. Kar-

önceki okundan santimetrelerce uzağı vurmasını ve çok düşük puan atmasına sebep olmaktadır. Hatta sporcu dikkatli baktığında her nefes alıp verdiğiğinde nişan aldığı yerin santimetrelerce değiştiğini görebilmektedir. Bu sebeple dolu bir zihinle yalnızca tüm hareketleri ayrıntılarıyla düşünerek ve bu düşünceleri uygulamaya çalışarak iyi ok atmak mümkün değildir. Çünkü ok atarken dikkat edilmesi gereken birçok unsur vardır. En temelde nişan alınan yer, sol kolun duruşu, elin kabzaya basışı, kirişi çekerken aynı zamanda yayın itilmesi, kirişin çenede ve burunda hep aynı noktalara teması, kirişi bıraktıktan sonra yaya müdahale edilmemesi ve şu an sayamadığım onlarca parametre atılan okun gideceği yeri etkilemektedir. Bir de üstüne rüzgâr, yağmur gibi çevresel faktörlerin tahlili yapılmalı ve atış bu unsurlar hesaba katılarak planlanmalıdır. İnsan beyni bunca farklı eylemi aynı anda kontrol edememekte ve salt zihin kontrolü ile iyi okçu olunamamaktadır. Bu nedenle iyi bir okçu gününün neredeyse tamamını ok atmaya ayırmalı, sürekli talim yapmalıdır. Yapılan talimlerde yapılacak her hareket ayrı ayrı düşünülmelidir. Her gün atılacak yüzlerce okla kaslar ve refleksler eğitilmelidir. Bu sayede ok bilinçli zihin yerine bilinçsiz zihinle atılmaya başlanmalıdır. Ok atmak düşünsel bir faaliyet olmaktan çıkmalı, bir refleks haline gelmelidir. Uzun antrenmanlar, disiplinli bir çalışma, gerekli vücut dayanımı sağlandıktan sonra ok atmak vücudun doğal bir eylemi haline gelip bilinçli zihin aradan çıkarılmalıdır. Her ne kadar anlatınca kulağa mantıklı gelmesede iyi bir okçu yaptığı iyi atışları nasıl yaptığını asla anlatamamaktadır. Bu durumun sebebi o an vücudun kusursuz şekilde çalışan bir makineye dönüşmesidir. Bunun yanında özellikle müsabakalarda olabildiğince sakin ve rahat olunmalıdır. Ok atmak bahsettiğim gibi refleksif bir eyleme dönüştürüldüğünde okun

nasıl atılacağı düşünülmeceği gibi herhangi başka bir hususun da akılda kalmaması gerekmektedir. Atış çizgisine geçildiğinde tüm sorunlar, problemler, aile hayatı, aşk hayatı, dersler iş ve çalışma hayatı çizginin gerisinde bırakılmalı, berrak bir zihinle yalnızca yapılacak nefes kontrolüne odaklanılmalıdır, zaten kalan her şeyi beden kendisi yapacaktır.

Bir okçu her ne kadar zihniyle değil refleksleriyle ok atsa da atış sonrasında zeki, bilinçli ve güçlü olmalıdır. Çünkü okçuluk disiplininde mental yönden güçlü olmak başarı için gereken en temel unsurlardandır. Örnek verecek olursak Türkiye sıralamasında üst sıralardaki sporcuların tümünün profesyonel malzemeleri, kusursuza yakın teknikleri, yıllar boyu biriktirdikleri deneyimleri ve sağlam antrenman geçmişleri bulunmaktadır. Bunca iyi sporcunun arasından sıyrılan ve birinciliğe çıkan sporcuların diğerlerinden farkı mental güçleridir. Rakibinden korkmayan, iyi bir okçu olduğunu bilen, kötü atış yapsa bile bir sonraki okun iyi bir atış olacağına inanan sporcular her zaman kazanan taraf olurlar.

Pek tabi bu saydıklarımın yapılabilmesi için öncelikle nefis terbiyesinin yapılması gerekmektedir. Burası okçuluk disiplininin en zor ve en önemli noktasıdır. Nefsini terbiye edemeyen, telaşından, egolarından, kaygısı ve heyecanından istediği zaman kurtulamayan kişi iyi bir okçu olamaz. Anlatması ne kadar kolay olsa da insanın tüm sosyal hayatını kenara bırakıp ömrünü okçuluğa vakfetmesi çok zordur. Fakat yalnızca bunu yapabilenler bu sporda başarı gösterebilirler. Nefsini kontrol eden, her atışını sabır ve sükûnetle yapabilenler elbette ki başarılı olurlar. Harcadıkları emek yalnızca bedenlerini değil bir kül olarak zihinlerini, reflekslerini, kaslarını ve kendilerini terbiye ettikleri zaman karşılık bulur.

Hızlı Çiçek ile

Zamanında En Taze Çiçekler

En özel tasarımlar ile
sevdiklerinizi hızla mutlu edin!

Sadece **30 Dakikada Çiçek!**
Sektörün en hızlı teslimatını deneyin!
İstersen Randevulu Teslimat

Sadece Size Özel
Tüm Ürünlerde Geçerli %10 İndirim
İndirim Kodu: **SIZEÖZEL10**

 hizlicicek.com [hizlicicekcom](https://www.instagram.com/hizlicicekcom)

Daha Fazlası İçin

ADLİYEMİZDEN HABERLER

ADLİYEMİZDE BAYRAMLAŞMA TÖRENİ

Kurban Bayramı sonrası adliyemizde düzenlenen bayramlaşma töreni Cumhuriyet başsavcısı, adalet komisyonu başkanı, başsavcı vekilleri, hâkim ve savcılar ile personelin katılımıyla gerçekleşti.

ADLİYEMİZDE GÖREV YAPAN 15 TEMMUZ GAZİLERİNİN ZİYARETİ

15 Temmuz hain darbe girişiminde gazi olan adliyemiz personeli, Başsavcımız Sayın Gökhan KARAKÖSE'yi makamında ziyaret etti.

GÖREV YERLERİ DEĞİŞEN HÂKİMLERİMİZ VE CUMHURİYET SAVCILARIMIZA VEDA PROGRAMI

Adli Yargı 2023 Yılı Ana Kararnamesi ile görev yerleri değişen hâkimlerimiz ve Cumhuriyet savcılarımız için düzenlenen veda programına Cumhuriyet başsavcımız, adalet komisyonu başkanımız, Cumhuriyet başsavcı vekillerimiz, ticaret mahkemesi başkanımız, Cumhuriyet savcılarımız ve hâkimlerimiz katıldı.

YSK BAŞKANI AHMET YENER'İN ADLİYEMİZİ ZİYARETİ

Yüksek Seçim Kurulu Başkanı Sayın Ahmet YENER, Başsavcımız Sayın Gökhan KARAKÖSE'yi makamında ziyaret etti. Sayın Yener, ziyaret sonrası ilçe seçim kurulu personeli ve hâkim-savcı adayları ile bir araya gelerek, çalışmalarında başarılar diledi.

PERSONEL GENEL MÜDÜRLÜĞÜ BİLGİLENDİRME TOPLANTISI

Adliyemizde, adli yargı hâkim ve Cumhuriyet savcı adayları ile tanışma ve bilgilendirme toplantısı düzenlendi. Programa Adalet Bakanlığı Personel Genel Müdür Yardımcısı Sayın Osman ÇAKAR, Daire Başkanları Sayın Faruk GÖKÇE ve Sayın Abdurrahim TAŞ, Başsavcımız Sayın Gökhan KARAKÖSE, Başsavcı Vekilimiz Sayın Ersin YALÇIN ile Tetkik Hâkimleri Sayın Derya TOSUN, Sayın Ergül DUYUM ve Sayın Ali YILMAZ katıldı.

HÂKİM VE SAVCI ADAYLARININ EĞİTİM PROGRAMI

Başsavcımız Sayın Gökhan KARAKÖSE tarafından adliyemizde adaylık eğitimlerine devam eden hâkim ve Cumhuriyet savcısı adaylarının mesleki gelişim ve tecrübelerine katkı sağlamak amacıyla eğitim programı düzenlendi.

KAHRAMANMARAŞ BAŞSAVCILARI VE KOMİSYON BAŞKANININ ZİYARETİ

Asrın felaketi 6 Şubat depreminde Kahramanmaraş Başsavcısı olan Sayın Sedat ÇELİK, 2023 yılı HSK Adli Yargı Kararnamesi ile Kahramanmaraş'a atanan Başsavcı Sayın Ramazan Murat TIRYAKI ve Adli Yargı Adalet Komisyonu Başkanı Sayın Turgay ÇORAK; deprem sonrası bölgede geçici görev yapan adliyemiz Cumhuriyet savcıları ve personeline teşekkür ziyaretinde bulundular.

ETİMESGUT İLÇE SAĞLIK MÜDÜRLÜĞÜNÜN ADLİYEMİZ PERSONELİNE KETEM EĞİTİMİ

Etimesgut İlçe Sağlık Müdürlüğü öncülüğünde 'KETEM' (Kanser Erken Teshis, Tarama ve Eğitim Merkezi) hizmetlerine yönelik eğitim çalışmalarını kapsamında, Elvankent KETEM sorumlu hekimi Sayın Dr. Beyza Nur BİNGÜL tarafından Ankara Batı Adliyesi personeline meme kanseri, rahim ağzı kanseri (HPV), kalın bağırsak kanseri ve KETEM birimi çalışma prensipleri konularında eğitim verildi.

HSK TEFTİŞ KURULUNUN ZİYARETİ

HSK Teftiş Kurulu Başkanı Sayın Osman Nuri YİĞİT, Başkan Yardımcıları Sayın Selçuk TELLİ, Sayın Mehmet Şirin IŞIK, Sayın Murat GÜLAÇ, Ankara Cumhuriyet Başsavcısı Sayın Ahmet AKÇA ve beraberindeki heyet adliyemizi ziyaret etti.

MOĞOLİSTAN HEYETİNİN ADLİYEMİZİ ZİYARETİ

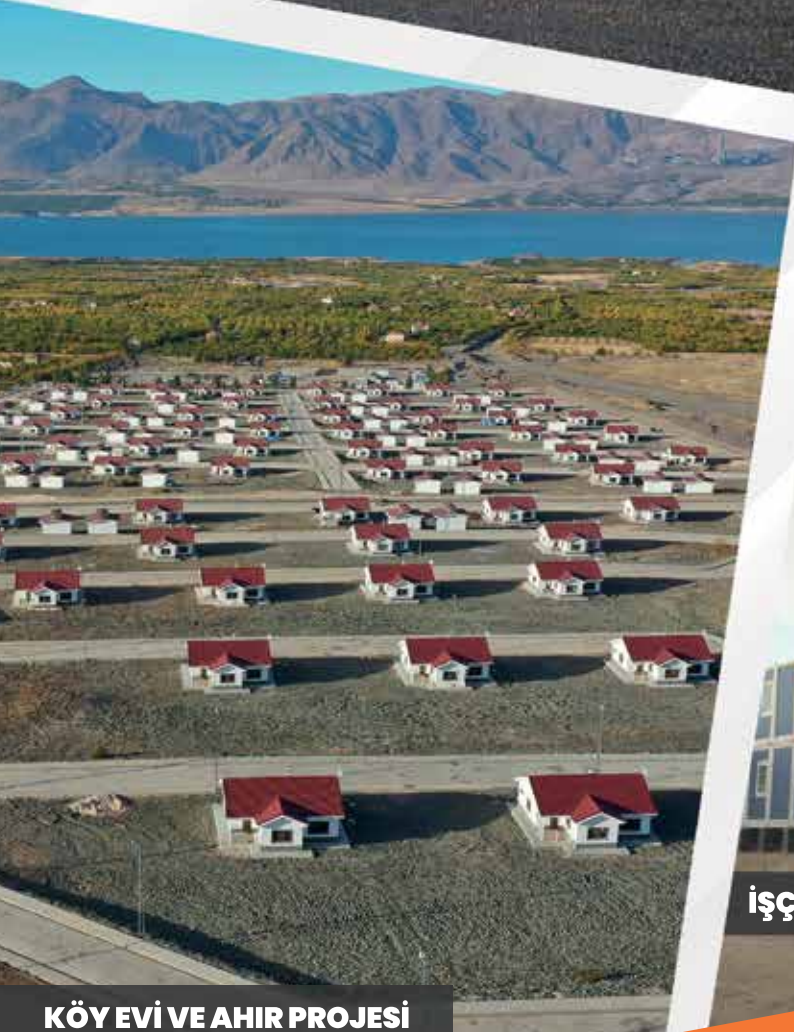
Hâkimler ve Savcılar Kurulunun misafiri olarak ülkemizde bulunan Moğolistan Yargı Disiplin Komitesi Başkanı ve beraberindeki heyet, adliyemize çalışma ziyaretinde bulundu. Heyete Başsavcımız Sayın Gökhan KARAKÖSE ve Başsavcı Vekilimiz Sayın Tuncay BOZDOĞAN eşlik etti.

HANGAR

COVID-19 KARANTINA HASTANESİ

KÖY EVİ VE AHIR PROJESİ

İŞÇİ KONAKLAMA KAMPI

MÜHENDİSLİK VE MÜTEAHHİTLİK HİZMETLERİ İLE PREFABRİK ÇELİK MODÜLER YAPILAR

HAFİF ÇELİK
PREFABRİK BİNALAR

ÖN ÜRETİMLİ
AĞIR ÇELİK BİNALAR

MODÜLER
YAPILAR

MODİFİYE & ISO
YÜK KONTEYNERLERİ

DORÇE
PREFABRİK & İNŞAAT

www.dorce.com.tr

100
TÜRKİYE CUMHURİYETİNİN YÜZÜNCÜ YILI

...
ve çocuk gülünce
ışır el aksa
el aksa bilir ki
çocuk koyacak o taşı
...

Nuri PAKDİL